

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YENİ GELEN.

OCAK 2020 • YIL: 2 • SAYI: 23 • 10 TL

RED. KURGU. ÜTOPYA

AYDINLARIMIZ NE İŞLE UĞRAŞIYOR

Afşar Timuçin

**JURGEN HABERMAS 90 YAŞINDA
EMPERYALİZMLE UYUMLU DÜŞÜNÜR**

Arnold Schölzel

**ATATÜRK'ÜN SEKRETERİ NASIL
1950'NİN KEMALİZM KARŞITI DP'LİSİ
OLDU?**

Yalçın Küçük

HEİDE DEYİŞLERİ

Hayrettin Ökçesiz

**ORYANTAL EZİKLİK YA DA
DOĞU'NUN KAFKASI KAÇ TANEDİR?**

Taylan Kara

TONGUÇ'UN ROMANI'NI NİÇİN YAZDIM?

Öner Yağcı

**ŞİMDİ ÖZDEMİR NUTKU'NUN
ATOMLARI TÜRKİYE'NİN
ATOMLARINA KARIŞMIŞTIR BİLE**

Semih Çelenk

TARİH BİLİNCİ VE ŞİİR

A. Kadir Paksoy

KAZDAĞI'NDAN MEKTUPLAR

Mecit Ünal

**ÖRGÜT LİDERİM, YOLDAŞIM,
AĞABEYİM TESLİM TÖRE**

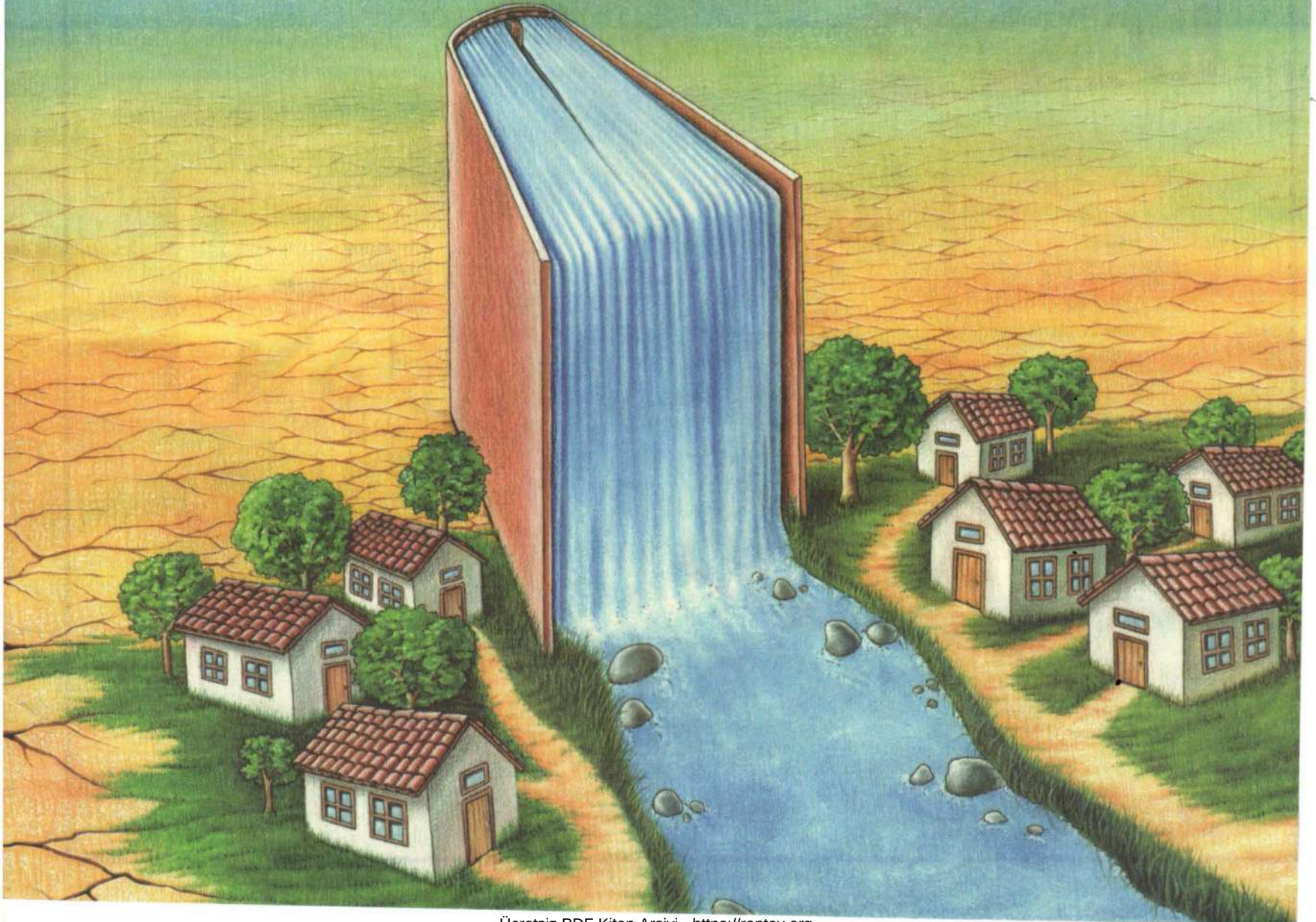
Hamza Demir

ZEBERCET'İN HZ. İSALİĞİ

Halil Şahan

**PROMETHEUS İLE PANDORA'NIN
TAŞIDIĞI UMUT**

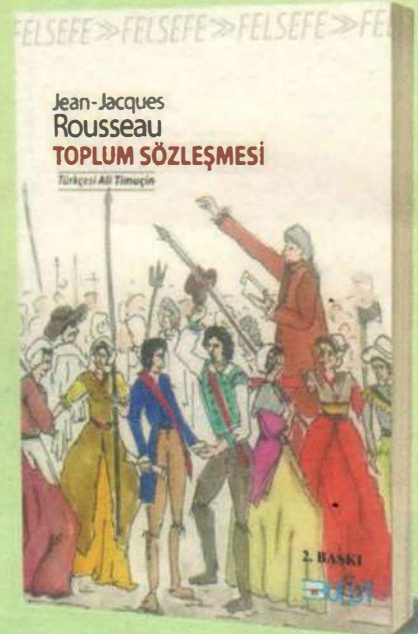
B. Sadık Albayrak

**Felsefe, Afşar Timuçin'in güzel Türkçesiyle diline kavuştu.
Düşünce Tarihi, Gençler için Felsefe Tarihi ve Felsefe Sözlüğü
ile insanlığın büyük düşünce yolculuğuna katılın.**

“İnsan tarihiyle insandır. Bugünün insanını yakından tanıyabilmek, onun ne olup ne olmadığını bilebilmek için atalarımızın yaşam öyküsünü tüm düşünsel derinliği ve çeşitliliği içinde öğrenmek zorundayız. Bu kitap kökü bilinmez zamanlara dayanan bu yaşam serüvenini geniş çerçevede ele alıp inceliyor; felsefeyi, bilimi, sanatı yaratmış olan insanı bize tanıtmaya çalışıyor. Daha da insanlaşma yolunda gerçeği arayan o çok eski insanın kim olduğunu bilmekle kendimizi tanıma yolunda ilk adımı atmış olacağız.”

bulutyayinlari

bulutyay98

bulutyayin
bulutyayinlari

www.bulutyayin.com
0 216 330 59 24

- 2 • **TARİHİN VE TOPLUMUN ÇOCUKLARI**
B. SADIĞ ALBAYRAK
- 3 • **SABIRLI USTALIK GÜLÜMSÜYOR / YAŞAMA SEVİNCİ**
MUSTAFA GÖKSOY
- 4 • **AYDINLARIMIZ NE İŞLE UĞRAŞIYOR**
AFŞAR TİMUÇİN
- 10 • **JÜRGEN HABERMAS 90 YAŞINDA
EMPERYALİZMLE UYUMLU DÜŞÜNÜR**
ARNOLD SCHÖLZEL • ÇEVİREN: NAZLI CİHAN
- 16 • **MEHMET ÂKİF İLE ÇÖKÜŞ-5
ATATÜRK'ÜN SEKRETERİ
NASIL 1950'NİN KEMALİZM KARŞITI DP'LİSİ OLDU?**
YALÇIN KÜÇÜK
- 22 • **ORYANTAL EZİKLİK YA DA
DOĞU'NUN KAFKASI KAÇ TANEDİR?**
TAYLAN KARA
- 26 • **TONGUÇ'UN ROMANI'NI NİÇİN YAZDIM?**
ÖNER YAĞCI
- 31 • **AYDINLANMANIN KÖŞE TAŞI:
ARİFİYE KÖY ENSTİTÜSÜ**
ŞEFİKA G. KAMCEZ
- 32 • **ŞİMDİ ÖZDEMİR NUTKU'NUN ATOMLARI
TÜRKİYE'NİN ATOMLARINA KARIŞMIŞTIR BİLE...**
SEMIH ÇELENK
- 35 • **OKUR MEKTUPLARI**
MEHMET KARAKUŞ / ÖZLEM YÜCESAN
- 36 • **98 YIL ÖNCE BU AY: 28/29 OCAK
"KALBİMDE 15 KARA SAPLI BIÇAK"**
CAFER YILDIRIM
- 43 • **KUŞLARDA VAR MI ADRESİN**
KAMİL AYDEMİR
- 44 • **TARİH BİLİNCİ VE ŞİİR**
A. KADİR PAKSOY
- 47 • **PANARLÖVİZYON**
AHMET KURTLUTEPE
- 48 • **BU YAZI "ACİL" NOTU İLE YAZILMIŞTIR!**
EKREM ATAER
- 51 • **TİKSİNİYORUM!**
HIZIR İRFAN ÖNDER
- 52 • **KAZDAĞI'NDAN MEKTUPLAR - ESKİ BİR YAZ KOKUSU**
MECİT ÜNAL
- 55 • **RUHAN MAVRUK'UN TOPLU ŞİİRLERİ:
"İNCİNMEŞİN KIYILARIMIZ"**
TÜRKAN SÖĞÜTGEZER
- 56 • **ÇANAKKALE'DEN DEVRİMCİ BAŞOL ÖZYAYLA GEÇTİ**
HAYRETTİN GEÇKİN
- 59 • **DÜŞ AĞRISI**
EVİN OKÇUOĞLU
- 60 • **BİR KİTAP BAĞIMLISININ NOTLARI-2020/OCAK
ÇANAKKALE SAVAŞLARINI ANLATAN
MÜTHİŞ BİR KİTAP**
DR. ULVİ ÖZDEMİR
- 63 • **ÖRGÜT LİDERİM, YOLDAŞIM, AĞABEYİM TESLİM TÖRE**
HAMZA DEMİR
- 64 • **ZEBERCET'İN HZ. İSALİĞİ**
HALİL ŞAHAN
- 66 • **TOPE ÇO**
HÜSEYİN ÖZDEMİR
- 68 • **PROMETHEUS İLE PANDORA'NIN TAŞIDIĞI UMUT**
B.SADIĞ ALBAYRAK
- 74 • **HEİDE DEYİŞLERİ**
HAYRETTİN OKÇESİZ

**YENİ GELEN.
RED. KURGU. ÜTOPYA**

YIL: 2 • SAYI: 23 • OCAK 2020
AYDA BİR YAYIMLANIR
ISSN 2619-9432

YAYIN SAHİBİ
YURDANUR ALBAYRAK

YAYIN TÜRÜ
YAYGIN SURELİ AYLIK GAZETE

**GENEL YAYIN YÖNETMENİ VE
YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ**
B. SADIĞ ALBAYRAK

ŞİİR EDITÖRÜ:
CAFER YILDIRIM

Yeni Gelen için şiirlerin, editörümüğün
cfryildirim@hotmail.com e-posta adresine
gönderilmesi rica olunur.

ÖYKÜ EDITÖRÜ:
EVİN OKÇUOĞLU

YENİ GELENLER
ALİ EŞKİ
AYSUN ADALI
B. SADIĞ ALBAYRAK
ELİF YILMAZ
MAHIR ARDUÇ
UBEYDULLAH GÜNEL
ULVİ ÖZDEMİR

KAPAK KARİKATÜRÜ
AŞKIN AYRANCIOĞLU

GRAFİK TASARIM
FATİH MUTLU

YÖNETİM YERİ
TOPÇULAR MAH. OKUR SOK. NO: 5/2.
EYÜP / İSTANBUL
TEL: 0537 240 55 54
WEB: www.yenigelen.com
E POSTA: yenigelendergisi@gmail.com

BASKI
CEYLAN MATBAA
MALTEPE MAH. DAVUTPAŞA CAD.
GÜVEN SAN. SİT. B BLOK.
ZEYTİNBURNU. İSTANBUL

ABONELİK İÇİN
YURDANUR ALBAYRAK
TEB-TÜRK EKONOMİ BANKASI
TR580003200000000037975929
• HESABINA VEYA
YURDANUR ALBAYRAK, 15719029
NO'LU POSTA ÇEKİ HESABINA
150 TL YATIRILDIKTAN SONRA ADRES
BİLGİLERİNİN VE ÖDEME MAKBUZUNUN
KOPYASININ E-POSTA İLE İLETİLMESİ
ZETİRLİDİR.
YURDIŞI ABONELİK 100 AVRO
KARŞILIĞI TL.DİR

TARİHİN VE TOPLUMUN ÇOCUKLARI

Insanlar anababalarının çocukları olduğu kadar içine doğup yaşadıkları toplumun ve tarihin de çocuklarıdır. Belki de anababalarından çok tarihin ve toplumun çocuklarıdır. O yüzden bazı dönemlerin çocuklarını kuşaklar diye ayrı bir yere oturtuyoruz. Bizim Jöntürk Kuşağı ya da 68 Kuşağı tarihin ve toplumun yeni insanları doğurduğu dönemlerin çocukları oldular. Büyük işler yaptılar, topluma ve tarihe damgalarını vurdular. Tarihin hızlandığı, toplumun ufkunun genişlediği, gelecek bilinci ve umudunun yükseldiği dönemlerin ürünüdürler.

Devrimleri bu kuşaklar yaptılar; devrimini yapamayanlar darağacında can verdiler.

68 Kuşağının üzerinden 50 yıl geçti; onlar ölçüsünde etkili başka bir kuşak çıktı mı? 2013 Haziran'ında "Her yer Taksim, her yer direniş" sloganıyla Türkiye'nin bütün şehirlerinde eylem yapan bir "Gezi Kuşağımız" oldu mu? Yarının özgürlükler Türkiye'sini kuracak bir 2020 Kuşağımız ufukta görünüyor mu?

Böyle bir tarihin ve toplumun devrimci bir kuşak yaratması mümkün mü?

Türkiye 1971 darbesiyle, 1980 darbesiyle, 2002 Akp iktidarıyla, 50 yıldır gerici iktidarların elinde felaketten felakete sürüklendi. Darbeler 68 Kuşağı gibi kuşakların "bir daha asla" ortaya çıkmaması için yapıldılar. Darbelerin en belirleyici işleri topluma din şırına etmek, eğitimi bütünüyle dinselleştirmek oldu. Diyanet işleri başkanlığına ve polise bütçeden en büyük pay ayrıldı. Öte dünya korkusuyla yetiştirilen çocuklardan geleceği kurmak için eyleme geçen kuşaklar çıkmaması olağandır. Türkiye'nin her yerinde yüzlerce üniversite açtılar. Hiçbirinden ülkenin sorunlarına yönelik bilimsel bir ses duyulmuyor.

Devrimci kuşaklar, devrimci edebiyatla geldiler. 68 Kuşağı elbette Nâzım Hikmet'i ve onun izinden giden 1940 Kuşağının toplumcu gerçekçi şairleri Ahmet Arif, Enver Gökçe, A. Kadir, Arif Damar'ı okuyarak yürüdü. Kendi şairlerini çıkardılar: "Evet isyan! Gün ola, bir gün mutlaka kuracağız her şeyi yeniden" demişlerdi. İsmet Özel, Süreyya Berfe, Ataul Behramoğlu, Özkan Mert, bu dört şairin kitaplarının adlarıyla kurulan bir cümledir ve bu kuşağın devrimci kararlılığını dile getirmektedir. Şairlerin yanında romancılar Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt ve başkaları bu kuşağın bilincini ve duyarlılığını bilebilir.

İnsanlar tarihin ve toplumun çocuklarıdır dedik, o toplu-

mun kültürü, edebiyatı, resmi, müziği, sineması, en önemli si mimarisi yetiştirir onları. Eğer devrimci bir edebiyatınız yoksa, devrimci bir felsefeniz yoksa devrimci bir kuşağınız da çıkmaz.

Darbeler edebiyatımıza da darbe oldular; toplumcu gerçekçi edebiyatımızı yeni kuşakların ulaşamayacağı yerlere sürdüler. Sola "küfür romanları" okuyanlardan devrimci kuşaklar çıkabilir mi?

Çıkmadı.

Tarihinin ve toplumunun devrimci çocukları, "o güzel insanlardan" birini daha kaybedince bugünlerde acımız daha da koyulaşıyor. Onlar gibileri artık zor gelir; 21. yüzyılda bir Teslim Töre zor yetişir. Son anına kadar Türkiye'nin ve dünyanın güzel geleceğine, sosyalizme inancını korumuş ve mücadele etmiş bir 68'li. İlkokul öğretmenim Hamza Demir, Teslim Töre'nin benzersiz devrimci kişiliğini yazdı.

Tekirdağ'da öğretmen dostumuz, 12 Eylül'ün hapishanelerinde yatmış Mehmet Güngör'ü de geçen ay kaybettik. Çalışkan, alçakgönüllü, iyimser bu devrimciyle 2007'de Trakya'nın ilçelerinde, köylerinde seçim çalışmaları yapmıştık. 2000'lerin başında Tekirdağ Eğitim Sen'de ve Ezgi Kafe'de edebiyat söyleşileri düzenlemiştik. 70'lerde Türkiye İşçi Partisi üyesi Mehmet Güngör kuşağının en iyi çocuklarından biriydi.

Çanakkale'nin 78'lisi Başol Özyayla da aramızdan göçenlerden, bu sayımızda Hayrettin Geçkin bu yaşama sevinci yüklü devrimciyi anlatıyor.

Yeri doldurulamayacak bir ustamız, Özdemir Nutku'yu da geçen aylarda kaybettik. Öğrencisi Semih Çelenk, hocasını yazdı.

Onları anlatan yazılarımızla aramızdan göçenlerin mezarına bir kürek toprak atıyoruz. Bu sayıda Kazdağı'ndan Mektuplar'la aramıza katılan Mecit Ünal'ın vurguladığı gibi "bugüne hapsolup" kalmamak, geçmiş ve gelecekle bağımızı korumak istiyorsak gidenleri unutmamak, gelenleri haber vermek zorundayız.

Yeni yılın eşiğinde, Cumhuriyet Kuşağının yüz yıl dönümündeyiz. Geriye çevrilen tarihi, ihya edilen asalak Osmanlı'yı bir kez daha tarihe gömecek devrimci kuşaklar bekliyoruz.

Yeni yılın Osmanlı karikatürlerinden kurtuluşumuzu yakınlıştıran bir yıl olmasını diliyorum.

B. Sadık Albayrak

SABIRLI USTALIK GÜLÜMSÜYOR

Mustafa Göksoy

Afşar Timuçin'le düşünce tarihine giden
Aynı esin kaynağını paylaşır
Özlenen dost yüzü düşünenler
Okudukça okuyacaklarım çoğalıyor
İç özgürlüğümüz arınmış dilimiz
Sabırlı ustalık gülümsüyor

YAŞAMA SEVİNCİ

Ahmet Amcam'a

O benim
Kişiliğime can katanım

Dönemeçlerde yol ayrımlarında
Farklı düşünsek de
Paranın gücüne dayanıp
İrademe baskı kurmazdı

O benim
Düşünmeye yoldaş bağlayanım

Gönül bolluğundan azdı zamanı
Verdiği söz onda
Hep vaktini şaşırdı
Rahat bir şekilde
Tebessümle
Şaşkınlığı alıp
Yaşama sevincine katardı

O benim
Dönemeçlerde yol ayrımlarında
Ömrüme hep şifalı suyum

Ben bilirdim ihtiyacım olduğunu
Hiç
Ama hiç
Kendinden
Yoksun bırakmadı bizi

O benim hep çocukluğum

Bizim Büyük Iskender dediğimiz Aleksandros koltuğunun altında İliada'yla dolaşırdı.

AYDINLARIMIZ NE İŞLE UĞRAŞIYOR

Afşar Timuçin

Doğu'dan yana olanlar Batı'yı aşağıladılar, Batı'dan yana olanlar Doğu'yu aşağıladılar. Son zamanlarda akli başında her insanı güldürecek bir görüş ortaya atıldı: uygarlığın eksenini Batı'dan Doğu'ya kayıyor. Aman ne güzel! Biz göremedik ama siz nasıl anladınız bunu? Batı kültürleri sermayeci düzenin baskılarının da etkisiyle yerinde sayıyor, doğu kültürleri de özgün ürünler ortaya koyamadan varlığını sürdürüyordu, değişen bir şey yoktu.

Biz *durmak yok ileri* sözünü işite işite büyüdük. Çocukluğumuzdan beri bu söz kulağımızda küpedir. O zamanlar sormazdık da: ileri nedir, ileri diye belli bir yer mi var, ne yapmamız nereye gitmemiz isteniyor? Bu konuda ne biz sorduk ne kimse bir şey söyledi. Durmak yok ileri. *"Türke durmak yaraşmaz"*a kadar götürdü aydınlarımız işi. Bu arada bazıları çağdaş uygarlık dü-

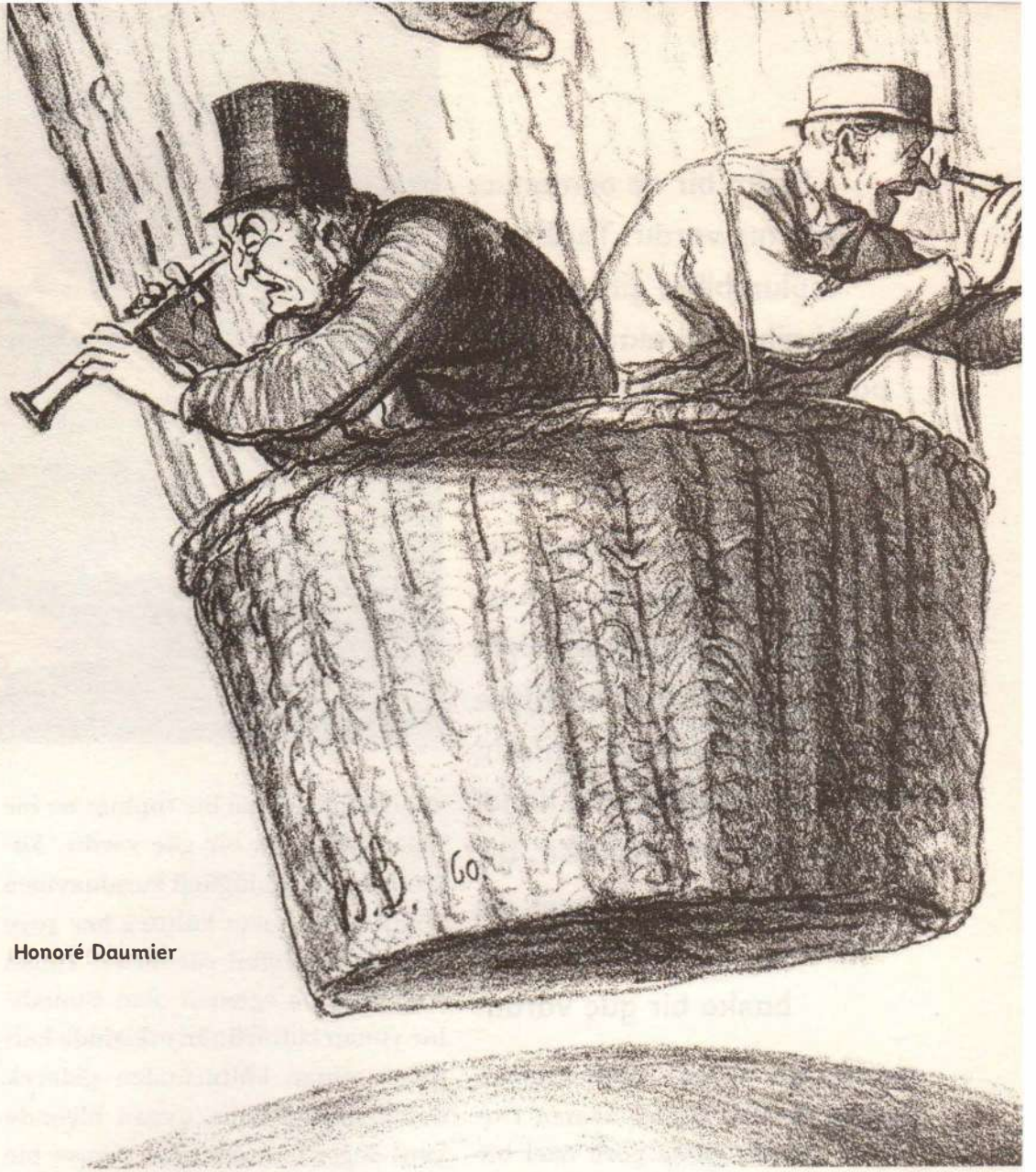
zeyine ulaşmaktan sözediyordu ama çağdaş uygarlığın da düzeyinin de ne olduğu belli değildi. Çağdaş uygarlığa mı koşmalıydık? Deli dâ-nalar gibi koşmakla uygarlaşmak arasında bir ilişki olabilir miydi? Uygarlıkların zamanda ve uzamda içiçe geçtiği bir dünyada çağdaş uygarlığı nasıl ayıracaktık öbür uygarlıklardan? Ayırmamız gerekiyor muydu? Çağdaş uygarlığı nerde ve nasıl yani hangi koşullarda yaka-

layacaktık ve yakalayınca ne yapacaktık taciz mi edecektik boğazını mı kesecektik? Koştuğumuz falan yoktu ama tabanları kaldırıncı olmadık bir yere doğru da koşabilir-dik. Kısacası neden ve nereye koşmamız gerektiğini bilmiyorduk ama bizden koşmamız isteniyordu.

Koşacaktık madem, koşmaya başlamadan önce bazı şeylerin bilincinde olmamız gerekmez miydi? Durmadan değişen, başdöndürücü

bir hızla dönüşen dünyada çoktan ortaya konmuş bir takım ölçütleri bir takım temel bilgileri hepimizin ama öncelikle aydın insanlarımızın özümlemiş olması, tartışmış ve benimsemiş ya da yadsımış olması gerekmez miydi? Bu alanda büyük bir eksikimiz olduğu kesindi. Yani bilgiye mi koşacaktık öncelikle? Gitsek olmaz mıydı, koşmaya gerek var mıydı? Konuyu sakın sakın ele almak, gereksinimleri saptamak, açıkları kapamaya çalışmak daha doğru olmaz mıydı? Yani bir amaç belirlemek ve ona göre kendimize bir yol çizmek uygun olmaz mıydı? Eski dünyanın ve yeni dünyanın bütün uygarlıklarından yararlanmak ve acele etmeden bir kültür atılımı oluşturmaya çalışmak gerekmez miydi? Özellikle bilimde felsefede ve sanatta yani kültürde tüm toplumların ama daha çok gelişmiş toplumların bilgi kaynaklarına yönelmek en doğrusu olmaz mıydı? Burada iç güçlerimizi araştırmak ve ona göre onlardan yararlanmanın yollarını saptamak gerekmez miydi? Bunun için öncelikle bakışlarımızı bütün dünyaya ve kendi dünyamıza çevirmemiz doğru olmaz mıydı?

Zaman zaman ortaya atılan *doğu-batı bileşimi* sözü bize çok şey anlatmıyor ve düşünülmeden ortaya atılmış bir formül gibi görünüyordu. Çok belli bir Doğu ve çok belli bir Batı mı vardı ki biz bunların ikisinden birer parça alarak bir uygarlık oluşturacaktık? Doğu'dan yana olanlar daha çok kendimizden yana olmayı, bu arada Japonya'ya ve Çin'e de şöyle bir uzanıvermeyi istiyor gibiydiler. Doğucuların her şeyden önce arap-fars karışımını yeniden yaşama geçirmek istedikleri, gerilerde kalmış olan osmanlı

Honoré Daumier

kültürünü yeniden etkin kılmayı öngördükleri belliydi. Demek ki bu kişiler tarihi geriye çevirebilecek kadar yetkin duyuyorlardı kendilerini. Doğu'dan yana olanlar Batı'yı aşağıladılar, Batı'dan yana olanlar Doğu'yu aşağıladılar. Son zamanlarda akli başında her insanı güldürecek bir görüş ortaya atıldı: uygarlığın eksenini Batı'dan Doğu'ya kayıyor. Aman ne güzel! Biz göremedik ama siz nasıl anladınız bunu? Batı kültürleri sermayeci düzenin baskılarının da etkisiyle yerinde sayıyor, doğu kültürleri de özgün ürünler ortaya koyamadan varlığını sürdürüyordu, değişen bir şey yoktu.

Giderek küçülen ve sürekli etkileşim durumunda olan bir dünyada

Batı'nın değerlerini Doğu'nunkilerden nasıl ayırıyorsunuz? Gerici bazı batı tarihçileri öteden beri bu iki dünyayı birbirinden ayırırlar, iki ayrı dünya varmış gibi gösterirler ve biraz da böbürlenmek için "*Bizim batı dünyamızda*" gibilerden boş sözler ederler. Sizin ayrı bir batı dünyanız vardı da haçlı orduları doğu topraklarında ne arıyordu ya da neden Ümit burnunu aşarak Doğu'nun öbür ucuna kadar gittiniz, İpek Yolu ve Baharat Yolu ne anlama geliyordu? Hindistan'da gelişmekte olan dokuma sanayisini İngilizler batırmadı mı? Hint kumaşının yerini ingiliz kumaşı nasıl aldı? Ticari ve siyasi ilişkileri bir yana bırakıp kültür konusuna dönersek, ille dünyayı ikiye bölmek

Bizim bir de osmanlıcı yanımız vardır. Tarih gibi toplumbilim gibi siyaset bilimi gibi bilgi alanlarından payımızı almış olmadığımız için harf devrimiyle büyük bir kültürü ziyan etmiş olduğumuza inanırız. Biz her konuda olduğu gibi bu konuda da bilgisizliğimizin kurbanıyız. Bir şey bitmişse kendi yüzünden bitmiştir, kendi yetersizliğinden kendi açmazlarından bitmiştir. Bir kültürü yokedebilecek ne bir toplum ne bir insan ne başka bir güç vardır.

gerekliyorsa Doğu hiçbir zaman Batı'sız ve Batı hiçbir zaman Doğu'suz olmadı. Buna göre özel bir doğu-batı bileşiminden söz etmek yerine, bilgi neredeyse bulup peşine düşmek gerekiyordu. Yüzyıllar boyunca ortaya konmuş bilgilerden yararlanmayı düşünmeden çoktan bulunmuş şeyleri kendi kendimize yeniden bulmaya çalışmak abesti. "Cogito"yu XXI. yüzyılda yeniden keşfetmeye kalkana sen çok geç kaldın demezler mi?

Bizim bir de osmanlıcı yanımız vardır. Tarih gibi toplumbilim gibi siyaset bilimi gibi bilgi alanlarından payımızı almış olmadığımız için harf devrimiyle büyük bir kültürü ziyan etmiş olduğumuza inanırız. Biz her konuda olduğu gibi bu konuda da bilgisizliğimizin kurbanıyız. Bir şey bitmişse kendi yüzünden bitmiştir, kendi yetersizliğinden kendi açmazlarından bitmiştir. Bir kültürü

yokedebilecek ne bir toplum ne bir insan ne başka bir güç vardır. Yunanistan bütünlüğünü kuramayınca çöktü ama yunan kültürü her şeye karşın etkinliğini sürdürdü. Yunan topraklarına egemen olan Romalılar yunan kültürünün etkisinde kaldılar, yunan kültüründen giderek kendi özyapılarına uygun biçimde yeni değerler yarattılar. Kimse bir kültürün yaşayan değerlerini kafasına göre yokedemez. Makedoniyalılar Yunanistan'ı ele geçirdiklerinde yunan kültürüne hayrandılar. Bizim Büyük İskender dediğimiz Aleksandros koltuğunun altında İliada'yla dolaşırdı. Her şey gibi kültürler de bir gün biterler ya da daha doğrusu başka kültürlerle dönüşürler. Ama bir kültürü kimse kendi kafasına göre bitiremez. Yunan kültürü daha sonra kendi kendine eriyip başka kültürlerle katıldı. Yunan kültürünün bugün hala Yunanistan'da üretilmekte olduğunu, Atina sokaklarında Sokrates'lerin dolaştığını söyleyebilir misiniz? Tarihte de yaşamda da gidenin arkasından boşuna ağlamamak gerekir.

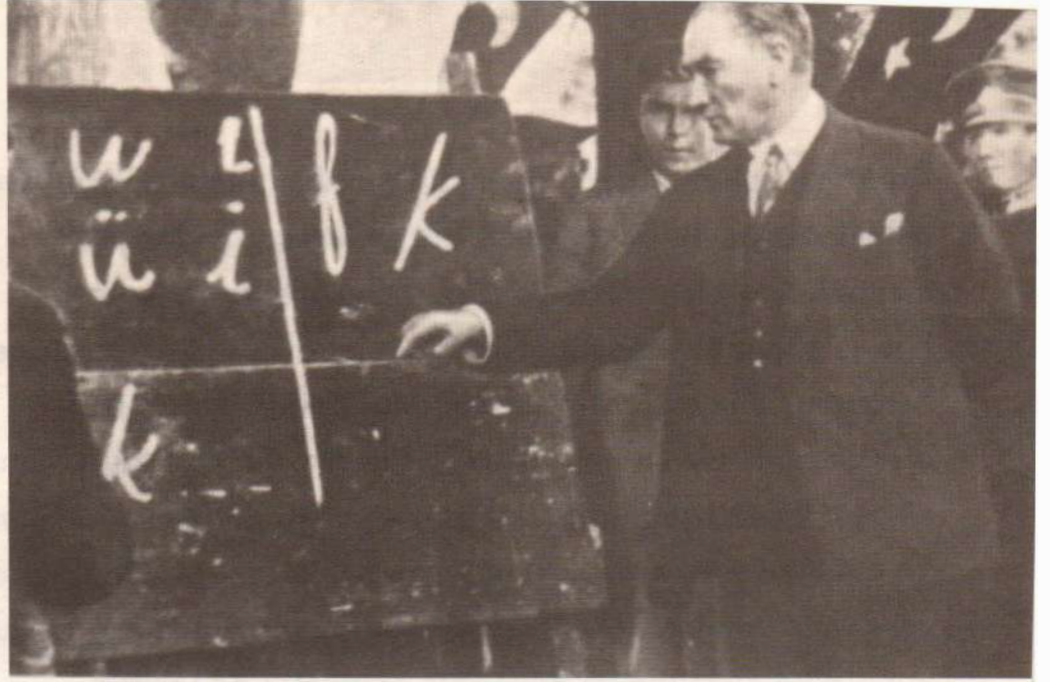
Biz Osmanlı'nın kalıtını yok sayıyoruz. Bir uygarlık bitti hatta

bitirildi, yerine başka bir uygarlık kuruldu diye düşünüyoruz. Keşke iş bu kadar basit olabilseydi. Ruh-sal ya da duygusal nedenlerle hatta toplumbilimsel gerekçelerle bu kalıtı yok saymaya hakkımız var. Ancak yok saysak da Osmanlı gerçeği ortada duruyor. Geride canlı değerler bıraktığımız, bir takım değerleri harf devrimiyle geçmişe gömdüğümüz doğru mudur? Yeni değerlerin yaratılmasında harf devriminden çok dil devrimi belirleyici olmuştur. Daha doğrusu dil devrimi de harf devrimi de bu yeni değerlerdendir. Kimse yeni dilimizi kafadan icat etmiş değildir, dil yerin ve zamanın gereklerine göre oluşur. Osmanlıca gibi belirsiz bir karma dilden uzaklaşıp kendi özel güçlü dilimizi kurduk. Geçmişte bıraktığımız çok şey varsa onları dünkü dilden bugünkü dile özenle aktarmalıyız. Ne yapıyor bu konuda uzman aydınlarımız? Üniversitelerimizin türko-loji bölümlerinde yaprak kımıldamıyor. Pekiyi neden yapmıyoruz? Tembelliğimizden yapmıyoruz. Asıl sorunlarımız iflah olmaz tembelliğimizden kaynaklanıyor. Yıllardır her alanda yapalım yapalım deyip

duruyoruz ve hiçbir şey yapmıyoruz.

Yeni değerler yaratmada baş yükümlü üniversitelerdir. Üniversiteleri meslek diploması veren kurumlar olarak görmemek gerekir. Üniversite denince adı üstünde evrensel uzanımlı bir kurum anlaşılmalıdır. Onun işi evrensel düzeyde bilgi araştırması ve bilgi üretimi yapmaktır. Darülfünun'un adını değiştirip Üniversite yapmak, bunu yaparken de bazı eski kafalı öğretim üyelerini kadro dışı bırakmak yeterli oldu mu? Olmadı. Yeni kafalılar neredeydi? Demek ki başka bir şey gerekiyordu. Bu başka şey her şeyden önce meraklı, öğrenme isteği, çalışmadan duramamaktı. Bunlar bu toplumda olmayan şeylerdir. Bunun böyle olduğunu ben kendi alanımdan bilirim. Bizler akademik yaşamın tantanasını seviyoruz. Unvanlarımız, afra taframız, cüppelerimiz bizim için çok önemlidir. Çoğumuz burnu havada yürümeye meraklıyız. Ortalık VIP'den geçilmiyor. İnsanımızın gözünde rütbe ve makam çok önemlidir.

Şu sıralar doçentlik sınavlarının kaldırıldığını duydum. Bunun doğru olduğuna inanmak istemiyorum. Ama zaten iş özünden saptırılmıştı. Bizler özgün çalışmalarımızı sunarak doktor ve doçent olmuştuk. Bir zaman sonra buna gerek kalmamıştı. Hakemli dergi diye bir şey icat edildi. Başka ülkelerde makaleler yayımlamak da gerekiyordu. Bazı ülkelerde para karşılığı makale yayımlayan dergiler kuruldu. Bir bilim adamının kendini yabancılara benimsetmesi yakışsız bir iştir. Bir gün biri sordu bana: dış ülkelerde yayımlanmış makalen var mı? Ben sömürge aydını değilim dedim. Şimdi doçent olmanız için bazı gerekler var. Örneğin birinin sizin yapıtınızdan alıntı yapması gerekiyor. Sen benden alıntı yap, ben de senden alıntı yapayım. Hiç kitabı olmadan doçent olanlar oldu. Derken sonuncusu mum dikti: doçentlik için sınav gerekmiyor.

Aydınlarımız kolayını buldular. Dişe dokunur hiçbir şey yapmamakla birlikte durmadan Atatürk'ün büyüklüğünden ve Cumhuriyet'in öneminden söz ediyorlar ama araştırma ve bilgi üretme yolunda herhangi bir çabaları yok, gazete yazarlığını çok seviyorlar, bunun ötesinde köklü çalışmalar yapmayı düşünmüyorlar. Hep aynı şeyleri söylüyorlar, Ortaçağ'ın papazları gibi. Bu arada Ortaçağ karanlığından dem vurmaya da elden bırakmıyorlar. Gelen giden Ortaçağ'a vuruyor, ne talihsiz bir çağmış bu Ortaçağ! Eleştirdiğimiz zaman horozlanıyorlar: biz gerekirse var ya dağları bile deviririz. Şu taşı yerinden oynat deseniz kaçıp gidecek. Yoksul halkın sırtından geçiniyoruz ve iyi yaşıyoruz. Bizim için en güzel şey devletin sıcak kanatları altına sığınmaktır. Osmanlı'dan beri böyle bu: devlete daya sırtını, şen ve esen ol. Onur sorununu çokça dert etme. Herkes "birlik ve beraberlik" (ne demekse) şarkıları söyleyerek kendi dünyasında yaşıyor. İşini yoluna koymayı başarmış olanlar mutlu, öbürleri mutsuz.

Canımızı yakan bir şey de aydınlarımızın eleştiri ve özeleştiri bilincinden uzak olmalarıdır. Bu toplumun geleneğinde eleştiri de özeleştiri de yoktur. Bilim felsefe ve sanat bütün dünyada sağlıklı gelişimini eleştiriye ve özeleştiriye borçludur. Biz özeleştiri yapmıyoruz, hepimiz yetkiniz, eleştirilecek bir

Geride canlı değerler bıraktığımız, bir takım değerleri harf devrimiyle geçmişe gömdüğümüz doğru mudur? Yeni değerlerin yaratılmasında harf devriminden çok dil devrimi belirleyici olmuştur. Daha doğrusu dil devrimi de harf devrimi de bu yeni değerlerdendir. Kimse yeni dilimizi kafadan icat etmiş değildir, dil yerin ve zamanın gereklerine göre oluşur. Osmanlıca gibi belirsiz bir karma dilden uzaklaşıp kendi özel, güçlü dilimizi kurduk.

Canımızı yakan bir şey de aydınlarımızın eleştiri ve özeleştiribilincinden uzak olmalarıdır. Bu toplumun geleneğinde eleştiri de özeleştiride yoktur. Bilim felsefe ve sanat bütün dünyada sağlıklı gelişimini eleştiriye ve özeleştiriyeborçludur. Biz özeleştiriyapmayız, hepimiz yetkiniz, eleştirilecek bir yanımız yoktur. Eleştiri de yapmayız, çünkü eleştiri bizde aşağılama anlamı taşır. Bu demektir ki bizim kendimizi kendi aynalarımızda da başkalarının aynalarında da yanlışlarımızla ve eksiklerimizle görme şansımız yoktur, buna göre düzelme ve düzeltme şansımız da yoktur.

yanımız yoktur. Eleştiri de yapmayız, çünkü eleştiri bizde aşağılama anlamı taşır. Bu demektir ki bizim kendimizi kendi aynalarımızda da başkalarının aynalarında da yanlışlarımızla ve eksiklerimizle görme şansımız yoktur, buna göre düzelme ve düzeltme şansımız da yoktur. Sanat elbette apaçık toplum eleştirisi yapmaz, ama dünyada özellikle edebiyat sanatında ve özellikle romanlarda kişiliklerin ağzından açık toplum eleştirileri yapılmıştır. Romanlar toplumların aynasıdır, her gerçek roman bir tarih kitabından daha belirleyicidir. Bizim ilk romanlarımızdan bu yana tüm romancılık yaşamımızda toplum eleştirisi hemen hemen hiç yoktur. Örneğin ilk romancılarımız cariye uygulamasını çok doğal bir kurum olarak gördüler. Bu ilk romanlarda gene de seyrek olarak bu tür eleştiriye rasladığımız olur. Örneğin Mehmet Rauf'un 1914'de yayımlanmış olan *Genç kız kalbi* romanında bu anlamda ilginç satırlar vardır. Eleştiri Behiç adlı şairin ağzındandır. Ama genel olarak dünkü romancılarımız da bugünkü romancılarımız da cennetten sahneler gösterirler.

Aydınlarımızın kültür konusunda ve uygarlık konusunda, ayrıca

dünya üzerine ve toplumumuz üzerine ortaya atıp tartışmaya çalıştıkları sorunların büyük bölümü boş sorunlardır, bu sorunlar bilgi yetersizliğinin bir ürünüdür. Gündelik siyasetin getirdiği anlamsız sorunları yaşamsal sorunlar gibi alıyor ve sözde tartışıyoruz. Monolog yapmak tartışmak mıdır? Aklına ilk geleni doğru sanan insanların ülkesinde üretilen ya da uydurulan bu tür sorunlar gerçek sorunların üstünü örtüyor, onları görünmez kılıyor. Çünkü bu tür sorunları ortaya atanlar kültürün ve uygarlığın ne olduğunu bilmeyen, onları tanımlayamayan kimselerdir. İnsan bilmediği bir şey üzerinde konuşarak nereye varabilir? Onlar temel kavramların içeriklerini bilselerdi boş sorunlar üretmeyeceklerdi. Doğu-batı bileşimi de, Osmanlı'dan bu yana geçişte derin bir kültürü tarihe gömmüş olduğumuz da, bir doğu toplumu olduğumuz da, dünyanın Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldığı da, uygarlık ekseninin Batı'dan Doğu'ya kaymış olduğu da yalandır. Harf devriminin bir ya da birkaç kişinin öngörülerıyla gerçekleştirildiği de, Cumhuriyet'in gene birilerinin kafasından çıkmış

"YALNIZ HORULTULU BİR UYKU"

Başka milletlere benzemek için neyimiz var? Bir edebiyatımız mı?.. Bir sanatımız, bir ticaretimiz, bir zanaatımız mı var? Bir siyasetimiz, bir idaremiz var mı? İlim ve fende bir keşifte mi bulunduk, altı yüz bu kadar senedir ne keşfettik? Daha doğrusu başkalarının keşiflerini taklit edeceğimiz diye bozmaktan başka ne yaptık?

Evet, geçmişe gıpta, onunla iftihar, bugün iftihar edecek şeyi olmayanlara mahsustur, buna ise ilerleme değil gerileme derler. Büyük milletler ise yalnız ilerleme gösterenlerdir. Hatta bizimki gerileme bile değil... Gerileme için mevcut bir şey olmalı da onu kaybetmeli. Bizde ise önce-

den beri gafletten, cehaletten başka bir şey yoktu. Halimiz bence bugün ancak yeis ve kederle ifade olunabilir. Hiçbir işe yaramayacağımızı anlamaktan dolayı bir yeis ve keder... Şimdiye kadar bu halimizi Abdülhamid'in istibdadına veriyorduk, halbuki üç sene-

dir güya hür bir milletiz! Hâlâ o gidiş... Hâlâ, hâlâ... Yine o şahsi ihtiraslar, yine o tarafgirlik, yine o menfaatperestlik ve yine o atalet, yine o kabiliyetsizlik...

Bütün bunlardan vazgeçelim, acaba yaşıyor muyuz? Bugünkü yaşayışımız bir insan yaşayışı mıdır? Buna gerçek anlamda bir hayat demek doğru mudur? Böyle zevk adına, yalnız hayvaniyete ilgi duyanlarla yetinmek için bir insan ne kadar ilkel olmalıdır? Yalnız ye, iç, uyu... Ne bir sanat endişesi, ne yepyeni bir heyecan... Ne bir ilerleme ve gelişme emeli... Yalnız horultulu bir uyku...

Mehmet Rauf,
Genç kız kalbi

bir heves ürünü olduğu da yalandır, buna benzer sorunların tümü boş sorunlardır.

Baştan beri böyle oldu bu. Kendilerine Atatürkçü ve Cumhuriyetçi diyenler durmadan boş söz ürettiler: kimse ne olup bittiğinin ayırtında değildi. Şunu öncelikle bilmek gerekir: tarih kimsenin keyfine göre gerçekleşmez, tarihi yapanlar genellikle olasılıkları değerlendirmeyi bilen öngörür kimselerdir. Dönüşümlerin yasasını kişilerin tasarılarında değil toplumların dinamiklerinde aramak gerekir. Tarihin gidiş yönüne uygun seçimler yapanlar kahramanlar olarak işlem görürler, tarihi yanlış okuyanlar dışlanırlar ve hainliğe kadar varan değişik sıfatlarla anılırlar. Tarihi okumak için tarih bilincine ulaşmış olmak gerekir. Tarihin mutlu olaylarının nedenlerini de tarihin mutsuz olaylarının nedenlerini de doğrudan doğruya toplumun sürekli olarak dönüşen değerlerinde aramak gerekir. Gerçek anlamda yetkin bilince ulaşmış olanlar tarihin akışını doğru okurlar, seçimlerini ona göre yaparlar ve yeni değerlerin yaratıcıları olurlar, yeni değerlerin yaratılmasına katılırlar. Bu işin gizi evrensel bilince konu olan insani özün doğru anlaşılmasında aranmalıdır. Hep dediğimiz gibi, düşüncenin tarihinde insanı tanımadan aydın olma şansımız yoktur.

Doğulu olsanız ne olur batılı olsanız ne olur. Siz bu topraklar üzerinde insan onurunun güvencesi olan toplumsal ve siyasal bir düzen yaratmak, bir Cumhuriyet kültürü yaratmak zorundaydınız. Bu kültür osmanlı kültürü gibi derlenmiş bir

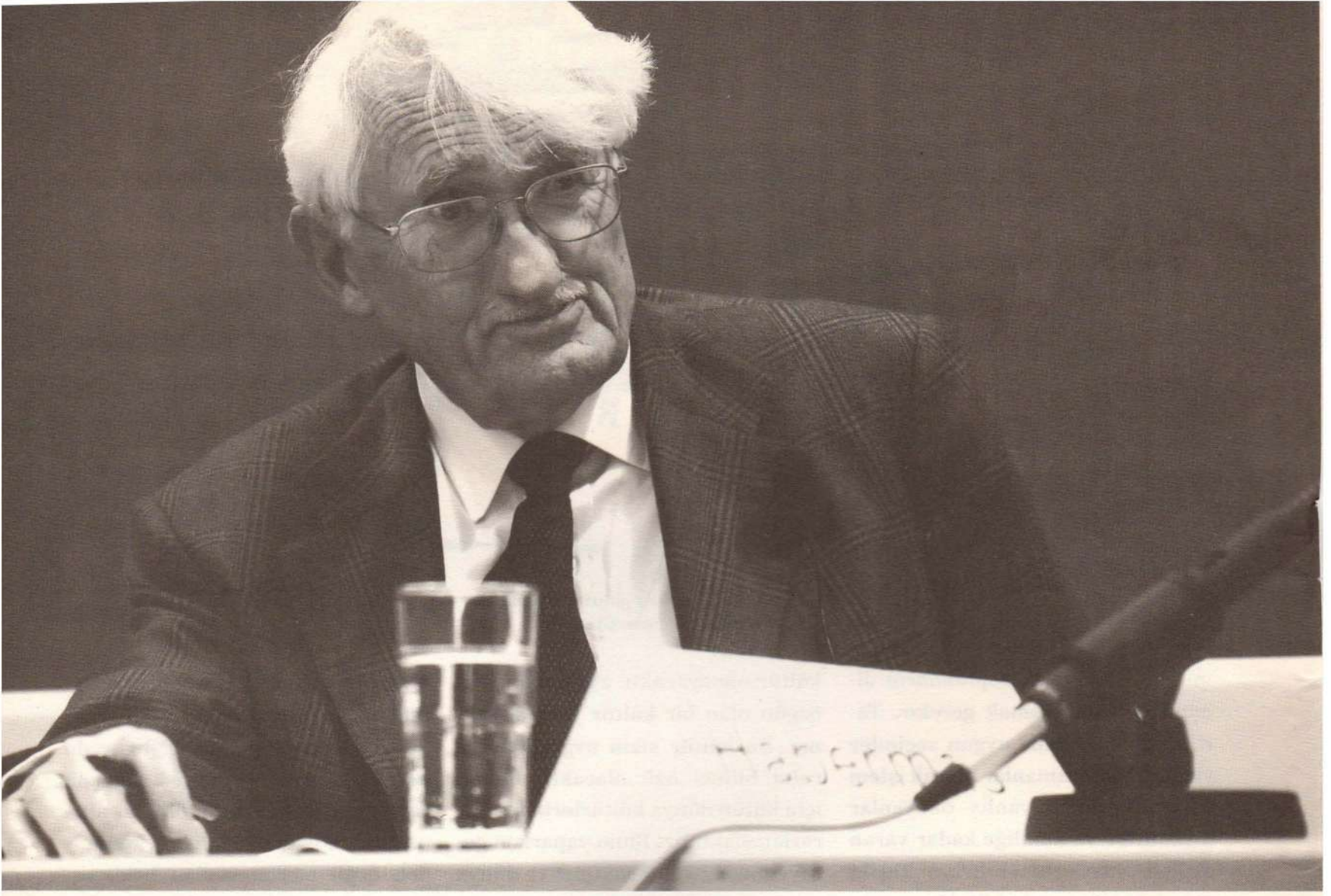

Yeni değerler yaratmada baş yükümlü üniversitelerdir.

kültür olmayacaktı. Sizin olan yani özgün olan bir kültür yaratacağıktınız. Bu kültür sizin uygarlığınızın ruhu bilinci özü olacaktı. Bunun için bütün dünya kültürlerinden yararlanacaktınız. Bunu yaparken geceyi gündüze katacağıktınız ve dünya sermaye güçlerinin oyununa gelmeyecektiniz. Elbet devlet düşmanı olmayacaktınız ama devletin kanatları altına sığınıp şen ve esen yaşamayı da düşünmeyecektiniz. Devlet güzeli olmaya kalktığınızda toplumla birlikte devlete de zarar vereceğınızı bilecektiniz. Her konuda özgürce karar veren özerk kişiler olacaktınız. Toplumda birileriyle görünmez ilişkiler kurarak sinsi kümeler oluşturan basit çıkarıcılardan olmayı düşünmeyecektiniz. Bilimi felsefeyi sanatı yani kültürü yeneden yaratacağıktınız. Oysa siz bunu yapmadınız. Meyhanede kadehe önce rakıyı sonra suyu sonra buzu koyup yaşasın Cumhuriyet söylevleri çektiniz. Bu arada gerçek kültür adamlarını görmezden geldiniz ya da onları acımasızca suçladınız hatta ihbar ettiniz.

Aydınımız yıllardır geniş getiriyor, boş sözler ve yaşamda karşılığı

olmayan sorunlar üretiyor. Aydınımız sorumluluğu Atatürk'ün sırtına atıp çıkmış görünüyor. Bu arada deniz kıyılarını, rakıyı ve balığı çok seviyor. Hiçbir yükümlülüğün altına girmek istemiyor. İyiliği kendinden değil başkalarından bekliyor. Bu arada garip şeyler olmuş. Örneğin uygarlıkların eksenini Batı'dan Doğu'ya kaymış. Yani bundan böyle uygarlık yaratma işi bizden de sorulacak ya da yalnız bizden sorulacak. Eksen burnumuzun dibine kadar geldi ya artık bundan sonrası kolay. Aman ne güzel, desenize doğru olduğumuza göre bundan sonra uygarlık da bizim işimiz. Pekiyi uygarlık nedir? Bunu bilmek zorunda mıyız? Asıl sorun toplumumuzun dünyaya bakış biçiminde yatıyor. Kişiler gibi toplumların da dünya görüşleri vardır, dünyadan beledikleri ve beklemedikleri vardır. İnsan merak ettiği ölçüde insandır. Gündelik bilinçle yaşayan toplumlar uygarlık yolunda yaya kalmaya mahkumdurlar. En kötü yalan insanın kendine söylediği yalandır. Toplumlar da kendilerini kandırabilirler. Bir gün gerçeği anladıklarında iş işten geçmiş olur.

JÜRGEN HABERMAS 90 YAŞINDA

EMPERYALİZMLE UYUMLU DÜŞÜNÜR

Arnold Schölzel • Çeviren: Nazlı Cihan

Ortaya konulan ve süreç içerisinde AB'ye mal edilen siyaset tarzının parolası şöyle özetlenebilir: Sosyal devlet ne kadar zayıflarsa, savaş devleti o kadar güçlenir. İçeride konut ve barınma hakkı bağlamında yasalarla öngörülen kamu yararını ortadan kaldıranlar, ulaşım, su ve sağlık kurumlarını, kamu mallarını özelleştirenler, eşitsizliği, yoksulluğu ve erken ölümleri bile isteye yaratanlardır. Dışarıda ise, deneyimle sabit, gözlerini kırpmadan ceset çiğnerler.

Bundan on yıl önce, Felsefeci Habermas'ın 80'inci doğum gününde *Die Zeit* gazetesi "Dünya gücü Habermas" manşeti atmıştı. 90'inci doğum günü sebebiyle aynı haftalık gazetenin ilk sayfasında bu kez "Dünyayı kurtaran adam" yazıyordu; hakarete varan bir ifadeydi bu,

ama daha da önemlisi, Habermas'ta vücut bulan bir mizansenin sonunun ilanıydı: Federal Almanya'nın bir "sivil toplum" ve "sakıngan siyaset" timsali olduğu mizanseninin sonu. Habermas, yeniden yapılandırılmış Alman emperyalizmine yakıştırılan bu propaganda imajının yükselişine ve çöküşüne bir sos-

yalbilimci ve aydın kanaat önderi olarak 65 yılı aşkın bir süre, zaman zaman dünyada yankı uyandırarak eşlik etti. Giderek azalan nüfuzunun ilerleyen yaşıyla bir ilgisi yok, ama Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin iltihakıyla birlikte Federal Almanya'nın Avrupa'da ve dünyada yeni, daha saldırgan bir rol üstlen-

mesiyle yakından ilgisi var. Ortaya konulan ve süreç içerisinde AB'ye mal edilen siyaset tarzının parolası şöyle özetlenebilir: Sosyal devlet ne kadar zayıflarsa, savaş devleti o kadar güçlenir. İçeride konut ve barınma hakkı bağlamında yasalarla öngörülen kamu yararını ortadan kaldıranlar, ulaşım, su ve sağlık kurumlarını, kamu mallarını özelleştirenler, eşitsizliği, yoksulluğu ve erken ölümleri bile isteye yaratırlardır. Dışarıda ise, deneyimle sabit, gözlerini kırpmadan ceset çiğnerler. Eklemeden geçmeyelim, buna sadece başat söylemi “özso- rumluluk” olan “normal” sosyal darwinizm değil, aynı zamanda faşist ideolojinin yeniden hortlatılması da dâhil edilmelidir. Bu, terör gruplarının devlet eliyle beslenmesi ve organize edilmesini de kapsıyor. Bu toplum, emperyalist yüzünü açıkça gösterecek denli değişime uğradı.

Sürecin kırılma noktası, Gerhard Schröder (SPD) ve Joseph Fischer (Yeşiller) iktidarı altında Federal Almanya hükümetinin de katıldığı NATO'nun 1999 yılındaki Yugoslavya saldırısıydı. Fischer, 1980'lerde ve 90'lı yılların başında Hessen Eyaleti Bakanı olarak Habermas ile sık sık dost sohbetleri gerçekleştiriyordu. Bu “insancıl müdahaleye” – “savaş değil” (Schröder), her zaman olduğu gibi gülünç yalanlarla zemin hazırlanıyordu. Fikir babası Fischer olan “Bir daha asla Auschwitz!” ifadesi, 1945'ten beri ulaşılamayan bir demagoji derecesi yakalamıştı, tabii ABD'nin Kore'ye, Vietnam'a veya Irak'a karşı başlattığı savaşlar için ürettiği “gerekçeler” sayılmazsa.

Her ne kadar Habermas, ABD'nin “Çöl Fırtınası” adını ver-

diği 1991 Irak Savaşını selamlamış olsa da, Federal Almanya'nın başka bir dâhisi, şair Hans Magnus Enzensberger'in tarzına erişememişti. Enzensberger Irak devlet başkanı Saddam Hüseyin'i “Hitler'in canlanan hayaleti” diye tanımlamıştı. Habermas 15 Şubat 1991 tarihli *Die Zeit* gazetesinde, ABD'nin “Çöl Fırtınası” için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinden aşırıldığı uluslararası meşruiyetin sadece uygulanış yöntemini eleştirmekle yetinen bir yazı yayınladı. O dönemde henüz gerçekleşmiş olan Alman Demokratik Cumhuriyetinin iltihakı da, dünyanın bundan böyle “barışı kâr hanesine yazacağı” yeni bir çağın başladığı masalıyla gerekçelendirilmişti. Habermas bu sözcüklerle ifade etmiyordu belki ama yazılarında “savaşların kategorik olarak dünya tarihinde çoktan miadını doldurduğuna” dair büyük laflar ederken Enzensberger'den aşağı kalır yanı yoktu. Hiç değilse hâlâ “Akıl, savaşın ortadan kaldırılmasını emreder” görüşünü savunuyordu. Ancak bu haklı cümleyi, “Savaştan daha beter kötülükler olabilir” diyerek anında çürütüyordu. O sıralarda bu rezaletin üzerinde pek durulmamıştı, özellikle de Habermas Alman hükümetine, İsrail'in korunması söz konusu olmadığı sürece “temkinli bir politika” izlemeyi salık verdiğinden.

“Savaş Sonrası Dönemin Sivil Zihniyeti”

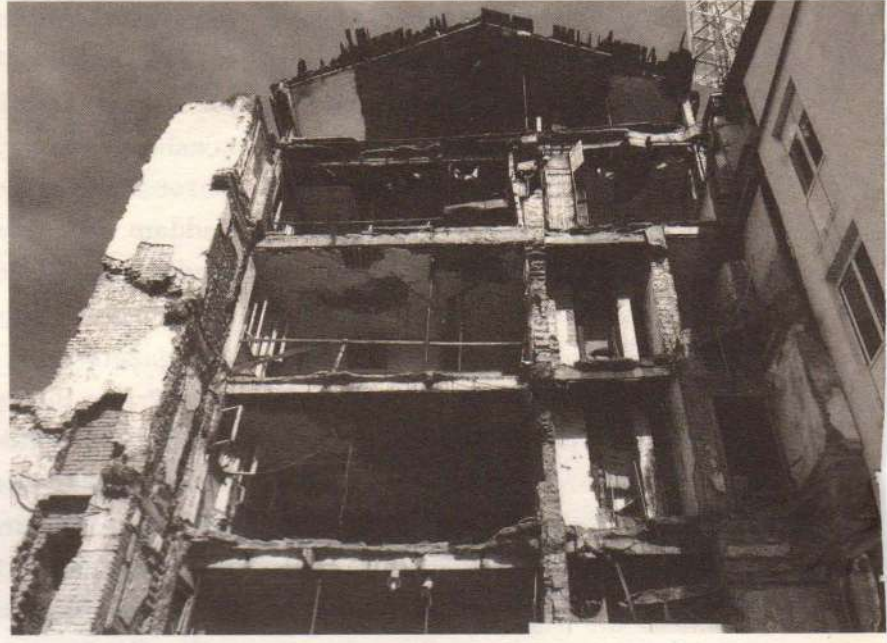
1999 yılında Habermas, temkinli olmanın artık geçersiz akçe sayıldığını ilan etti. 29 Nisan 1999 tarihinde, Federal Almanya Ordusunun Hava Kuvvetleri, NATO müttefikleri ile birlikte Yugoslavya'nın kentlerini, köylerini, kimya ve elektrik santrallerini bir aydan fazla sü-

reden beri bombalarken, *Die Zeit* gazetesinde çıkan bir makalesinde şöyle diyordu:

“Alman Silahlı Kuvvetlerinin ilk askeri müdahalesiyle birlikte, Almanya'nın savaş sonrası zihniyetine sirayet eden uzun ihtiyat dönemi sona erdi. Savaşta yız. Elbette ittifakın ‘hava saldırıları’, geleneksel savaş anlayışından farklı olmayı arzuluyor. Gerçekten de, hava saldırılarının ‘cerrahi hassasiyeti’ ve sivil halkın programlı korunması, son derece meşru bir önem arz ediyor.”

50'li yıllarda Federal Almanya'nın yeniden silahlandırılmasının ne anlama geldiğini Habermas'ın bizzat kendisi bir zamanlar gayet iyi biliyordu: Ordu, devleti yaratmak için vardı, tersi değil. “Savaş sonrası sivil zihniyet” gerçekte Batı Almanya halkının savaşı ve silahlanmayı reddedişiydi. Bu durum, Sovyetler Birliğinin çözülüşünden sonra da değişmedi. 1999'a gelindiğinde ise Habermas, “Körfez Savaşı esnasında güçlü bir barış hareketinin karşısında acil durum retoriği, devlet hamaseti, onur, trajedi ve eril olgunluk edebiyatı yükseltildi. Şimdilerde bunlardan eser yok” iddiasında bulunuyordu. SPD-Yeşiller hükümetinin marifetiydi bu. *Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)* gazetesinin aylar sonra yazdığına göre, NATO bombardımanı sırasında Federal Almanya'da “iç savaş koşullarının” belirmesini önlemeyi başaran yegâne politik güç onlardı. Bununla birlikte, sözde insanlık suçu işlenmesini önleyen “insancıl müdahale” söylemi, gerçekte “acil durum retoriğinin” son derece ahlaksızca sürdürülmesinden başka bir şey değildi. İşte bu propaganda kulisine Habermas da kendince katkı sunuyordu. Kosova

1999'da NATO bombardımanından sonra Belgrad'da bazı binalar

Savaşını “devletlerin benimsediği klasik uluslararası hukukun, dünya sivil toplumunun kozmopolit hukukuna dönüşmesi yolunda bir sıçrama” olarak yorumluyordu. Habermas demagoji konusunda Fischer ile yarışabilirdi en azından. Sadece retorik ile derdi vardı. Federal hükümetin açıklamalarında kullandığı dile “sivri bir ton, ziyadesiyle kuşku uyandıran tarihsel bir paralellik” yerleşivermişti. Habermas’ın, egemen devletler ve uluslararası hukuk yerine “dünya çapında demokratik bir hukuk düzeni”ni öngören bir tarihin saptanmasına ilişkin “çıkamaz ayın çarşambası” göndermesinde bulunması, resmi dildeki kinayeye aynı düzeyi tutturduğunu gösteriyordu. Deli saçması sözleri de bunun en belirgin örneğiydi: “Orantılılık meselesinde karar vermek güç. NATO, devlet radyosunun tahrip edileceğini yarım saat öncesinde ilan etmeseydi mi?” Ya da: “Kaçarken ölen her çocuk, sinirlerimizi yıpratıyor.”

Jeopolitik ya da başka çıkarlar bu savaşta herhangi bir rol oynamıyordu Habermas’a göre. İdeolojik eleştiri yaptığına dair kuşkuculu-

ğun âlemi yoktu: “Küresel ekonominin iç politikada alan daralttığı siyasetçiler için, dış politikada güç gösterisi yapmanın zemini pekâlâ bulunabilir. Ancak, ne ABD’ye atfedilen etki alanlarını güvence altına alma ve genişletme motifi, ne NATO’ya atfedilen rol ve hatta ne de ‘Avrupa Kalesi’ne atfedilen göç dalgalarından korunma önlemleri bile böylesine ciddi, riskli ve maliyetli bir müdahale kararını açıklamaktadır.” Bugün biliyoruz: AB, Kosova üzerinden Balkanların batısına hükmettiği ve böylece göçe karşı önlemlerde iş gören bir egemenlik alanı yarattı kendine. ABD 1999’dan bu yana aynı bölgede Avrupa’nın ikinci en büyük askeri üssü olan “Camp Bondsteel”i, yani Karadeniz’in, Rus sahillerinin, Orta Doğu’nun ve Kuzey Afrika’nın hızlıca erişilebilir olduğu ve üzerinde 7000 askerin bulunduğu bir uçak gemisi bulunduruyor.

Habermasçı açıklamanın ardında ABD güzellemesi yatıyordu. Hem de şu sözlerle: “ABD, Birleşmiş Milletler tarafından oldukça zayıf düzenlenmiş bir devletler dünyasından, bir süper gücün yöne-

tici görevlerini devraldı.” Sahiden de şunu söyleme basireti gösterebiliyordu: “Bunu yaparken siyasi hedeflerin gözetilmesinin yanı sıra insan hakları, ahlaki değerler kapsamında işlev görüyor.” Vietnam Savaşı ve “kendi Hinterlandına” karşı sergilediği tutum, ABD’nin bu kurala bağlı kalmadığını defalarca kanıtlamış olsa da, sosyolog ve ilericilik konusunda akıldaşı Ulrich Beck’ten alıntı yaparak devam ediyor Habermas: “Hümanist özgecilik ve emperyalist güç mantığından oluşan bu yeni melez türün” ABD’de bir geleneği vardı ne de olsa.

Halis liberaller için bu kadarı fazlaydı. Örneğin hukuk felsefecisi Reinhard Merkel 12 Mayıs 1999 tarihli *Die Zeit* gazetesinde Habermas’a şöyle yanıt veriyordu: “Bu savaş illegaldır, gayrimeşrudur, yüksek ahlaki amacından bağımsız olarak ahlaki açıdan alçakcadır.” Bombalı saldırıları “hiçbir biçimde haklı çıkarmak mümkün değil”di. Çünkü “‘dünya yurttaşlığı yasası’ adına birilerinin yurt hakkı için başkalarının yaşam hakkı yok ediliyor”du. Hukukçu Dieter Simon 18 Haziran 1999 tarihli *FAZ* gaze-

tesinde Habermas'ın 70'inci yaş gününde şöyle diyordu: "Aydınlanmacı evrenselciliğin görev aşkı, 'en temel insanlık suçu sayılan savaşın dehşeti' karşısında gözlerini iyimserlikle yumuyor (Thomas Bernhard)."

2018 yılında hayata veda eden İtalyan Felsefeci Domenico Losurdo'nun Habermas'ı, Batı siyasetine boyun eğen "emperyalist sol" içerisinde tasnif etmesine neden olan, Kosova Savaşı ile ilgili yazdığı türden makaleler oldu. Losurdo "sosyal ve ekonomik hakların savunulmasında az çok tutarlı ve az çok net bir tavır sergileyen" solu bunlardan tenzih ediyordu. İşin diyalektiği: Habermas yaşamı boyunca, ikinci kategoriye aitmiş izlenimi uyandırıyor. Bu açıdan biyografisi, SPD'nin tarihi ile paralellik gösteriyor. SPD Yeni Almanya'da nasıl ki neredeyse işlevsiz hale geldiyse, Habermas da öyle işlevsizdi. Böyle bakıldığında "dünyayı kurtaran adam" ifadesi egemenlerin, hizmetlerini tamamlamış biriyle alay etmek için kullandıkları bir tabir; saray vezir de eder, rezil de.

Heidegger'in Etkisi

Oysa Habermas'ın kariyeri ne kadar da heyecan uyandırıcı ve görünürde sol da, antifaşist saflarda başlamıştı; ancak Federal Cumhuriyet'e egemen olan "baskıcı antikomünizm" (Habermas) ile tam anlamıyla bir kopuş yaşamadan. Bonn'da henüz üniversite öğrencisiyken Temmuz 1953'te o zamanki *FAZ* editörlerinden Karl Korn'a, felsefeci Martin Heidegger'in (1889-1976) kısa süre öncesinde yayınladığı "Metafiziğe Giriş" başlıklı metni hakkında öfke dolu bir yazı göndermişti. Korn bu yazıyı 25 Temmuz 1953 tarihinde gazetenin "Resimler ve Zamanlar" ekinde yayınladı ve başlık olarak da metnin son cümlesinde yer alan bir ifadeyi kullandı: "Heidegger ile ve Heidegger'e karşı düşünmek". Yazı, 1935 yılına ait ders notlarının toplandığı

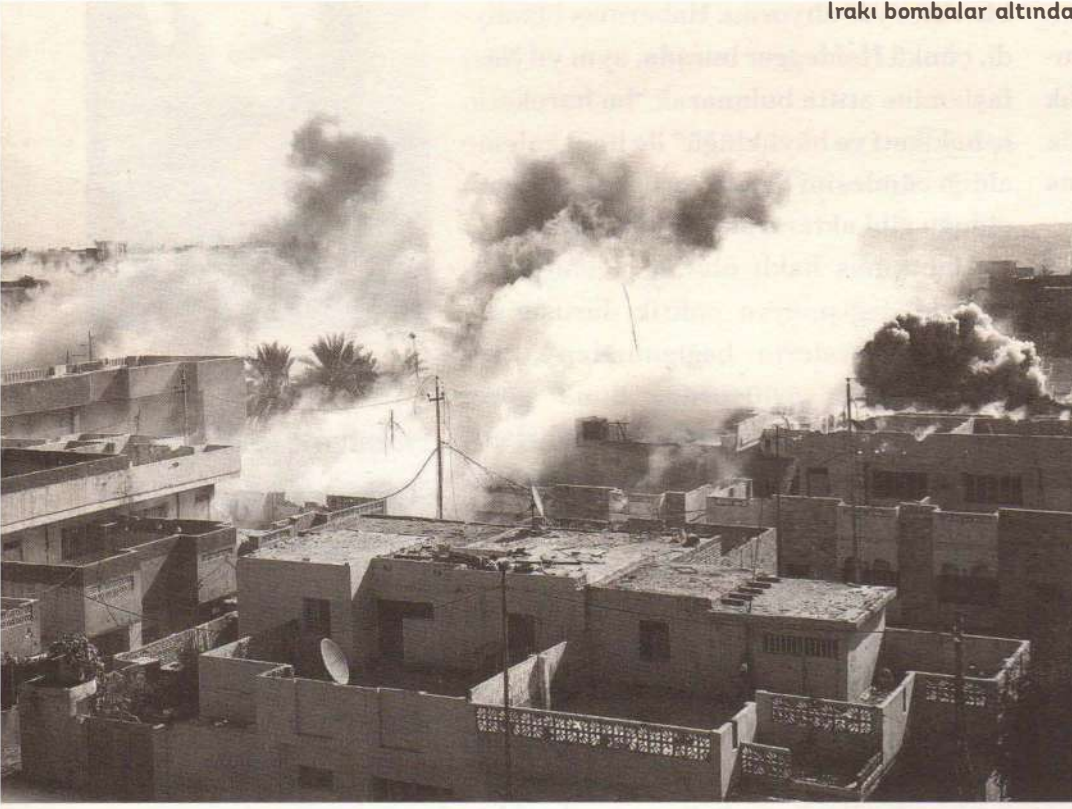
bir ciltte yer alıyordu. Habermas öfkeliydi, çünkü Heidegger burada, aynı yıl Nazi faşizmine atıfta bulunarak "bu hareketin iç hakikati ve büyüklüğü" ile ilgili kaleme aldığı cümlesini hiçbir yorum yapmadan, olduğu gibi aktararak yayınlamıştı.

Habermas haklı olarak Heidegger'in belli ki değişmeyen politik duruşunun, "verdiği derslerin bağlamından" kaynaklandığını söylüyordu. Buna göre, "dünyanın kaderi Avrupa'da" belirleniyordu, daha doğrusu: "Onun merkezini oluşturan ve 'baskıların en büyüğünü' deneyimlemiş halkın kalbinde." Habermas: "Doğru mu anlıyoruz? Almanya'nın Doğu'ya ve Batı'ya karşı ikili cephe oluşumunun belirmeye başladığı 1935 yılının politik ortamından Heidegger, iki bin yıldan fazla bir süredir hazırlık yapan ve şimdi Alman halkına tarihsel bir misyon yükleyen bir varoluş tarihinin refleksini çıkarıyor." Habermas doğru anlıyor: Heidegger'in, yine bizzat kendisi tarafından "Halk Topluluğu"na evriltilen "Varlık" yorumu doğrudan, Führer'e yol göstermek için yanıp tutuşan bir felsefe profesörünün bastırılmayan dürtüsüne dönüşüyor. Çünkü Avrupa ve dolayısıyla Almanya, "fundamental ontolojinin duayenine" göre Rusya ile Amerika arasında büyük bir kıskaca sıkışmıştı: Her ikisinde de "dizginlerinden boşanmış teknolojinin ve sıradan insanın temelsiz örgütlenmesinin aynı kasvetli cinnet hali" sürüyor ve zaman sadece hız anlamına geliyor"du. Bunları okurken Almanların sözde kendilerini yok etmeleri ile ilgili güncel metinleri veya "ırk restorasyonu"nu hatırlayanlar, pek de yanılmıyor. Açıktan kapitalizm savunusu 200 yılı aşkın bir süredir durmadan "mekânı olmayan halk" sloganında son buluyor.

Habermasçı yapıtların özünü oluşturan dolaylı, akla yatkın gibi görünen kapitalizm savunusu, Heidegger'i aratmayan türden. Bir yandan uranyum ve misket bombaları yağdırılırken ve bir tür

Her ne kadar Habermas, ABD'nin "Çöl Fırtınası" adını verdiği 1991 Irak Savaşını selamlamış olsa da, Federal Almanya'nın başka bir dâhisi, şair Hans Magnus Enzensberger'in tarzına erişememişti. Enzensberger Irak devlet başkanı Saddam Hüseyin'i "Hitler'in canlanan hayaleti" diye tanımlamıştı. Habermas 15 Şubat 1991 tarihli *Die Zeit* gazetesinde, ABD'nin "Çöl Fırtınası" için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinden aşırıldığı uluslararası meşruiyetin sadece uygulanış yöntemini eleştirmekle yetinen bir yazı yayınladı.

gaz savaşı uğruna kimya tesisleri kasten tahrip edilirken, Habermas gibi, savaşın sonu için bir “dünya vatandaşlığı toplumu”nu koşullayan biri, saf olarak nitelendirilemez. Ve Heidegger-1953 ile ilgili en büyük endişesi olan öğrenciler üzerindeki etkisi de çok daha büyük olabilirdi. Habermas uyum sağlamak zorunda değildi, politik duruşu kuramsal eserlerinin temelini oluşturuyordu.

Bunun yanı sıra Heidegger’in etkisi, Habermas taraftarlarının inanamak istemedikleri kadar fazlaydı. Muhafazakâr Habermas karşıtları bunu sürekli dillendirmekten büyük bir keyif alıyorlar. Bu, teknik kavramı için olduğu kadar Habermas ile moda haline gelen terimler için de geçerliydi, tıpkı 80’li yıllarda bir kavram çifti oluşturan “sistem ve yaşam dünyası” kavramları gibi.

Habermas’ın Marksizm ile yüzleşmesi ve onun terminolojisi ile flörtleşmesi de böylece kaçınılmazdı. Marx’a karşı en büyük itirazı, onun, doğa bilimlerine odaklanana-

rak “bilimsel” bir yanlış anlamayı izlediği yönündeydi. Buradan da, Marx’ın “insan ve doğa sentezinin, materyalizmde terim olarak üretimin kategorik çerçevesine sıkıştırıldığı”, daraltılarak araçsallaştırılan bir emek kavramını kasten kullandığı tezini çıkarıyordu. Ve: “Eğer Marx, emekle etkileşimi toplumsal praksis başlığı altında işlememiş olsaydı, bunun yerine materyalizmin sentez kavramına araçsal verim ve iletişimsel eylem bağıntısını kurarak aynı oranda atıfta bulunsaydı, o zaman insanbilim fikri, doğa bilimleriyle özdeşleşme uğruna karartılmış olmazdı.”

Marx’ta insan kavramının toplumsal, üretici bir varlığı ifade ettiği göz önünde tutulursa, bunlar kulağa saçma geliyor ama etkileri büyük oldu. Yukarıdaki alıntının da yer aldığı 1968 yılında yayınlanan “Bilgi ve İlgi” antolojisinde ayrıca, sosyal eleştirinin görevinin, maddi nedenlerden kaynaklanan gerçek baskı ile gereği kadar baskı arasın-

daki farkı toplum bilincine çıkartmak olması gerektiğini söylüyordu. Burada amaç, “politik açıdan ciddi sonuçlar doğurabilecek her tür normun hakimiyetini, baskıdan arındırılmış iletişim araçlarıyla sağlanan bir uzlaşmaya dayandırmak”tı.

Aynı eserin “Sürekli Konuşmak” başlığıyla 1973’te kitap olarak yeniden basımının ardından *Der Spiegel* dergisi bunu, Marksist ortodoksidan dönüş olarak yorumladı. Habermas buna bir okur mektubuyla yanıt verdi: “Temel eseri yaklaşık yüz yıl öncesine dayanan bir yazara iman ederek Marksist payesi kazanılmaz. Bunu salık vererek geleneksel ve DKP’ye (Alman Komünist Partisi-ç.n.) özgü bir basmakalıplağa düşüyorsunuz.”

Marksist Eleştiri

Bu arsız yılışıklık, Habermas’ın Batı ve Doğu Almanya Marksistlerinin eleştirilerine karşı gösterdiği tepkiye iyi bir örnekti. Burada Erich Hahn’ın yapmış olduğu bir çözümleme örnek olsun. Hahn, 1970’de Lenin’in 100’üncü doğum yılı vesilesiyle Frankfurt am Main’de düzenlenen “Marksizm Işığında Frankfurt Okulu” konferansının ardından yayınlanan sunum metinlerinin de yer aldığı kitabın önsözünde, hiç de azımsanmayacak sayıda genç aydının, Frankfurt Okulunun, ve böylece Habermas’ın, belli başlı görüşlerini benimseyerek “emperyalist toplum düzeninin gerçeklerine karşı eleştirel ve reddedici bir tutum geliştirdiği”ne dikkat çekiyordu. Ancak bu hareket geliş-tikçe ve iktidar aygıtının direnciyle karşılaştıkça, “kavramsal kuram temellerinin ne denli kırılgan ve kusurlu olduğu” gün yüzüne çıkmıştı.

Hahn konferansta Habermas’ın,

teknelci devletin güç sisteminde-ki üretim ilişkilerinin çözümlenmesinden programlı bir biçimde uzaklaştığını ancak bunun, gerçek gelişim eğilimlerinin eşdeğer bir analizi sonucunda gerçekleşmediğini açıkladı. Tekniğin (teknolojinin-ç.n.) yüksek gelişim seviyesini, devletin ve manipülasyonun giderek artan gücünü, manevi yaşamın vahşetini, tekinsiz ve insan ilişkilerindeki arızalı dayatmasını, hümanizm düşüncesinin kaybolmaya yüz tutmuş etkilerini, giderek büyüyen anlamsızlığı ve insan hayatının zayıflığını görüyordu; “yapamadığı şey ise, tüm bunları, ayakta kalmayı başaran sınıf egemenliğinin varlık koşulları olarak kabul etmek.”

Aradan geçen neredeyse 50 yıl sonra, Habermas’ın kuramsal anlayışının yorumuna eklenecek pek bir şey yok. Bu anlayışın kırılğanlığı ve kusurları ise daha çok 1981’de yayınlanan “İletişimsel Eylem Kuramı” adlı başyapıtında ortaya çıkmıştı. Anlaşılan, sosyalist ülkelerin aydınları arasındaki bölücü etkisi de giderek belirginleşiyordu.

Habermas’ın çaputçu dükkânında herkes kendince bir şeyler bulabiliyordu. Sol hareketlerin eski savunucusu olarak edindiği şöhreti buna uygundu: Habermas silahlanma karşıtıydı, Ostermarsch Barış Yürüyüşünün destekçisiydi, Vietnam Savaşı karşıtıydı, 2 Haziran 1967’de Benno Ohnesorg’un katledilmesinin ardından Rudi Dutschke ile birlikte bir protesto gösterisinde konuşmacıydı. 1977 tarihli sözde Alman Sonbaharında, Stuttgart-Stammheim hapisanesinde RAF mahkûmlarının ölümünden sonra tarihçi Golo Mann, Habermas’ı en başından beri terörizmi övmekle suçlamıştı.

Almanya Federal Cumhuriyeti’nin Ağız İlan Edilişi

En geç, “gecikmiş devrim” adını verdiği Doğu Almanya’nın iltihakından sonra Habermas’ın bu tarz saldırılardan korkmasına gerek kalmamıştı. Köklü bir liberalleştirme atfettiği Federal Almanya’nın politik ve toplumsal düzenini aziz ilan etmesi, nihayet takdirle karşılanmıştı. 1991 sonbaharında Christa Wolf’a hitaben yazdığı mektupta şöyle diyordu: “Batıya yönelme Alman ruhunda eğilip bükülme anlamına gelmedi, tersine başı dik yürümenin provasıydı.” Buna karşın Doğu Almanya Cumhuriyeti ise, ilerici düşüncelerin suiistimal edilmesiyle karakterize ediliyordu.

Almanya’nın 1999 yılındaki saldırı harekâtına katılmasına verilen onay, bu açıdan değerlendirildiğinde son derece tutarlıydı. Baskıdan arındırılmış söylem, bu sefer Birleşik Devletlerin Amerikalılarıyla birlikte Almanların tarihsel misyonunun başka bir sürümü olan yeni bir ulusal uzlaşmada gerçeklik bulmuş oldu. Habermas “yeri dol-

durulamaz ulus” mitinin bu yorumunu 1999 yılından beri AB Avrupası’na genişletti. Bunun bir örneği, ABD’nin, Büyük Britanya’nın ve “Gönüllüler Koalisyonu”nun Irak’a karşı yürüttüğü uluslararası hukuka aykırı savaş devam ederken 31 Mayıs 2003 tarihinde Frankfurter Allgemeine Zeitung’da yayınlanan ve Fransız felsefeci Jaques Derrida’nın da imzaladığı bir metin. Metinde şöyle deniliyordu: “Avrupa, ABD’nin hegemonyal tek taraflılığını dengelemek için uluslararası düzlemde ve BM çerçevesinde ağırlığını koymalıdır.” Gerçekte olan: O zamandan beri Batı’nın başlattığı her savaşta – Libya’da, Suriye’de, Ukrayna’da ve NATO’nun Rusya’ya karşı düzenlediği her toplantıda – AB ve NATO ortakları büyük ölçüde kayıtsız şartsız itaat gösterdiler.

Bir yayınevi bültenindeki tanım yazısından anlaşıldığı üzere, Habermas yeni eserinde inanç ve bunun bilgi ile olan ilişkisine yönelmiş. Zor durum, kulu dine yöneltirmiş.

(Kaynak: Junge Welt, 18 Haziran 2019)

MEHMET ÂKİF İLE ÇÖKÜŞ-5

ATATÜRK'ÜN SEKRETERİ NASIL 1950'NİN KEMALİZM KARŞITI DP'LİSİ OLDU?

Yalçın Küçük

Baskın birkaç kişi ile yapılmıştı, bugünkü İstanbul Valilik binası başbakanlık, baskında Enver ve Talat öndeydi, Katib-i Umumi Mithat Şükrü de var, silahlar patladı, Harbiye Nâzırı Nâzım Paşa öldürüldü. Mithat Şükrü, “bu patırtı arasında Nâzım Paşa da öldürülünce Talat yanı başımda şöyle bağırdı” diye yazıyor ve “bir tabanca daha patladığını duyarsam burayı terk ederim”, bunu ekliyor Talat, liderdir ve Kamil'den istifa yazısını alma peşindedir. Kamil, istifasını yazmakta zorluk çıkarmıyor, ancak “ciheti askeriyeden vuku bulan teklif üzerine” sözleriyle başlıyor ve Talat başına “halk” sözcüğünü ekletiyor.

Yusuf Hikmet Bayur'un dedesi sadrazam iken, Şair Eşref, "sadaret mührünün bir müslümana verilmesi yasaksa, bir Ermeni'ye ver" diyordu; İngiliz Kamil Paşa'nın Yahudi olduğundan kimsenin kuşkusu yoktu. Burada "müslüman" tabiatıyla, aynı zamanda "Türk" anlamındadır; o tarihte Türkçülük akımı başlamıştı ama "Türk" sözcüğü henüz tedavülde değildi. Ancak yavaş yavaş, Türk ve müslümanların yükselmelerinin önünde barajlar olduğu düşünülme-ye başlanmıştı; bu cümleden Kıbrıslı Kamil Paşa'nın "kripto" olduğuna inanılıyordu. Demek, o zaman sır olmayan, bugün sırdır.

Kamil'in bir tahsili yoktu, Kıbrıslıydı, ana dilinin Rumca olduğu ileri sürülüyor, Sefarad ve Eşkenazlar gelmeden önce, bu topraklarda doğup büyüyen Yahudiler vardı, bunlara "Romanyot" Yahudiler diyoruz, "Rumi" anlamındadır. İngiliz Kamil, dört kez sadrazam olmuştu ve sonunda, tarihimizde meşhur, "Babıali Baskını" ile sadarettten indirildi. 1913 yılı başındaydı ve aynı yılda öldü.

Baskın birkaç kişi ile yapılmıştı, bugünkü İstanbul Valilik binası başbakanlıktı, baskında Enver ve Talat öndeydi, Katib-i Umumi Mithat Şükrü de var, silahlar patladı, Harbiye Nâzırı Nâzım Paşa öldürüldü. Mithat Şükrü, "bu patırtı arasında Nâzım Paşa da öldürülünce Talat yanı başımda şöyle bağırdı" diye yazıyor ve "bir tabanca daha patladığını duyarsam burayı terk ederim", bunu ekliyor.¹ Talat, liderdir ve Kamil'den istifa yazısını alma peşindedir.

Kamil, istifasını yazmakta zorluk çıkarmıyor, ancak "ciheti aske-

Sol baştaki Yusuf Hikmet Bayur.

riyeden vuku bulan teklif üzerine" sözleriyle başlıyor ve Talat başına "halk" sözcüğünü ekletiyor; zor, buradaydı ve yeni metin, "Huzuru Ali-i Hazreti Padişahiye, Ahali ve ciheti askeriyeden vuku bulan teklif üzerine" şeklinde oldu. İttihatçı liderler böylece "halk devrimi" ilkesine bağlılıklarını göstermiş oluyorlar,² ne de olsa burjuva-demokrat mütalaa ediyoruz. Başbakanlık mevkiine, Hareket Ordusu Komutanı Mahmut Şevket Paşa'nın geçişi bu yolla ve bu tarihtedir.

Pek çok soru çıkıyor; nasıl oluyor; İngilizci Kamil Paşa'nın torunu ve yetiştirmesi Yusuf Hikmet Bayur, birisi 1927 tarihinde olmak üzere, iki kez, Büyük Kurtarıcı'nın genel sekreterliğini yapıyor, üstelik ilki, Nutuk'un yazılışına bağlanmaktadır. Mustafa Kemal, Nutuk için, İngiliz Kamil'in torununu yanına almış olmaktadır; soru'dur. Nasıl oluyor, Yahudi Kamil Paşa'nın damadı ve sultan yaveri Naci Paşa, "Eldeniz", Mustafa Kemal Paşa'ya tarih öğretmeni ve yakını oluyor; zor sorular ve tükenmiyor, devam ediyorlar.

M. Nalbantoğlu

HİKMET BAYUR'UN İFŞAATI

Âkif'in marş yarışmasına girmek istemediği kesindi ve zorladılar. Zorlayanlardan birisi Yusuf Hikmet Bayur oldu. En öndedir. ***

"Birçok dostu ve bu arada ben onun buna katılmasında direndik."

"Bağı akşamlar, Dışişleri Bakanlığı'na uğrar, beni alır ve birlikte gezerken yazdığı beyitleri okurdu. Aramızda tartışmalar olurdu, ancak, okuduklarını çok beğenirdim."

Nalbantoğlu'nun, İstiklâl Marşı'nın yayılışı üzerine temel kaynaklardan birisi sayılan bu çalışmasını yaparken pek çok mülakat yapmış olduğunu anlıyoruz. Bunlar arasında Sebilürreşat sahibi ve Âkif'in en yakını Eşref Edib Fergan da var, Fergan, Selanik yakınında Serez doğumludur; Nalbantoğlu, "Eşref Edib Fergan dahi, Hikmet Bey'in bu ifadelerini teyiden diyor ki" demektedir. Dediklerini aktarıyorum.

"Hikmet Bey, Dergâh'ın devamlı ziyaretçilerindendi. Hikmet Bey'e çok muhabbeti vardı. Hikmet Bey geldiği zaman Üstad coşar, en güzel şiirlerini terennüm ederdi."

Bayur ile Ersoy'un tanışıklığı 1917 yılından başlıyordu.

Gökyüzü / Tayfun Er

YEHUD KAMİL PAŞA AHFÂDİ

Münevver Ayaşlı'nın annesinin babası Morali Ali Rıza Paşa, Morali Bacaksız Ahmet Paşa'nın oğludur. Annesinin annesi Hatice Hanım da Abdi Paşa'nın kızı. Mimi Hanım'ın dayısı Miralay Ağız, o kadar alafrangadır ki kendisine "Kolonel Ağız" deniyor. Pera Palas'ta harakiri yaparak intihar eden Kolonel Ağız Bey, Manastırlı kibarlar'dan Halil Paşa'nın kızı, Naci Eldeniz Paşa'nın kız kardeşiyle evleniyor.

Mustafa Kemal'in tarih öğretmeni Naci Paşa, padişah yaveri ve sonra da milletvekili olmuştur. Naci Paşa, Sadrazam Kıbrıslı Kamil Paşa'nın kızı Makbule Hanım'la evlenmiş. Milli Eğitim bakanlığı da yapmış tarihçi Hikmet Bayur,¹ Kıbrıslı Kamil Paşa'nın torunudur. Açık bir İngiliz yanlısı

olduğu için "İngilizci" olarak tarihe geçen Kıbrıslı Kamil Paşa'nın oğulları, İzmir Saat Kulesini yapanlardan, Diyarbakır Valisi de olan Mirilva Sait Paşa, Diplomat Hikmet Kamil Bey ve piyanist Nâgım Kamil'dir. Kıbrıslı Kamil Paşa'nın, Aydın Valisiyken beklediği ve dilediği İngiltere'nin Aydın ve civarını himaye altına almasıdır. Bu olası durum için oğlu Sait Paşa ile Whithall Ailesi arasında yakın bir ilişki kurulur.

Devlet Mezarlığı'nda gömülen Naci Eldeniz Paşa'nın, Dame de Sion'lu kızı Perihan Hanım da Hava Kuvvetleri Komutanı da olan Tekin Arıburun'la evlenir. NATO Savunma Akademisi başkanlığında bulunan Pirlepel Tekin Arıburun, Adalet Partisi'nden önce milletvekili, sonra senatör oldu ve daha sonra Senato başkanlığı yaptı. AP'nin cumhurbaşkanı adayydı. Perihan Arıburun da Demokrat Parti'den milletvekili olmuştur. Babası için yazdığı, "Atatürk'ün Öğretmeni" isimli bir kitabı var. Türkiye'nin ilk kadın avukatlarından olan Perihan Hanım da, ne "tesadüf" ki Mevlana âşığıdır.

Perihan-Tekin Arıburun çiftinin kızı Gülfiliz, Serezli Hulusi Tanman'la evlenir. Gülfiliz Hanım, Ömer Koç'un başkanı olduğu Geyre Vakfı'nın onur üyesi. Bu vakıfta kurucu ve onur üyesi olarak kimler yok ki. Jack Armam, Ali Karacan, Mustafa Taviloğlu, Ali Koçman, Nevzat Karagözoğlu, Avni Akyol, Ömer Aral, Baha Tanman, Saffet Tanman, Cem Boyner, Sara Bronştayn, Cem Hakko, Selçuk Yaşar, Cemile Garan, Sevgi Gönül, Fuat Bayramoğlu, Sibel Çarmıklı, Suna Kırac, Güzin Tamaç Poffet, Süha Mermerci, Haluk Örsaruhan, Turgut Menemencioğlu, Vural Gökçaylı, Hamit Batu, Yasemin Pirinçcioğlu, İzzet Hatem, Zeynep Tekeli-Cimcoz Ailesi, İlhan Nebioğlu, Hatice Nermin Menemencioğlu, bu isimlerin bağlarıdır.

Ahmet Hulusi Tanman, Ege Çiftçiler Birliği Başkanı, Tanman Süt Üretim Merkezi'nin ve Söke'de babadan kalma büyük bir çiftliğin sahibi. Babası Fahri Tanman, en "sıkı" anti-komünistlerden. Fransa, Almanya ve ABD'de okumuş, Söke'deki arazi mübadil² geldiği için kendine verilmiş. Arazı dediysen öyle büyük falan değil uçsuz bucaksız,

40.000 dönümün yani 40.000.000 metrekarenin üzerinde bir yer.

Fahri Tanman'a, anti-komünist diye boşuna, demedik. Bir "eseri" var: "Demokratik Düzen Anarşik Usullerle Nasıl Tahrip Edilir?" Sınıfının bilincini taşıyan Fahri Tanman, komünizm ile anarşizm arasındaki farkı bilmiyor, ama hangisi gelirse gelsin o uçsuz bucaksız arazi gider; işte bunu gayet iyi biliyor.

Ana Britannica

YUSUF HİKMET YASSIADA'DA

1946'da Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrıldı. Temmuz 1948'de, kuruluşuna katıldığı Millet Partisi'nde iki yıl, 1948-1950, genel başkanlığını, bu Parti'nin yayın organı olan Kudret Gazetesi'nin de başyazarlığını yaptı.

1952'de Parti'den ayrıldı. 1954 ve 1957 seçimlerinde Demokrat Parti'den, bağımsız Manisa milletvekili seçildi. 27 Mayıs 1960'dan sonra DP'lilerle Yassıada'da yargılanıp hüküm giydi. 1963 affıyla serbest bırakıldıktan sonra siyasal yaşamdan çekildi.

¹ Yusuf Hikmet Bayur'un babası çok erken vefat etti, Yusuf'u dedesi Yehud Kamil Paşa büyüttü.

² Bu sözcük, "mübadil", 1924 antlaşmasıyla, Selanik'teki "müslümanlar" ile Türkiye'deki Rumlar arasındaki mübadele ile buraya gelenlere verilen teknik isimdir. Bunların çok çok büyük kısmının İbrani asıllı ve sabetayist olduklarına inanıyoruz. Gönderilen zengin Rumlardan alınan zenginlikler, arazi, konak, mülk bunlara verildi. Cahit Uçuk çok büyük arazi aldıklarını söylüyordu, Sulhi Dönmeğer'in eşi de konak alanlardandır, yeni rejime biat eden Mithat Şükrü Bleda da ev almıştı. Mübadele bir servet transferi ve bir primitif akümülyasyondur, "Savaşlar" bunu ele alıyor. 6 "Deni", alçak veya retil anlamındadır. Eşref, bir alçak gitsin diğer alçak başbakan olsun, diyor ve Yahudi Kamil'den usandık bir Ermeni gelsin, deyu dua ediyor. Bunları İbnülemin'den aktarıyorum.

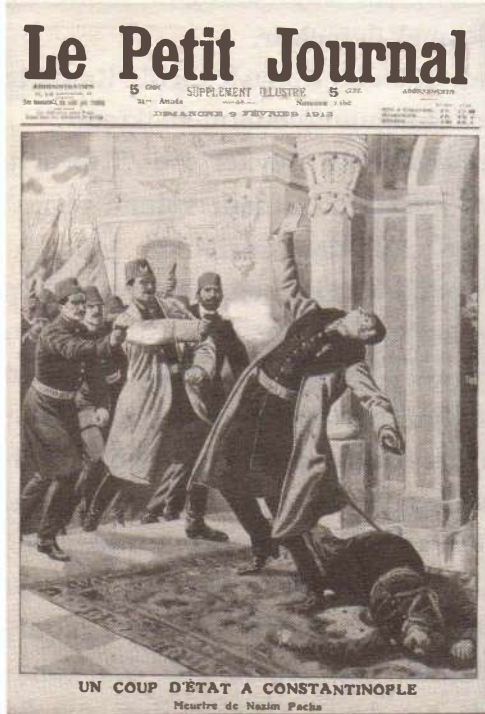
Muhittin Nalbantoğlu, İstiklâl Marşımızın Tarihi, İstanbul, 1964, s.70-71.

Gökyüzü / Tayfun Er, Erguvaniler-Türkiye'de İktidar Doğanlar, İzmir, 2007, s.82-83.

AnaBritannica, cilt 3, s.484.

İbnülemin Mahmut Kemal İnâl, Son Sadrazamlar, cilt 3, İstanbul, 1940-1982, s.1454-1455.

Önce, 1907 yılını özetlemem gerekiyor, bir, siyonizmin bayraktarlığını Almanya yapıyordu. İki, Jön-Türkler bir Yahudi-Partisi sayılıyordu. Üç, Londra siyonizme karşıydı ve Arapları, kendi himayesine almak üzereydi. Dört, Yahudilere karşı olduğu iddia edilen Abdülhamit, bile bile, bir Yahudi ve "İngilizci" Kamil'i sadrazamlıkta tutuyordu; Hamit'in "denge" politikası budur. Beş, Fransa'da çeşitli yayınlar, Kamil'i Yahudi olarak deklare ediyorlardı; pek çok Fransız gazete ve dergisinde Kamil'in Yahudiliğini okuyorduk, Almanya ile aralarında rekabet var.

Babıali Baskınının Le Petit Journal'de yer alan çizimi

Şair Eşref

Şair Eşref

SADRAZAM YEHUDİ KAMİL

Agop Paşa'yı lutf et, padişahım sadrazam yap
Deninin üstüne gelen de bir deni³ olsun
Sadaret möhrini memnu' ise vermek müsülmane
Yehudiden usandık bir zaman de ermeni olsun

Hazır esvap satan kavmi yehuddan birisi
Bana bir kaşkariko eyledi külliyyet ile
..... ben anın ecdadını emma nideyim
Sadrazam gücenir gayreti milliyet ile

Kısaca budur, ama pek çok soru çıkıyor; nasıl oluyor; İngilizci Kamil Paşa'nın torunu ve yetiştirmesi Yusuf Hikmet Bayur, birisi 1927 tarihinde olmak üzere, iki kez, Büyük Kurtarıcı'nın genel sekreterliğini yapıyor, üstelik ilki, Nutuk'un yazılışına bağlanmaktadır. Mustafa Kemal, Nutuk için, İngiliz Kamil'in torununu yanına almış olmaktadır; soru'dur. Nasıl oluyor, Yahudi Kamil Paşa'nın damadı ve sultan yaveri Naci Paşa, "Eldeniz", Mustafa Kemal Paşa'ya tarih öğretmeni ve yakını oluyor; zor sorular ve tükenmiyor, devam ediyorlar.

Bir de şunu formüle edebilirim, peki bunlar, ne biliyorlar ve ne görüyorlar ki, İkinci Dünya Savaşı sonunda, yerlerini hızla terk ile karşı tarafa geçiyorlar; Yusuf Hikmet, o tarihte kanunların imkân verdiği en dinci ve sağ partidedir, genel başkan olarak görüyoruz. O kadar öyle ki bu Parti'yi, daha sonra katıldığı Demokrat Parti kapatmak zorunda kalmıştı. Bu sorulara henüz tatminkâr cevaplar yazabilmiş olmaksızın uzaktayız.

Devamla, peki bu sözcükler ne anlama geliyor; Perihan ile Yusuf Hikmet, kuzin ve kuzendiler, Perihan, Naci Paşa'nın kızıydı, evlerine olduk-olmadık saatte Mustafa Kemal'in geldiğini hatırlıyor. Daha çok Hikmet'i ararmış, haber verirler,

Hikmet de koşar gelirmiş, Perihan, "Atatürk ile o kadar arkadaştlar" diyordu.³ Büyük Kurtarıcı öldüğü zaman Yusuf Hikmet, ikinci kez genel sekreterlik hizmetini tamamlamış ve Meclis'e geçmişti, konuşmuş, "büyük arkadaşımızı kaybettik" demiş, şaşırtıcı olmalıdır. Yetmiyor, birkaç sayfalık notunda, Perihan, bir daha "Atatürk, O'nu, gerçekten bir arkadaş diye severdi" diyor, perçinlemektedir. Böylece Atatürk'e bir arkadaş bulmuş oluyoruz.

Peki, bu, Yusuf Hikmet'in sevdiği bir sözcük mü, bütün bu açıklamalardan sonra, artık İstiklal Marşı'nın yazarları arasında, Hikmet, yerini kesinlikle almış durumdadır. Marş'ta da bir "arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın" ibaresi var, Kazım Paşa dahil herkes yadırgıyordu; işaret etmiş bulunuyorum ve arada bir bağ kurmuyorum; ama aynı ölçüde yersiz buluyorum. Bilim mi, yersizlikler arasında bağ kurmaktır; Sherlock Holmes hep normal'den sapmalara dikkat ediyordu. "Arkadaş" sözcüğünde, gözümüzü bir değil iki deviasyon ısırtıyor.

Atatürk zamanında, Çankaya'da, İsmet Paşa'ya komşu yaşadılar. Sonra, Perihan Arıburun ile Yusuf Hikmet Bayur, Millet Meclisi'nde Demokrat Parti milletvekili olarak birbirlerini buldular; Perihan, hoş bir şaşkınlıkla birbirlerini kutla-

Kıbrıs, Yahudilik için çok önemlidir. 1974 yılında, Kıbrıs'a, bir Amerikan müdahalesi olmadan çıkabilmemizi, bir "İsrail Komplosu" ile önce, Elen asıllı Başkan Yardımcısı Spiros Agnew'un ve sonra mutedil-anti-semit Başkan Nixon'un tasfiye edilerek bütün direksiyonun, Kissinger'a bırakılmasına borçluyuz. Kissinger, siyonisttir. 1973 Arap-İsrail ve 1974 Türk-Elen Savaşı'nda, Washington'da yönetim İsrail'e çok yakındı, önemle not ediyorum.

dıklarını hatırlıyordu. Gerçekten şaşırtıcı bir dönemecin eşiğindeydik, o sırada Nurculuk Tarikatı'nın Şeyhi Said-i Nursi harekete geçirilmişti ve Şeyh Said'in kızı tarafından torunu Melik Fırat, yaşının tutmamasına rağmen, aynı Meclis'e alınmıştı; tarih bilenler, "31 Mart" sözlerini telaffuza başlamışlardı. Bu sırada Mustafa Kemal'in öğretmeninin kızı ile genel sekreteri ve Melik Fırat aynı sıradaydılar ve Yusuf Hikmet, İsmet Paşa ve kemalizme en sert konuşmayı yapanların başında yer alıyordu. Türkiye, 27 Mayıs Devrimi'ne hızla yol alıyordu, Perihan ve Hikmet'in duymamaları mümkündür. Biz içindeydik ve hissediyorduk.

27 Mayıs 1960 tarihinde oldu ve Perihan ile Yusuf Hikmet derdest edildiler, milletvekilleri arasında müfritler ceza aldılar ve Perihan ile Yusuf Hikmet, Yassıada hükümlülerinin konduğu Kayseri Cezaevi'nde tekrar buluştular. Acıdır.

Bu kadar değil, İngiliz Kamil Paşa'nın torunu Hikmet'in yaşamında başka tesadüfler de buluyoruz; Devr-i Osmani'de, Şükrü Baban ile Yusuf Hikmet, ikisi, devlet bursu ile Paris'e doktora gittiler. Şükrü, Babanzade Naim'in kardeşi idi; demek kabiliyetliler İbrani ailelerinin çocuklarından çıkıyordu, birlikte gönderrildiler.

Tesadüf, henüz açıklayamadığımız, beraberliklere verilen isimdir.

Bunu, amcası Kamil Bayur'un notlarından öğreniyoruz, öğrendiklerimiz arasında zikre değer bir de şu var.⁴ Hikmet, İstanbul'da iken Adnan Adıvar'ı tanıyordu, Adnan'ın Ankara'da İçişleri Bakanı olduğunu duyunca irtibat kurdu. Ankara'ya vasil oldu ve "orada ilk günlerinde Adnan Bey'in, Hamdullah Suphi Bey'le beraber Ziraat Mektebi'nde oturdukları tek odaya misafir oldu."⁵ Demek İstiklal Marşı taifesi hep bir arada oldular.

Öyleyse şimdi, bir Sherlock Holmes öyküsü okumuş durumdayız. Çözümsel bir açıklama ile bitiriyoruz.

Sadrazam Emin Paşazade Mahmut Kemal nazik bir insandı ve yazdıklarından anlıyoruz; doğru, yazdıklarının do-kusu eskidir, fakat son derece ince ve özenli olduğunu görebiliyoruz. Hazık ve dakik İbnülemin'in, Sadrazam İngiliz Kamil'in Yehud olmasını kolaylıkla kabul edebileceğini düşünemiyorum. Bu nedenle aleyhe deliller toplaması doğaldır, topladıklarını okuyoruz.

Perihan'ın babası, Mustafa Kemal'in öğretmeni olduğu iddia edilen, Yehud Kamil'in damadı Naci Paşa'nın cevabı baştan savma olmuştur; Kamil Ailesi'nin, Kıbrıs'a, Anamur'dan göçtüğünü ileri sürmekle yetinmişti. Bu tür göç öyküleriyle, ki doğru da olabilir, bu tür analizlerde, hep karşılaşıyoruz. Bu topraklar göç aldılar ve göç verdiler, gelenler arasında, "kendigelen" diyoruz, Yahudiler çoktular; gidenler arasında az değillerdi. Kendigelen'lerin Kıbrıs'a çıkmadıklarını nasıl söyleyebiliriz; sadece Türkiye'nin kapılarını açtığı iddiasının bir İsrail uydurması olduğunu göstermiş bulunuyorum. Kıbrıs'ın, İkinci Selim'in gözdesi Nasi'ye verilerek Yahudilere bir "yurt" yapılmak için zaptedildiğini unutmak, cahilleşmek demektir.

Naci Eldeniz, Kıbrıslı İngiliz Kamil'in Yahudi olduğunu reddetmemektedir.

Kamil'in oğlu Şevket ise "Kıbrıs'ta Yehudi yoktur ki ecdadı Yehudi olsun" diyordu.⁶ Buradan kesinlikle şunu çıkarıyoruz, bu iddia hep biliniyor ve hep açıktı; her cihette tartışılıyordu. Şevket, bu iddiayı Mahmut Celalettin Paşa'nın çıkardığını ileri sürüyordu; hayır, Celalettin'den çok ötedeydi, pek çok kamu görevlisi, paşalar, Saray'a, imzaları altında, Kamil'in Yahudi olduğunu bildirdiler.

Ol tarihte Judaik tarih ve göç haritası bilinmiyordu; bunlar artık ortaya çıkmış durumdadır. Bu arada, pek çok çalışmamda, ben de, şu itinerer'i ileri sürmüş oldum; başlangıcında, sadece Yahudiler İsevi olabiliyordu ve bu nedenle Aziz

Gerçekten şaşırtıcı bir dönemecin eşiğindeydik, o sırada Nurculuk Tarikatı'nın Şeyhi Said-i Nursi harekete geçirilmişti ve Şeyh Said'in kızı tarafından torunu Melik Fırat, yaşının tutmamasına rağmen, aynı Meclis'e alınmıştı; tarih bilenler, "31 Mart" sözlerini telaffuza başlamışlardı.

Paul, Jesus propagandası için yalnızca Yahudilerin çok ve bu nedenle de büyük sinagogların bulundukları yerlere gitmişti. Paul, Tarsus ve Kıbrıs'ta da, bu arada Baf'ta, propaganda yaptı ve demek ki İsa'dan önce Kıbrıs'ta bir büyük Yahudi komünitesi, tabii sinagoglar, bulunduğunu çok kolaylıkla tespit edebiliyoruz.⁷ İbrani ve Türkiye'de, "kahal" ya da "kal"⁸ diyoruz.

İnal, "Larus" yazıyor, "Larousse" demek istemiştir, "tetümmesi" diyor ki, "tetimmesi" olmalıdır, "eki" sayabiliriz, Mayıs 1907 tarihinde, şu aktarmayı okuyoruz: "Kıbrıslı bir Musevi aileden mütevellid olup pek genç olarak islam olmuştur. Lisanı maderzadı olan Rumca'yı öğrenmiştir." Bunu iktibas ettikten sonra, itiraz ediyor, buradayım.

Önce, 1907 yılını özetlemem gerekiyor, bir, siyonizmin bayraktarlığını Almanya yapıyordu. İki, Jön-Türkler bir Yahudi-Partisi sayılıyordu. Üç, Londra siyonizme karşıydı ve Arapları, kendi himayesine almak üzereydi. Dört, Yahudilere karşı olduğu iddia edilen Abdülhamit, bile bile, bir Yahudi ve "İngilizci" Kamil'i sadrazamlıkta tutuyordu; Hamit'in "denge" politikası budur. Beş, Fransa'da çeşitli yayınlar, Kamil'i Yahudi olarak deklare ediyorlardı; pek çok Fransız gazete ve dergisinde Kamil'in Yahudiliğini okuyorduk, Almanya ile aralarında rekabet var.

İktibas edilen ise şudur: Kıbrıslı bir Yahudi aileden doğmuş olan Ka-

mil, çok genç yaşta, ihtida ederek müslüman olmuştu. Anadili, lisan-ı maderzadı olan, Elence'yi öğrenmiştir. Heps budur ve İnal, buna, "bahusus musevi ise rumca nasıl lisan-ı maderzadı oluyor" diyerek pek tepki gösteriyordu.⁹ Yersiz bir tepkidir.

Türkiye'de Kürtçe bilmeyen Kürtler çoktur ve bu toprakların yerlisi "Romanyot" Yahudiler, hem Yunani isim taşıyorlardı ve hem de İbrani bilmiyorlardı; İsa'nın asıl adının "Hristo" olduğunu unutmayız, Tevrat da, maderzadı Rumi yazılmıştı. Bizde hâlâ elen adlı pek çok Yahudi vardır; Sefaradlar bu topraklara geldiklerinde, Rumi Yahudileri ezdiler.

İbnülemin, "Kamil Paşa ise, lisanen münakaşa ve müdafaaya muktedir değildi" diyor. Türkçeyi, düzgün konuşamıyordu; öğrenememiştir. "Gençliğinde resmi bir mektepte, yahud hıvusu surette ulumi siyasiye tahsil etmedi", ümmi idi, "anadan doğma" ve bu nedenle "bilgisiz" demektir. Yahudi doğmuştur, yükselmesi için yeterlidir. Torunu, "Nutuk" yazımı için Cumhurbaşkanı Evi'ne alınmış ve daha önce, bir taife ile "İstiklal Marşı" yazmıştır. Çöküşün köküne inmiş oluyordur.

Münif Paşa ise Padişah'a şu arz'da bulunmuştu: "Sadriazam gibi Riyaz Paşa'nın dahi Yehudi olduğundan bunların bir zamanda İstanbul'da ve Mısır'da en âli mekamda bulunmaları tesadüfatı garibeden

olduğunu bazı Avrupa Gazeteleri yazmıştır. Sadriazamın elyom Kıbrıs'ta bulunan Yehudi amucesi ile halasının bu günlerde şeref-i islam ile müşerref oldukları, Paris'in 'Tan' gazetesinde muharrerdir."¹⁰ Burada geçen, "elyom", bugün "muharrer" yazılı ve "Tan" da, Paris'te yayınlanan "Le Temps" karşılığındadır. Heps budur. O halde soru, "çöküş" değil, neden çöktüğümüz zamanda çökmekte olduğumuzdur.

Bu yazı Yalçın Küçük'ün Tenkit (Doğu Kitabevi, 2016, İstanbul) kitabından alınmıştır.

¹ Mithat Şükrü Bleda, İmparatorluğun Çöküşü, İstanbul, 1979, s.75.

² Hilmi Kamil Bayur, Sadrazam Kamil Paşa-Siyasi Hayatı, Ankara, 1959, s.386.

³ Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan, TTK, Ankara, 1985, s.79.

⁴ ibid., s.39.

⁵ Hamdullah Suphi üzerinde ayrıca durma gereğini duymadım. Erdem Buri'nin amcasıdır, solcuymdu, ilk baskılara dayanamadı, Paris'e geçti. Tülay German ile beraberdi. Tülay, bizde ilk "modern türkü" söylemeye başlayanlar arasında idi. Ruhi Su, Tülay German, Alpay'a kadar, aydınlar, türkü sevmeglerdi; sevdirdiler.

⁶ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Son Sadrazamlar, cilt 3, İstanbul, 1040-1982, s.1450.

⁷ Başkaları bir yana, benim çalışmalarına göre, Kıbrıs Türk kesiminde, akepe yandaşı başkan Mehmet Ali Talat ve Kıbrıs'ta cadı kazanı kaynatmak teşebbüsünde bulunan başbakanı Ferit Soyer, "ergenekon" sıçratması denemişti, çok büyük ihtimalle, İbrani asıllıdır. Başkaları da var, Ticaret Odası'na bakılabilir; Kıbrıs, Yahudilik için çok önemlidir. 1974 yılında, Kıbrıs'a, bir Amerikan müdahalesi olmadan çıkabilmemiği, bir "İsrail Komplosu" ile önce, Elen asıllı Başkan Yardımcısı Spiros Agnew'un ve sonra mutedil-anti-semit Başkan Nixon'un tasfiye edilerek bütün direksiyonun, Kissinger'a bırakılmasına borçluymuz. Kissinger, siyonisttir. 1973 Arap-İsrail ve 1974 Türk-İsrail Savaşı'nda, Washington'da yönetim İsrail'e çok yakındı, önemle not ediyorum. Bunu, "Savaşlar" ve "İsrail Devleti/Hürriyet" kitaplarımızda geliştirmek durumundayız, haber ediyorum.

⁸ Oray Eğin'in romanının adıdır.

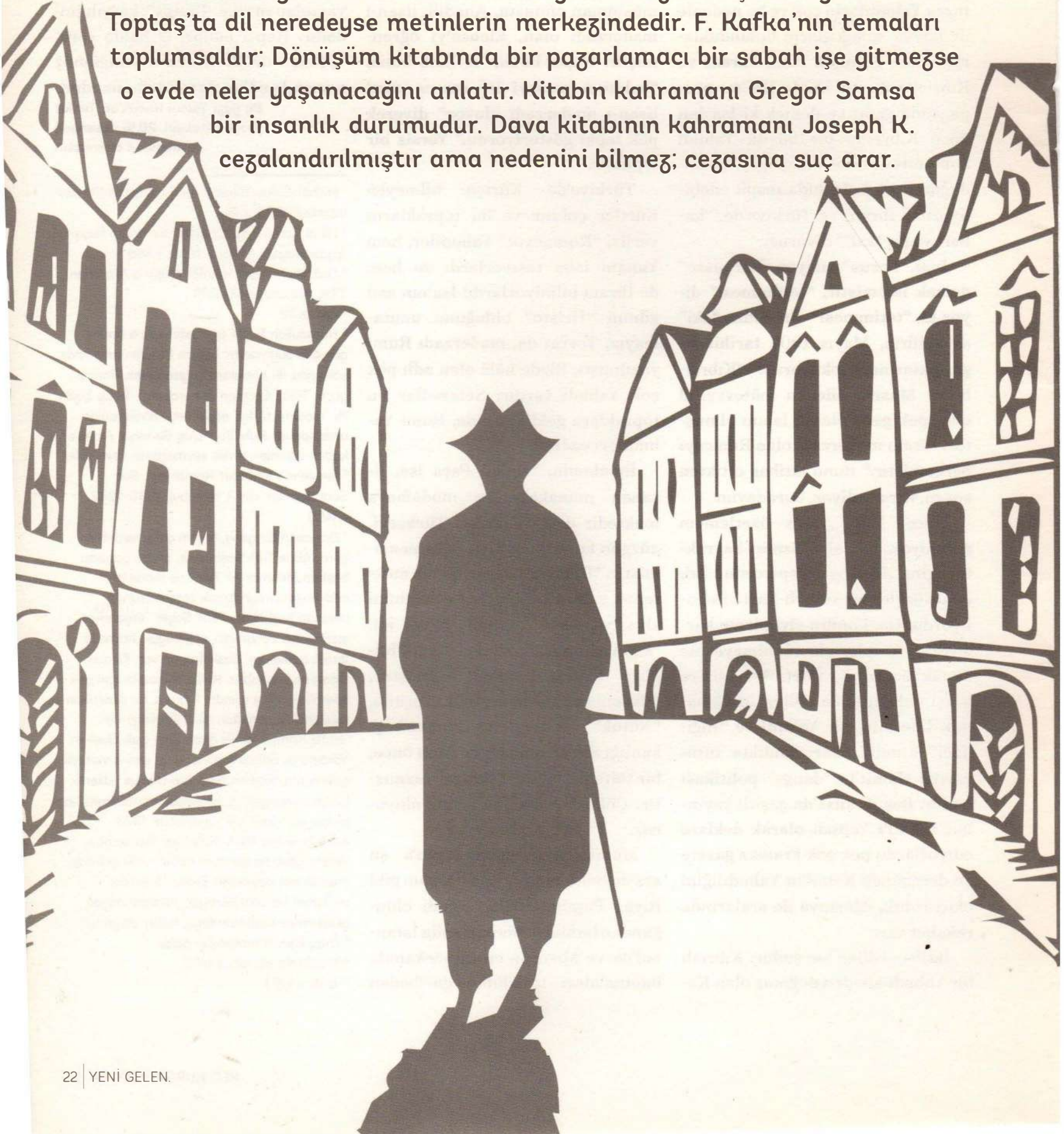
⁹ İbnülemin, op. cit., s.1452.

¹⁰ ibid., s.1453.

ORYANTAL EZİKLİK YA DA DOĞU'NUN KAFKASI KAÇ TANEDİR?

Taylan Kara

F. Kafka'da kurgu, dilin önündedir; dile yönelik özel bir çabası yoktur. H. A. Toptaş'ta dil neredeyse metinlerin merkezindedir. F. Kafka'nın temaları toplumsaldır; Dönüşüm kitabında bir pazarlamacı bir sabah işe gitmezse o evde neler yaşanacağını anlatır. Kitabın kahramanı Gregor Samsa bir insanlık durumudur. Dava kitabının kahramanı Joseph K. cezalandırılmıştır ama nedenini bilmez; cezasına suç arar.

Prof. Dr. Yıldız Ecevit, “Türk Romanında Postmodernist Açılımlar” adlı kitabında Hasan Ali Toptaş için şu ifadeyi kullanmıştır:

“H. A. Toptaş Türk Edebiyatında bir Kafka’dır.”¹

“H. A. Toptaş’ın nesi Kafka’ya benziyor?” diyerek bu ifadenin geçtiği ve bu yazarın metinlerini ele aldığı kitabı incelediğinizde H. A. Toptaş’ın romanları ve metinleri ile ilgili tek bir sözcük yoktur.

Türk Edebiyatında Bir Kafka: Hasan Ali Toptaş

“H. A. Toptaş’ta Kafka’ya benzetilen şey nedir?” sorusuna yanıt bulmak için Y. Ecevit’in kitabına baktığımızda üç argüman görürüz:

1. Her iki yazarın da memur olması.

F. Kafka bir sigorta şirketinde memurdur; H. A. Toptaş haciz memurluğu yapmıştır.

2. Her iki yazarın da gece 24’ten sonra yazıyor olması.

3. Bir de H. A. Toptaş’ın “yazma dışında kendimi var edemiyorum” anlamına gelen beyanları.

Bu benzetmeyle ilgili başka hiçbir gerekçe yoktur ve bu başlıkların hiçbirisi de H. A. Toptaş’ın metinleriyle ilgili değildir.

Bu benzetme son derece keyfi, biçimsel ve tamamen edebiyat dışı bir benzetmedir.

Şu önermeleri ele alalım:

Ceyhun Atuf Kansu doktordur, Anton Çehov da doktordur; o halde C. A. Kansu Türkiye’nin Çehov’udur.

Necip Fazıl Kısakürek kumar oynamıştır; F. Dostoyevski de kumar oynamıştır; o halde N. F. Kısakürek, Türkiye’nin Dostoyevski’sidir.

Y. Ecevit’in H. A. Toptaş ile F. Kafka arasında kurduğu ilişki, yukarıda verilen örneklerden farksızdır.

Y. Ecevit’in hiçbir kanıta dayanmayan bu son derece keyfi yargısı kısa sürede topluma yayılmış ve birçok okur tarafından benimsenen ve hatta üretilen bir slogan haline gelmiştir.

H. A. Toptaş’ın kendisi bile Y. Ecevit’in bu benzetmesini tuhaf karşılar. H. A. Toptaş şöyle der:

“...*Doğu’nun Kafkası*” benzetmesini ben pek anlayabilmiş değilim. İkimizin dili arasında dağlar kadar fark var. Biliyorsunuz, Kafka’nın dili bir tür telgraf dilidir. Neticede, yeryüzüne bir Kafka yeter bence...”²

H. A. Toptaş burada tamamen haklıdır. **Bu benzetme tam bir saçmalıktır.**

-F. Kafka’nın metinleri ile H. A. Toptaş’ın metinlerinin uzaktan yakından hiçbir alakası yoktur. Bu metinler arasında en küçük bir benzerlik bile yoktur.

-F. Kafka’nın dili düzdür, metnini süslemez. H. A. Toptaş metinlerini süslemeye özen gösterir.

-F. Kafka’da kurgu, dilin önündedir; dile yönelik özel bir çabası yoktur. H. A. Toptaş’ta dil neredeyse metinlerin merkezindedir.

-F. Kafka’nın temaları toplumsaldır; Dönüşüm kitabında bir pazarlamacı bir sabah işe gitmezse o evde neler yaşanacağını anlatır. Kitabın kahramanı Gregor Samsa bir insanlık durumudur. Dava kitabının kahramanı Joseph K. cezalandırılmıştır ama nedenini bilmez; cezasına suç arar.

H. A. Toptaş’ın metinlerinde bu tür temalar yoktur.

-H. A. Toptaş’ın metinlerinde aşağıdaki gibi bir cümle bulunabilir:

“Belki de, atış menzilinün ötesinde düşler kuran ve arkadaşlarıyla değil de düşleriyle birlikte yürüyen trompetçi bir askerin kirpik kirpimiydi zaman.”³

F. Kafka’nın metinlerinde asla böyle bir cümle bulunmaz.

Örnekler çoğaltılabilir. Ancak normal

Türk Romanında Postmodernist Açılımlar

YILDIZ ECEVİT

Ceyhun Atuf Kansu doktordur, Anton Çehov da doktordur; o halde C. A. Kansu Türkiye’nin Çehov’udur. Necip Fazıl Kısakürek kumar oynamıştır; F. Dostoyevski de kumar oynamıştır; o halde N. F. Kısakürek, Türkiye’nin Dostoyevski’sidir. Yıldız Ecevit’in H. A. Toptaş ile F. Kafka arasında kurduğu ilişki, yukarıda verilen örneklerden farksızdır. Y. Ecevit’in hiçbir kanıta dayanmayan bu son derece keyfi yargısı kısa sürede topluma yayılmış ve birçok okur tarafından benimsenen ve hatta üretilen bir slogan haline gelmiştir.

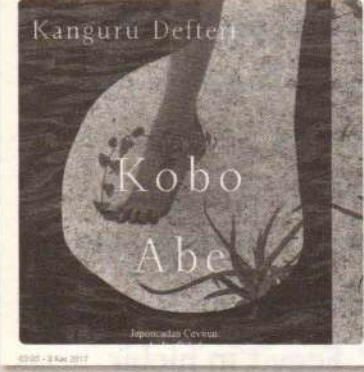
12 Hüzün Adımıyla Doğu'nun Kafka'sı 'Sadık Hidayet' bit.ly/1VS6ZFe

02.09 - 16.09.2015

Son günlerin en güzel haberlerinden biri: Japonya'nın Kafka'sı Kobo Abe'nin beklenmedik olaylar, akıl almaz tuhaflıklarla ilerleyen, okuruna harika karakterler armağan eden 'Kanguru Defteri', raflarda. Çev: Aydın Özbek @MonoklEdebiyat bit.ly/2j6FsZz

in'in Kafka'sı Çankaya Köşkü'nde

koşullarda iddia eden kişinin ispat etme yükümlülüğü vardır; tersi bir yükümlülük yoktur.

“Doğu'nun Kafkası”, “Türkçe'nin Kafkası” vs. kalıbı değişik isimlerle bıktırarak kadar çok tekrarlanan bir klişedir.

“Doğu'nun Kafkası” Sadık Hidayet

“Kürtçe'nin Kafka'sı” Helim Yusiv.

“Türk edebiyatının Kafka'sı” Sabahattin Ali.

“Japonya'nın Kafka'sı” Kobo Abe.

“Çin'in Kafka'sı” Mo Yan.

Sadık Hidayet “Doğu'nun Kafka'sı”dır! Helim Yusiv, “Kürtçe'nin Kafka'sı”dır. Sabahattin Ali, “Türk Edebiyatının Kafka'sı”dır.

Kobo Abe, “Japonya'nın Kafka'sı”dır. Mo Yan, “Çin'in Kafka'sı”dır.

Sanki Kafka bayilikleri dağıtılmakta, her ülkeye Kafka şubesi açılmaktadır.

“Bir yerlerin Kafka'lığı” ya da “Kafka'esklik” artık bayatlamış klişeler olduğu halde hâlâ kullanımdadır ve hâlâ bu nitelemelerden çok ekmek yenmektedir. Ekmek çok olduğu için de birçok ortağı çıkmaktadır. Görüldüğü gibi “Doğu'nun Kafka'sı” bir tane değildir.

Doğu, Kafka'ların harman olduğu bir yerdir! Önüne gelen yazar, ilgili ilgisiz bir yerlerin Kafka'sıdır!

Aynı niteleme Kafka'nın yerine başka batılı yazarları koyarak da sürmektedir. Leonid Andreyev, Rusya'nın Poe'sudur. “Rusya'nın Poe'su” Leonid Andreyev Bu klişe, aynen korunarak diğer birçok alanda da kullanılmaktadır.

“İran'ın Bob Dylan'ı” Mohseen Namjo.

7“Türkiye'nin Da Vinci'si” İlhan Koman.

8“Türkiye'nin Van Gogh'u” Fikret Mualla.

Bir başka “Türkiye'nin Van Gogh'u” Memik Kibarkaya.⁹

İranlı sanatçı Mohseen Namjo “İran'ın Bob Dylan'ı” olarak adlandırılmaktadır.

Sanatçı İlhan Koman, “Türkiye'nin Da Vinci'si” olarak anılmaktadır.

Fikret Mualla, “Türkiye'nin Van Gogh'u”dur.

Memik Kibarkaya da “Türkiye'nin Van Gogh'u”dur.

Dikkat edilirse, bu nitelemelerin çok büyük bir çoğunluğunda edilgen fiil kullanılmaktadır. Bu nitelemeyi yapan kimdir? Öznenin kim olduğu belli değildir.

Bu klişe, “Türkiye'nin Heidegger'i Celal Şengör” örneğinde olduğu gibi zırvallığın en uç noktasına varabilmektedir.

Burada Batılı yazar-sanatçılara benzetilen Doğulu yazar-sanatçıların onlara hangi yönden benzediği hiçbir zaman açıklanmaz; bu benzetmelere hiçbir gerekçe gösterilmez.

Tanımlanan bu sanatçıların çoğunun benzetildiği sanatçılarla uzak-tan yakından ilgisi yoktur ya da bu sanatçıların benzetildiği sanatçılarla ilgisi, Y. Ecevit'in iddia ettiği H. A. Toptaş-Kafka ilgisi ne kadarsa ancak o kadardır. Bu ifadenin geçtiği Y. Ecevit'in “Türk Romanında Postmodernist Açılımlar” adlı kitabı, detaylı olarak Edebiyatla Ahmaklaştırma Felsefeyle Çökertme kitabımın birinci cildinde değerlendirilmiştir.

Bu mantıkta bir kanıtlama kaygısı yoktur. Yukarıda verilen örneklerle daha onlarcasını eklemek mümkündür.

Oryantalizmin Formülü

Bu mantıkta basit bir ortak motif vardır.

Sanki Kafka bayilikleri dağıtılmakta, her ülkeye Kafka şubesi açılmaktadır. “Bir yerlerin Kafka’lığı” ya da “Kafka’esklik” artık bayatlamış klişeler olduğu halde hâlâ kullanımdadır ve hâlâ bu nitelemelerden çok ekmek yenmektedir. Ekmek çok olduğu için de birçok ortağı çıkmaktadır. Görüldüğü gibi “Doğu’nun Kafka’sı” bir tane değildir. Doğu, Kafka’ların harman olduğu bir yerdir!

Bir Doğulu sanatçı (A): H. A. Toptaş, S. Ali, S. Hidayet, F. Mualla, M. Namjoo vs.

Bir ülke/coğrafya adı ya da dil (X): Türkiye, İran, Türkçe, Türk Edebiyatı, Doğu, Kürtçe vs.

Tanınmış bir Batılı sanatçı (C): Kafka, Bob Dylan, Van Gogh, Da Vinci vs.

Formül şudur:

A, X’in C’si...

Nasıl olsa herhangi bir kanıtlama ya da akıl yürütme yükümlülüğünüz olmadığına göre bu formülle binlerce olasılık türetebilirsiniz. Oryantalizm tombalasında atış serbesttir.

Oryantal Eziklik

“H. A. Toptaş Türk Edebiyatının Kafka’sıdır.”

Y. Ecevit’in bu tanımlaması bir pazarlama dilidir ve bu pazarlama dilinin bir değişim değeri vardır. Şu türden cümleleri hiçbir zaman duyamayız:

-Charles Dickens: “İngiltere’nin Peyami Safa’sı...”

-Jack London: “Amerika’nın Orhan Kemal’i...”

Erzurum’u “Doğu’nun Paris’i” diye tanımlayanlar vardır ancak Paris’i “Batı’nın Erzurum’u” diye tanımlayan yoktur.

Elif Şafak’ın Aşk romanında “Mevlana, Doğu’nun Shakespeare’i...” diye bir cümle geçer, ama

kimse “Shakespeare, Batı’nın Mevlana’sı” demez.

Bunun nedeni sadece Kafka’nın ya da Shakespeare’in daha çok tanınmış olması değildir. Bu durum, aynı zamanda düşünce merkezinin burada olmadığını göstermektedir. Bu coğrafyadaki düşüncenin, bir başka coğrafyaya göre tanımlandığının kabulüdür.

“Doğudan bir sanatçıyı Batıya sunarken illa ki oradan biriyle benzeştirme çabası”, bir Doğu sporu, bir oryantal ezikliktir.

Bu durum “Batı edebiyatına ilişme, oraya eklenme” çabasıdır. Sonuna kadar oryantalist bir tavidir.

¹ Yıldız Ecevit, Türk Romanında Postmodernist Açılımlar, İletişim Yayınevi, İstanbul, s.169.

² Hasan Ali Toptaş, Başlarken Yalnızsın Bitirdiğinde Daha da Yalnız, Everest Yayınevi, İstanbul, 2017, s.115.

³ Hasan Ali Toptaş, Ölü Zaman Gezginleri, Çankaya Belediyesi Yayınları, 1993, Ankara, s.10.

⁴ <https://www.kitapyurdu.com/kitap/baliklar-susadiginda/304101.html>

⁵ <http://www.edebiyathaber.net/sabahattin-ali-turk-edebiyatinin-kafkasi-hasan-sarac/>

⁶ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cinin-kafkasi-cankaya-koskunda-25860412>

⁷ www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/784888-turkiyenin-da-vincisi

⁸ M <https://nazlisenol.wordpress.com/2015/02/17/turkiyenin-van-gogh-fikret-mualla/>

⁹ <http://www.memleket.com.tr/bu-ressamin-parmaklarinda-sanat-var-163875h.htm>

Rusya'nın Poe'su diye söz edilmiş Leonid Andreyev den, Kafka'yla kıyaslandığı da biliniyor.

İran'ın 'Bob Dylan'ı Mohsen Namjoo fikriyat.com/muzik/2018/08/...

Türkiye'nin Da Vinci'si

Türkiye'nin Van Gogh'u Fikret Mualla

Bu ressamın parmaklarında sanat var!

Türkiye'nin Heidegger'i ;Celal Şengör.

ÖS 10:20 - 28 Oca 2013 - Twitter Web Client

TONGUÇ'UN ROMANI'NI NİÇİN YAZDIM?

Öner Yağcı

Devrim için eğitimdi onun sistemi, üretim için eğitimdi. Bilinçlenen emekçi kitleler kendi görevlerinin bilincine elbette varacaklardı. Tonguç, o dönemin asıl emekçi kitleleri olan köylüleri bilinçlendirmek için, siyasal iktidarda var olan ilerici bir kanadın sağladığı olanaklardan akıllıca yararlanmayı bilmişti. Bu, köylülerin hiçbir gücünün olmadığı bir toplumsal gerçekliğin doğru saptanmasının verdiği fırsatın her an elinden alınabileceğini de biliyordu. Hep zamanla yarışmış, bu sevdaya gönül veren çevresini güçlerinin son sınırına kadar çalıştırmak için ömrünü vermişti.

Tonguç, toplumumuzun yapısına ve tarihsel gelişmesine en doğru tanımları koyan bir aydıdı.

Kurtuluş savaşından sonraki Türkiye'nin gerçekliğini, Anadolu'da gerçekleşen ve tüm mazlum uluslara örnek olan görkemli bir devrimin için duraklayıp çıkmaza saplandığını, kendini sürdüremeyip tamamlayamayarak toplumsal bir devrime dönüşemediğini çok iyi kavramıştı.

Onun eylemi, koşulların verdiği olanakların kullanıldığı devrimci bir taktikti. Eğitim alanında bağimsız adımlar atarak yürümekle alt yapıyla ilgili dönüşüm adımlarının atılamadığı koşullarda bunun temelini hazırlamayı tasarlamıştı. Onun köy enstitüleri sistemiyle varmak istediği amaç, Dağlarca'nın Kızıllırmak Kıyıları'nda yer alan *"Öyle dalmış ki yüzyıllar süren uykusuna, Uyandırılmazsan, Uyanacak değil"* dizelerindeki gibi uyuyan, uyutulan köylülüğü uyandırmak, canlandırmak, "sınıf bilinci"ni edinmiş köylüler yetiştirmekti.

Devrim için eğitimdi onun sistemi, üretim için eğitimdi. Bilinçlenen emekçi kitleler kendi görevlerinin bilincine elbette varacaklardı.

Tonguç, o dönemin asıl emekçi kitleleri olan köylüleri bilinçlendirmek için, siyasal iktidarda var olan ilerici bir kanadın sağladığı olanaklardan akılcıca yararlanmayı bilmişti. Bu, köylülerin hiçbir gücünün olmadığı bir toplumsal gerçekliğin doğru saptanmasının verdiği fırsatın her an elinden alınabileceğini de biliyordu. Hep zamanla yarışmış, bu sevdaya gönül veren çevresini güçlerinin son sınırına kadar çalıştırmak için ömrünü vermişti. Kendisine fırsat veren siyasal gücün "imtiyazsız, sınıfsız bir kitle-

yiz" tanımlamasına katılmıyordu. Ülkemizin de sınıflı ve sömürünün yoğun olduğu bir ülke olduğu gerçeğinden yola çıkarak, toplumun en çok sömürülen yoksul köylülerinin bilinçlendirilmesinin asıl görev olduğunu doğru olarak, büyük bir gerçekçilikle saptamıştı. Bunu sağlayacak olan çeşitli altyapı ve üstyapı değişiklikleriyle birlikte eğitimin öneminin bilincindeydi.

Bu topraklarda aydın olmayı başarmak, hele ki büyük insan olmak kolayına bir iş değildi. Bunu başaran, sıradanlığı aşan, fırtınalara göğüs geren, Türkiye coğrafyasını insanlarıyla birlikte tanımak için çabalayan ve hep gerçekçi bir devrimci kalan Tonguç Baba'ya selam borcumuzdu.

Bir bozkır köylüsü, 19. yüzyıl sonlarında Balkanlarda doğmuş bir İsmail, 20. yüzyıl Anadolu'sunun Tonguç Baba'sı olduysa, 21. yüzyılda aydınlığımızın hazinesine, yüreğimizin derinliğine taht kurduysa onun nasıl efsaneleştiğini öğrenmek boynumuzun borcuydu.

İlk eğitim kursunun açıldığı Temmuz 1936'dan başlayan yeni bir eğitimle köyü canlandırma deneyinin baş mimarıydı o. Bu sistemdeki kurumlar artık "okul" değil, bir yaşam ve iş yurduydı. Doğru adım atıldığının kanıtı, sistemle yetiştirilenlerin yaşamları boyunca değerlerini dirençle taşımalarıydı. Uygun koşulların yarattığı siyasal güç desteği bir yana, bir inançla ve kararlılıkla gerçekleştirilmişti bu.

Sabahattin Eyüboğlu, "Bu okulda iş sözden önce gelir; öğrenciye bilgi verilmez, öğrenci bilgiyi alır... Tonguç böylesi bir okulu hayal etmekle kalmadı... Kısa zamanda aldığı sonuçlar yer yer kendi umutla-

İsmail Hakkı Tonguç

Sabahattin Eyüboğlu, "Bu okulda iş sözden önce gelir; öğrenciye bilgi verilmez, öğrenci bilgiyi alır... Tonguç böylesi bir okulu hayal etmekle kalmadı... Kısa zamanda aldığı sonuçlar yer yer kendi umutlarını da aşan birer eğitim mucizesini andırıyordu... Atatürk gibi, İnönü gibi Tonguç da halka güveniyordu... Zorla yaptırılamayacak işleri köy çocuklarına sevinçle yaptıran, İstanbul çocuklarına dağ başlarında, bozkırlarda İstanbul'u aratmayan bu güven oldu. Yapabilirsiniz dedi herkese ve herkes yaptı..." diye anlatmıştı bu sistemi.

rını da aşan birer eğitim mucizesini andırıyordu... Atatürk gibi, İnönü gibi Tonguç da halka güveniyordu... Zorla yaptırılmayacak işleri köy çocuklarına sevinçle yaptıran, İstanbul çocuklarına dağ başlarında, bozkırlarda İstanbul'u aratmayan bu güven oldu. Yapabilirsiniz dedi herkese ve herkes yaptı..." diye anlatmıştı bu sistemi.

Başmimar Tonguç'un açtığı, Tonguç efsanesinin doğuşunun da müjdecisi olan bir seferberlikti bu sistem...

Hiç beklenmeyen yerde zamanda karşılarına çıkan bir önderdi o. Toz içinde, elinde Yenice'si, kolunda fotoğraf makinesi ve küçük çantasıyla beliriverirdi ansızın. Ya tek başınaydı ya da bir yoldaşıyla, yoldaşlarıyla. Yollar bozuktu, ulaşım aracı kıttı. Yüksünmeden kamyon kasalarında, at arabalarında, karatren kompartımanlarında günlerce yol aldılar.

Gerçekçiydiler, topağa bastılar. Güvene dayanan ilişkileri, dayanışmaları, gerçekçilikleriyle adı konulmayan bir örgüttüler. Ortak bir yazgıydı onlarınki. O ansızın giderdi ama onun yöneticileri de ansızın

öğrencilerine giderdi. Onlar Ferit Oğuz Bayır gibi Balkan gerillası, Sıtkı Akkay gibi Çanakkale ve Suriye cephelerinde savaşan, "ateşi ve ihaneti gören" delikanlılardı. Kurtuluş Savaşının fidan gençleriydiler, kimi dağlarda, kimi cephelerde, kimi okullarda. Kalpaklı, bıyıklı. Korkuyu ve yalnızlığı aştılar birlikte. Gazi Eğitim'den öğrencileri, onların arkadaşları, tanıştırdıklarıydı ya da işleri sırasında gördüğü, tanıştığı, gelecek için birlikte çalışmayı düşünüp ilişkisini sürdürdüğü, ilmek ilmek dokuduğu eğitimcilerdi.

En yakın arkadaşı Ferit Oğuz Bayır, "Onun gönlünde halk bir ummandı. Köy insanların eğitimden paylarını almaya başlamaları onca uluslaşma demektir. 40 bin köyü kendi haline bırakılmışlıktan kurtarıp Türkiyeleştirmek onun ülküsünün atom çekirdeğiydi... Tonguç tüm kurucu, yapıcı kişilikte idi. Bütün ilişkilerinde insancıl değerlerin havasını estirdi... Hakkı Tonguç, Kurtuluş Savaşı toplumcusu, düşünce yönünden cesur, özgür ve yetkin bir insandı," diye yazdı ardından.

Mehmet Başaran, daha öğrencilik yıllarında öğretmeni Tonguç'un Hasanoğlan'daki bir konuşmasını dinleyince, "Sesi tarihin derinliklerinden geliyordu. Kıtık, kuraklık yıllarını, bozkırları, yüzyıllarca çiğnenmiş hakları, ezginliği dile getiriyordu. Onu dinledikçe, kafamızdaki bulanıklık açılıyor, yeni sulara eriyordu aklımız. Halkın sırtından okuyup, iyi yiyip, güzel giyinmek, bir kendimizi kurtarmak, utanılacak bir bencillikti" diye yazmıştı.

Mehmet Başaran, daha öğrencilik yıllarında öğretmeni Tonguç'un Hasanoğlan'daki bir konuşmasını dinleyince, "Konuşan o değil, tarladan henüz dönmüş, ayağından çarığını çıkarmadan, sırtının teri kurumadan, topraklı elleri, kavruk yüzleriyle karşımıza dikilmiş babalarımızdı sanki. Sesi tarihin derinliklerinden geliyordu. Kıtık, kuraklık yıllarını, bozkırları, yüzyıllarca çiğnenmiş hakları, ezginliği dile getiriyordu. Onu dinledikçe, kafamızdaki bulanıklık açılıyor, yeni sulara eriyordu aklımız. Halkın sırtından okuyup, iyi yiyip, güzel giyinmek, bir kendimizi kurtarmak, utanılacak bir bencillikti. Otuzuna basmadan insanlarımızın beli bükülür, dişleri dökülürken, et, tat, yüzü görmeden gözleri sönüp giderken, muayenehanesinde müşteri bekleyen bir doktor olmak, yüksek paralarla dava kovalayan bir avukat olmak, saray

ni gösterdiler. Bu büyük erdem bir imeceye dönüştü toprağın üstünde. “İnsanoğlunun kazanacağı en büyük zafer, korkuyu yenmesiyle elde edeceği zaferdir,” sözünün toprağa basması, efsaneleşmesi oldu yaşamı.

Onun “sermaye”sinde, korkuyu ve yalnızlığı yenmesinde Atatürk başta olmak üzere İnönü ve Nafi Atuf Kansu gibi devlet adamları, Mustafa Necati, Saffet Arıkan, Hasan-Âli Yücel gibi bakanlar vardı. Tonguç’un yanında, ona güç veren, hep birlikte olan, ipek gibi dostluklarla gelişen gözü pek, yakın tarihimizin adsız kahramanları olan, her biri efsane öncü eğitimciler vardı. Bu imecenin yarattığı köylü çocukları vardı, hepsi de köyden gelen binlerce çocuk. Bu gerçekçi devrimcilerin dirilttikleri insanlarla başlayan aydınlar kuşağı, yaşamımıza can suyu taşıdı. Birbirlerine dayandılar, birbirlerinden güç aldılar. Sayıları azdı ama umutları çoktu, düşleri büyüktü. Kardeşçe bir yaşam özlemiyle “dayanışma” sözcüğünü dirilttiler. İnsanı dirilttikleri, özgürleştirdikleri gibi...

Sonrası damlanın okyanus olması...

O Anadolu bağrına basar büyük oğlu Tonguç’u.

Yıllar yılları kovalar. Köy enstitülü öğretmenlerin yetiştirdiği öğrenciler kadınıyla erkeğiyle birer birer başlarını kaldırırlar, akıllarıyla temiz yürekleriyle insanlaşmanın yollarını ararlar.

Hiç de az değildirler... El ele, kol kola, yürek yüreğe dalgalanırlar bereketli başaklar gibi... Rüzgârlara, yıldırımlara, dolulara, amansız kışlara, kavuran güneşe karşın...

Öyle kahırlıdır ki Anadolu... Çaresiz kalmıştır, gücü bitmiştir. Ne Kibele’sinden bir umudu kalmıştır ne Hektor’undan. Ne Şamanlar derman olabilmektedir derdine ne gök tanrı... Ne Selçuklu ne Osmanlı adam yerine koymuştur onu. Hep yağmalamışlar, talan etmişler, aç ve çıplak bırakmışlardır.

Ama Anadolu paylaşmayı da paylaştırmayı da sever. Açar kucağını dost Rumeli’ye. “Ben hep senin yardımına koştum” der, “hadi sırasende, şimdi sen bana yardım et...” Fısıldaşır Anadolu ile Rumeli, dertleşir, söyleşir... Rumeli’den Anadolu’ya eller uzanır...

Yaşarken efsane olmuş büyük insanlarımız var... Toprağımız büyük insanlar yetiştirmenin ustası... Bu

toprak ki Rumeli’den aldığı rüzgârla okyanuslara açılan bir yelken... Bir Mustafa Kemal ve İsmail Hakkı Tonguç, Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali... İnsan olma arayışının doruğa varışı bu...

Efsaneler birbirini doğurur. Biri olmazsa öbürü de olmaz. Mustafa Kemal Atatürk ve Kuvayı Milliye efsanesi, köy enstitüleri ve Tonguç efsanesini; köy enstitüleri ve Tonguç efsanesi, 68 kuşağı, TÖS, Deniz Gezmiş efsanesini doğurdu.

Yaşarken efsane olmak, doğanın insanlara en büyük armağanıdır. Bu armağan insan olmayı başarmış, ondan sonra da başkalarına insan olabilmenin yolunu yordamını öğretmeye kendini adanmış olanların aldıkları bir armağandır.

Efsaneler geleceğe aktarılmazsa yeni efsanelerin doğması zamanın akışına bırakılırsa, toplumların yaşamında boşluklar doğar.

Bunun için yazdım *Büyük Oğul Efsanesi Tonguç’un Romani*’ni.

En yakın arkadaşı Ferit Oğuz Bayır, “Onun gönlünde halk bir ummandı. Köy insanlarının eğitimden paylarını almaya başlamaları onca uluslaşma demekti. 40 bin köyü kendi haline bırakılmışlıktan kurtarıp Türkiyeleştirmek onun ülküsünün atom çekirdeği idi... Tonguç tüm kurucu, yapıcı kişilikte idi. Bütün ilişkilerinde insancıl değerlerin havasını estirdi... diye yazdı ardından.

Aydınlanmanın Köşe Taşı: Arifiye Köy Enstitüsü

Uygarlığın Tuğlası Arifiye Köy Enstitüsü, Karabey Aydoğan,
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Karabey Aydoğan'ın derlediği ve alanında en kapsamlı inceleme olan Uygarlığın Tuğlası Arifiye Köy Enstitüsü adlı kitap Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlandı.

1940'larda genç Türkiye Cumhuriyeti'nin en gözde okulları köy enstitüleriydi. Yüzyılların verdiği yorgunluğu ortadan kaldıracak köy öğretmenleri işte bu okullarda yetişti. Toplumun yüzde sekseni köylerde yaşıyordu ve okuma yazma oranı henüz çok düşüktü. Bu okullarda idealist olarak yetiştirilen gençler köylüyü cehaletten kurtarıp üretimi artırmak gibi çok önemli bir işlev üstlenmişti. Bulundukları yörenin özelliğine göre balık tutmayı, ya da arıcılığı bilen, çatı onaran, sağ çalabilen kısacası her alanda köylüye yol gösterebilecek halk önderleriydiler... Bunu kendi çıkarları için bir tehlike olarak gören kesimler bu okulları toplumun göğünden düşürmeye çalıştılar; çağdaş eğitimin tekerine çomak soktular. Oysa bu süreç devam etseydi herhalde hâlâ okuma yazma sorunlarıyla uğraşmaz, eğitimde başarı sıralamalarında en alttaki ülkelerden biri olmazdık.

Köy Enstitüleri, halkın büyük çoğunluğunun içinde bulunduğu karanlığı ancak yine onların içinden çıkan gençlerin aydınlatabileceğini bilen Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde, dönemin İlköğretim Genel Müdürü büyük eğitimci İsmail Hakkı Tonguç'un girişimleri sayesinde 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilen Köy Enstitüleri Kanunuyla kuruldu. Arifiye Köy Enstitüsü de bu okulların en başarılılarından biriydi. Kocaeli, Bolu, Bilecik, Bursa ve İstanbul'un Anadolu yakasından (Beykoz, Üsküdar, Yalova vs.) ilkokulu bitirmiş köy çocuklarının sınavla alındığı ve 1940-1952 yılları arasında eğitim veren bu okul hakkında Karabey Aydoğan'ın derlediği adeta bir tuğla kalınlığındaki (776 sayfa) Uygarlığın Tuğlası üst başlıklı inceleme geçtiğimiz günlerde yayımlandı.

BATAKLIKTA YARATILAN CENNET

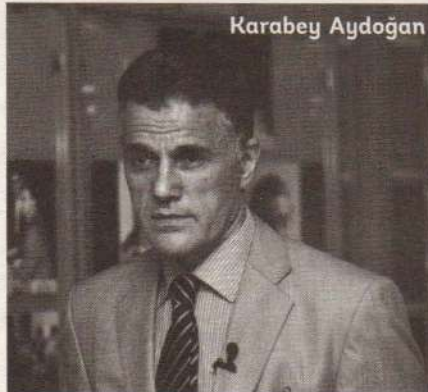
Bu inceleme eğitim tarihi, köy enstitüleri ve müzik konularında uzman bir araştırmacı olan Karabey Aydoğan'ın yaklaşık 20 yıldır sabırla sürdürdüğü

çalışmaların sonucunda ortaya çıkmış. Ruhi Su Türküleri ve Çok Sesli Müzik Tarihimiz Işığında Kent Orkestrası ve Belediye Bando-su, Arifiye Köy Eğitimcileri Tarihi, Bandolar için Marşlar (ortaklaşa 8 cilt), Bir Köy Sağlık Memurunun Anıları, Âşık Sefil Mustafa gibi kitap derlemeleri olan Aydoğan'ın kendisi de aynı okulda eğitim görmüş. Kitabına "Uygarlığın Tuğlası" üst başlığını vermesi, genç Türkiye Cumhuriyeti inşa edilirken her bir köy enstitülünün tuğla tuğla cumhuriyeti ördüğü düşünülürse gayet isabetli olmuş denilebilir.

Bu geniş kapsamlı kitaptan önce Arifiye Köy Enstitüsü hakkında en önemli inceleme Süleyman Edip Balkır'ın kitabıydı.¹ Süleyman Edip Balkır bu okulun kurucu müdürüdür ve aynı yerde altı yıl boyunca görev yapmıştır. Aydoğan'ın kitapta ayrıntılarıyla anlattığı üzere, Balkır ilk gidişinde Arifiye'de göl kenarında sıtmanın kol gezdiği bir bataklıkla birkaç derme çatma kulübeden başka bir şey bulamasa da altı yılda burada öğrencileriyle birlikte bir cennet yaratmayı başaran efsaneleşmiş bir addı. İkinci Dünya Savaşı'nın yokluk yıllarında ekmeği gramla yiyebilen bu çocuklar, her şeye rağmen burada fırın, balıkthane, koruluk, çiftlik ve çok büyük bir elma bahçesi kurabilmişlerdi. Okullarını yollarıyla ve binalarıyla yoktan var ettikleri gibi kendilerini de yoktan var etmişlerdi. Her biri çevresini aydınlatabilmek için gerekli donanımı edinmiş, 150 klasik kitap okuma mecburiyetini yerine getirmiş, hem de köylüye üretimde önderlik edebilmek için uygulamalı tarım, hayvancılık ve el sanatları dersleri görmüşlerdi.

Kitap işte bu süreci, döneme tanıklık etmiş öğretmen ve öğrenciler, okulun ziyaretçileri gibi erişilebilen tüm kaynak kişilerin yazılı ve sözlü anıları ile henüz hayatta olan mezunlarla yapılan görüşmelerle dile getirdiği

gibi çok değerli bir fotoğraf ve belge arşivini de içeriyor. Yazılı ve sözlü kaynaklarla okulun kuruluşundan, öğrencilerin okula geliş öykülerine, burada yaratılan eğitim destanından, sanat ve spordaki başarılarına, basında yer alan yazılara, mezunların sonraki yaşam öykü-

Karabey Aydoğan

lerine ve enstitülerin varlığından rahatsızlık duyanların yaşadığı zor günlere ve kapanışa kadar pek çok konuda belgelere dayalı bir inceleme ortaya çıkarılmış. Ayrıca okulun, öğretmen ve yöneticileri, memur ve çalışanlarıyla bütün mezunları mezuniyet yıllarına göre tam liste halinde kitabın sonuna eklenmiş. Buna göre 1940 yılında hayata geçirilen Arifiye Köy Enstitüsü'nden 1944-1952 arasında 1128 öğretmen mezun olmuş. Sağlık kolu yalnızca 1946 yılında ve toplam 36 sağlık memuru mezun ediyor; sonrasında kapatılıp öğrencileri İzmir Kızılçullu'ya gönderiliyor. 1947 yılı Ankara'daki yüksek köy enstitüsünün de kapatıldığı yıldır. Sağlık bölümünü birincilikle bitirenlere Tıp Fakültesi vaadi de hiçbir zaman yerine getirilemiyor. Nihayet 1954'de ise köy enstitüleri öğretmen okullarına dönüştürülüyor.

Oysa Tonguç yalnızca köylü çocuklarını okula kavuşturmakla yetinmek istemezdi ülkeyi yükseltmek gibi daha yaşamsal bir amaç güderek "Biz köy enstitüleri yoluyla Türkiye'yi uyandırıp kurtarmak kararındayız" derdi. İş iş içinde, yaparak yaşayarak öğrenme ilkesiyle eğitim veren ve hakkında Amerikan üniversitelerinde doktora tezi² yazılan köy enstitülerinin yok olması, Türkiye ve dünya eğitim sistemleri için kuşkusuz çok büyük bir kayıp. Tarih bu kurumdan yetişenleri de kapatanları da unutmayacak.

ŞEFİKA G. KAMCEZ

¹ S. Edip Balkır, 'Dipten Gelen Ses: Arifiye Köy Enstitüsü', Hür Yayınevi, İstanbul, 1974.

² Fay Kirby, "The village institute movement of Turkey: an educational mobilization for social change" <http://educat.tc.columbia.edu/search/t?SEARCH=village+institute>

Hoca diyor ki, "Bana kalırsa tiyatrodaki metnin yeri, bir ışığın bir efektin yeri kadardır. Metni niye bu kadar önemsiyorsun?"

Ben koskoca Özdemir Nutku'nun oyun yazarına ve metne böyle bakamayacağını düşünüyorum. İçim içimi yiyor. "Ne diyorsun?" diyor bana. Ne diyeyim. Çekine çekine, "Efendim ben bu konuda sizin gibi düşünmüyorum" diyorum. Sonra da Liseden gelen bir toy talebe cesaretiyle "Çünkü diğer saydıklarınız teknik etmenlerdir. Oysaki tiyatrodaki metin, tiyatronun fikridir, özüdür," diyorum.

ŞİMDİ ÖZDEMİR NUTKU'NUN ATOMLARI TÜRKİYE'NİN ATOMLARINA KARIŞMIŞTIR BİLE...

Semih Çelenk

1985 yılı. Şirinyer Lisesi'nin uzatmalı bir öğrencisiydim. Kendimi tek iyi hissettiğim yer Temsil Kolu'nun provaları ve edebiyat dersleriydi. Bu zamanlar dışında geçen zamanları kayıp sayıyordum. Ama sabırlı olmalı ve okulu bitirmeliydim. Tiyatro okumak istiyordum. Temsil kolumuzun hocası, oyunlarımızın yönetmeni Fevzi Önder Cengiz hocanın anlattıklarıyla Turgut Özakman'ın, Suat Taşer'in, Özdemir Nutku'nun öğretmen olduğunu hep duyduğum DEÜ GSF Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü'ne yönlendiriliyorum. Bir yıl önce de hocam beni lisede kutlayacağımız 27 Mart'ta okumak üzere 27 Mart bildirisi almak için yine okulun Alsancak'taki binasına yollamıştı. O yıllarda 37 yaşında genç bir öğretim üyesi olan Murat Tuncay bizle çok ilgilenmiş ve Opera Bale'nin yayını olarak o yıl yayınladıkları 27 Mart Bildirileri kitapçığının matbaadan taze çıkmış baskısını armağan etmişti bize.

Sonunda Ağustos ayı geldi çattı. O sırada GSF'de okuyan mahalle arkadaşlarım Samet, Haldun, Fırat ve Özen bize sınavla ilgili tüyolar veriyorlardı.

İki aşamalı yazılı sınava girdik. O kısmını başardık. Sıra sözlü mülakata geldi. Özdemir Hoca'nın odasına girdik. Büyük bir heyecan. Kitap kokularına karışmış vanilyalı "Captain Black" kokusu. Özdemir Nutku'nun yanında Murat Tuncay, Efdal Sevinçli, Hülya Nutku, İbrahim Armağan, Cem Duygulu, Talay Toktamış, Turgay Gönenc hocalar... Asistanlar Önder Parker, Şahika Tekand... Önce yazdıklarım üzerine, sonra okuduklarım üzerine sorular. Ben o dönemde Sevgi Soysal, Tomris Uyar, Nazlı Eray, Leyla Erbil gibi kadın öykücüler ağırlıklı okuyorum. Bunları söylüyorum. Neden kadın yazarlar diyorlar. Ben de dilim döndüğünce onlarda bana ilginç gelen yanları anlatıyorum. Sonrasında tiyatroya geliyor konu. Lisedeki hocamla tiyatro macerasını, hafta sonu Şirinyer Lisesi'nin kimi zaman spor salonu, kimi zaman prova salonu olarak kullanılan eski kantinindeki çalışmalarımızı anlatıyorum. Sonra yazma ve oyun yazarlığına geliyor konu. Hoca diyor ki, "Bana kalırsa tiyatrodaki metnin yeri, bir ışığın bir efektin yeri kadardır. Metni niye bu kadar önemsiyorsun?" Ben koskoca Özdemir Nutku'nun oyun yazarına

ve metne böyle bakamayacağını düşünüyorum. İçim içimi yiyor. “Ne diyorsun?” diyor bana. Ne diyeyim. Çekine çekine, “Efendim ben bu konuda sizin gibi düşünmüyorum” diyorum. Sonra da Liseden gelen bir toy talebe cesaretiyle “Çünkü diğer saydıklarınız teknik etmenlerdir. Oysaki tiyatrodaki metin, tiyatrunun fikridir, özüdür,” diyorum. “Ben hâlâ senin gibi düşünmüyorum. Ama en azından niye böyle gördüğünü anlatabildin bize” diyor. Bir iki soru daha sorulduktan sonra, bana, “Çıkabilirsin” diyorlar. Dışarıya çıkıyorum. Arkadaşlarıma içeride olan biteni anlatıyorum. Tiyatrodaki okuyan arkadaşlarım, “Ya, sen deli misin? Niye hocanın dediğine karşı çıktın?” diyorlar. Moralimi bozuyorlar. “Ama Özdemir Hoca, verdiğim cevaba kızmadı, hatta gülümsedi” diyorum.

“Suda Ayak İzleri”ni Yazmak

Alsancak’taki GSF binasının ön girişindeki tozlu cam kapıya asılıyor akşamüzeri listeler. Bakıyorum, ikinci sıradayım. Büyük bir sevinç. Birkaç hafta sonra okul açılıyor. Tiyatroya Giriş dersimizin hocası Özdemir Nutku vanilyalı piposu ve koltuğunun altında klasörüyle ikinci katta bir mimarlık dersliğinden içeri giriyor. Sonra, 3. ve 4. sınıfta Sahne Uygulaması derslerimizde, provalarda, lisans eğitimini bitirirken de son sınıfta Yazarlık hocamız olarak karşımıza çıkıyor. Lisans eğitimi bitip de herkes geleceğini planlamaya çalışırken, ben İstanbul’da bir reklam ajansı ile okulda açılacak kadro arasında kalıyorum. Ama gerek hayat planlaması gerekse içten gelen bir ses, burada bu okulda kalmamı, akademisyen olmayı salık veriyor. 1990 yılında artık hem Bö-

lümde Yüksek Lisans öğrencisiyim hem de meslektaşım hocamla. Asistanlar arasındaki kıdem farkına bile dikkat ediyor Hoca. Oturduğumuz 5 kişilik Asistanlar odasında kapının kenarında Mimarlık Bölümü’nden ödünç alınmış bir çizim masasına yerleşiyorum. Bir gün odaya geldiğinde hepimizin yerleştiği masalara baktıktan sonra bana dönüp diyor ki, “Tamam, sen en son girdiğin için doğru yerdesin. Senden sonra başkası Asistan olduğunda senin yerini değiştiririz.”

Yüksek lisans eğitimi başlıyor. Hoca’nın ya da diğer hocaların odasında çaylı, kahveli tartışmalı yoğun bir eğitim bu. Konferans hazırlıyoruz, makale yazıyoruz. Yazdıklarımızı dergilere yolluyoruz. O sırada o kadar az tiyatro süreli yayını var ki, Asistanlar olarak “İkikalas Birheves” adıyla renkli 1. hamur kâğıda bir bülten çıkarmaya başlıyoruz. Özdemir Hoca’nın, Efdal Hoca’nın çok hoşuna gidiyor bu. Onlar da yazılar çeviriler veriyorlar bize. Daha sonra “İkikalas Bir-

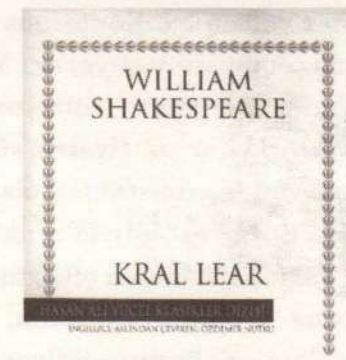
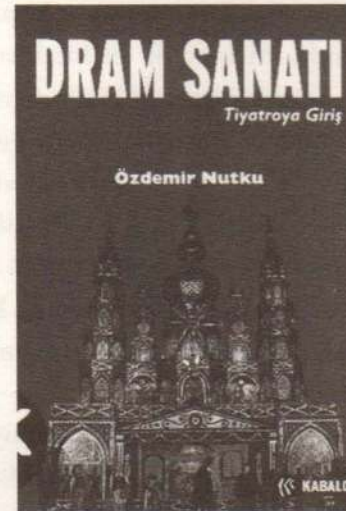
heves”le başlayan yayıncılık maceramız Hamit Demir’in de desteğiyle Hoca’nın ve bölümdeki hocaların yazılarının, çevirilerinin ağırlıkta olduğu “Gölge Tiyatro” dergisiyle iki yıl daha sürüyor. Burada Efdal Hoca’yı tiyatromuzdaki belgeleri ve anıları yazdığı “Eskici Dükkânı”nı ve Özdemir Hoca’yı da anılarını kalemle alacağı “Suda Ayak İzleri”ni yazmaya ikna ediyoruz. Özdemir Hoca bir gün otururken sizin sayenizde anılarımı yazmaya motive oldum. İyi ki zorladınız diyor. (Bu yazı yazılırken, hocanın anılarını derlediği “Suda Ayak İzleri” Türkiye İş Bankası Yayınları’ndan çıkmak üzere).

Hoca’nın Akademos’unda

Hocam Özdemir Nutku doktora eğitiminde de hep hocam olmaya devam ediyor. 1990 yılında bölüm Araştırma Görevlisi olarak girdikten sonra ise, hem meslektaşım hem bölüm başkanım oluyor. Daha sonra yaş haddinden emekli oluyor, ama derslerine büyük bir disiplinle

devam ediyor. Yıllar sonra tasarruf politikaları sonucu emekli hocalar yerine bölümün kadrolu hocalarının dersleri üstlenmeleri istenince Özdemir Hocam için en zor durum yaşanıyor. Öğrencilerden ve okuldan ayrılmak. Hoca'nın iki enerji kaynağından biri öğrenciler ve onlarla geçirdiği zaman diğeri ise odasında kitaplara ve bilgisayarına gömülü olduğu zaman. Böylelikle Hoca'nın iki enerji kaynağından biri kuruyor. Bölümdeki meslektaşları olan bizler de bu dayatma karşısında çaresiz kalıyoruz. O her ne kadar festivallerde, söyleşilerde, panellerde, özel toplantılarda öğrencileriyle yan yana gelse de eğitimden kopmuş olması onun hayat damarlarından birini kurutuyor. Ama bu kez evinde, çalışma odasında önce "Suda Ayak İzleri"ni tamamlamaya koyuluyor. Bir yandan da Shakespeare çevirilerini tamamlıyor. Ardından Christopher Marlowe'lara giriyor. Ardından sıra Ben Johnson çevirilerine geliyor. Hoca, son zamanlarında yoğun bakımda canıyla uğraşırken bile bir hafta sonra alacağı gözlüğün ve tamamlaması gereken çalışmaların heyecanını taşıyor.

10 Kasım günü hep beraberiz. Üniversite'nin Sabancı Kültür Sarayı'nda... Özdemir Hoca'yı kendi adını taşıyan sahneden Özdemir Nutku Sahnesi'nden uğurlamak isterdik. Ama bu ne yazık ki mümkün olmuyor. Sabancı Kültür Sarayı kocaman bir bahçe olmuş... Çok eskilerden, 60'lı yıllardan DTCF'li öğrencileri Erdoğan Aytekin, Murat Hoca'dan, Hül-ya Hoca'dan başlayarak 2000 doğumlu öğrencilere kadar, her kuşaktan her zamandan öğrencileri... Hep birlikteyiz. Hoca'nın Akademos'undayız. Hoca'nın bahçesindeyiz. Ne güzel. Konuşmalar, alkışlar, birbirlerine sarılmalar, farklı zamanlardan bir kardeş sıcaklığı... Hoca, en sevdiği yerde, sahnede. Anılarını bağlarken öyle yazmış ya. Materyalizmi hayatında hep varetmiş bir insan olarak ne

Özdemir Nutku'nun atomları Türkiye kültür tarihinin, tiyatro tarihinin, sanatının atomlarına çoktan karıştı bile... Kuşaklar kuşaklar boyunca öğrencileri, onların öğrencileri, oyuncular, yönetmenler, yazarlar, tasarımcılar, onların yaptıkları işler, onları izleyen seyirciler, kitaplarını, çevirilerini okuyan gençler, çocuklar... Özdemir Hoca hep üzerine düşündüğü "gelecek" in atomlarına karışarak varolmayı sürdürüyor şimdi.

güzel ifade etmiş. "Ölüme inanmıyorum. Benim atomlarım toprağın atomlarına karışacak, oradan başka atomlara... Dünyayı vareden atomlar hiç kaybolmazlar. Ama ben her gece açılan perdenin bir kenarına ilişmeyi isterdim."

Özdemir Nutku'nun atomları Türkiye kültür tarihinin, tiyatro tarihinin, sanatının atomlarına çoktan karıştı bile... Kuşaklar kuşaklar boyunca öğrencileri, onların öğrencileri, oyuncular, yönetmenler, yazarlar, tasarımcılar, onların yaptıkları işler, onları izleyen seyirciler, kitaplarını, çevirilerini okuyan gençler, çocuklar... Özdemir Hoca hep üzerine düşündüğü "gelecek" in atomlarına karışarak varolmayı sürdürüyor şimdi.

perşembe nostaljisi... 1989 yılında duvar yıkılmadan önce doğu almanya'da zwickau'daki fabrikanın bandından çıkan son trabant'lardan ya da halk arasındaki söyleyişi ile "trabi"lerden biri. ben onu hüsamettin (çetinkaya) abiden sıfır peşinatla almıştım. 2003- 2005 yıllarından iki yıl boyunca kullandım. tek kapılı ama steysin bir arabaydı trabi. kendisiyle tek suretimiz budur...

OKUR MEKTUPLARI

ULUSAL KİMLİĞİMİZİ AÇIKÇA SÖYLEMEKTEN UTANIR HALE GETİRDİLER

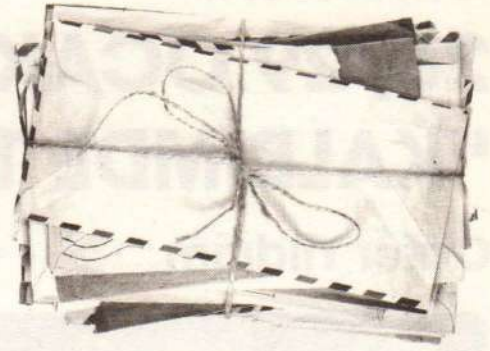
19 Ekim 2019

Merhaba Sadık Bey, Yeni Gelen'in 20. Sayısı geldi. Her zaman yaptığım gibi önce sizin yazılarınızı sonra da sırasıyla Frankfurt Değişlerini, şiirleri ve öteki yazıları okudum. Dikkatimi çeken, daha doğrusu kafamı kurcalayan birkaç nokta oldu. İğninizle o konulara kısaca değinmek istiyorum. Elbette sizin yazılarınızla ilgili. Başka yazılarla ilgili de olumlu olumsuz düşüncelerim var ama onlar kalsın şimdi. Yalnız şiirler acemi işi gibi geliyor bana. Bana bir şey demiyorlar. Bana kanat takmıyorlar. "CIA'nın Türk Edebiyatına Müdahaleye İhtiyacı Var mı?" başlıklı yazınızda haklı olarak, "Oysa sorun o kadar yalın ki, çürümüş bir toplumsallıkta, buna isyan edecek bir şiir, bir roman, bir hikâye arıyoruz." diyorsunuz. Doğrusu ben de dergide öyle şiir arıyorum ama bulduğumu söyleyemem. Sizin "Unutkanlık Çağının Hortlakları" başlıklı yazınız gerçekten çok önemli bir konuya değiniyor. Bu konu her sayıda işlense yeridir. Ancak yazınızın bir yerinde, "Cumhuriyet Devriminin bir halk yaratmak için, ona tarih, ... Atatürk'ün en büyük girişimlerinden biri, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesini kurarak ümmetten topluma geçişin tarih" diye devam eden yerinde bir saptamanız var. Ancak iki sözcük, daha doğrusu iki kavram içinde bulunan tümcelere uymuyor. Veya verilmek istenen anlamlara uymuyor. Birincisi, bana, "Cumhuriyet Devriminin bir ulus yaratmak için..." denmesi daha doğru imiş gibi geliyor. Kaldı ki, Cumhuriyet Devriminden önce de bir halk vardı zaten. İkincisi de, "...ümmetten milletleşmeye (uluslaşmaya veya yurttaş olmaya) geçiş.." dence daha uygun olur gibime geliyor. Kaldı ki, ümmet de bir toplumdur sonuçta.

Sadık Bey, Sizin haklı olarak değindiğiniz gibi biçi dilimize yabancılaştırdılar veya yabancılaştırmaya çalıştılar. Bu çabalar devam da ediyor. Ama

yalnız bu değil. Biçi ulusal kimliğimizi açıkça söylemekten de utanır hale getirdiler. Sanki ulusal kimliğimizi (Türklüğümüzü) açıkça söylersek, Kürt düşmanı olacağımız veya solculuğumuza, marksistliğimize hanel getireceğimiz sanısı da yaratıldı. "Ses bayrağımız Türkçemize" sahip çıkarken, ulusal kimliğimizi de utanıp çekinmeden söylemek gerekir diye düşünüyorum. Bizim Türklüğümüzü söylememiz neden yıllardır beraber yaşadığımız ve kardeş olduğumuz Kürde düşmanlık olsun; neden ırkçılık gibi algılanıp devrimciliğimize hanel getirsin? Yazınızın sonunda da, "Yeni Gelen bunlara reddiyedir; dil, tarih ve coğrafyamıza halkça sahiplenme yürüyüşüdür." tuncesi var. Burada da "halkça" yerine "ulusça" daha uygun düşer sanıyorum. Çünkü halk şimdi hahırda var olan bir insan kitesidir ve karmaşıktır; tarihi ve kahramanları yoktur. Namık Kemal veya Atatürk veya Denizler Türk halkının değil, Türk ulusunun kahramanlarıdır. Nâgım Hikmet Türk ulusunun bir şairidir. Yoksa yanılıyor muyum? Bu düşüncelerimi elbette hoşgöreceğinizi umarak yazdım. Başarı ve sağlık dilekleriyle selamlar.

MEHMET KARAKUŞ

BU GÜZEL DERGIYI ARKADAŞLARIMA DA TANITMAK İSTİYORUM

14 Ekim 2019

Önceki dergi 10-15 gün sonra gelmişti sanırım. Yine o kadar beklemek gerek öncelikle.

İçi dolu bir dergi bekliyordum tabii; ama şekil olarak böyle düşünmemiştim açıkçası. Bunun için de ayrı teşekkür ederim. Derginin ve yazı puntosunun büyüklüğü yazıları daha bir keyifle okutuyor. Ayrıca büyük oluşu görsel olarak da sırtmıyor, başlıklarla, resimlerle uyum içinde.

Bu boyutta tek sorun kitaplığımıza yerleştirememek! Bunun için ciltli de düşünmüşsünüz; umarım bir gün onu da alabiliriz. Yine de ciltsiz de olsa onlar için ayrı bir köşemiz olacak elbette...

Herkesin emeklerine sağlık...

ÖZLEM YÜCESAN

26 Ekim 2019

Merhaba.

Zonguldak'ta gönderdiğiniz kişi var mıdır bilmiyorum ama; sizin için de uygun olursa Yeni Gelen dergisinden 10 adet göndermenizi rica edecektim.

Bu güzel dergiyi arkadaşlarıma da tanıtmak ve satmak istiyorum.

Bizim de 28 sayı çıkarıp, epeydir çıkaramadığımız yerel dergimiz vardı ve onu böyle elden dağıtıyordum, aboneliğimiz böyleydi yani.

Bu yöntem size de uyarsa, her sayıdan 10 adet bana gönderirseniz ederini size ulaştırırım.

Tekrar teşekkür ederim dergiye emeği geçen herkese...

Saygılar...

Özlem Y.

98 YIL ÖNCE BU AY

28/29 OCAK:

“KALBİMDE 15 KARA SAPLI BIÇAK”

Cafer Yıldırım

Sağdan sola: TKP Merkez Heyeti Reisi Mustafa Suphi, Kâtib-i Umumiî Ethem Nejat ve Âzâdan (Bakû'da kalan) Kayserili İsmail Hakkı.

İki yıllık süre içinde Mustafa Suphi'yi komünist bir teşkilat oluşturmak için oldukça yoğun bir çaba içinde görüyoruz. Kırım, Kazan, Taşkent, Bakü, Moskova, Odesa ve hatta Kiev'deki bütün sosyalist ve komünist örgütlenmelerle ilişkiler geliştirip buralarda Türk Komünist Teşkilatı'nın şubelerini oluşturuyor. Bu süre içinde Yeni Dünya gazetesi yayına başlamış, Türk esirleri üzerinde sosyalizm düşüncesi yaygınlaştırılmış ve Kazan'da Türk esirlerinden oluşan Türk Kızıl Bölüğü de kurulmuştur.

1918'de Moskova'da düzenlenen Türk Sosyalistleri Konferansı'nda “komünist parti kurma” düşüncesi ortaya çıkar. Bu düşünce doğrultusunda Türk Komünist Teşkilatı kurulması çalışmalarını yürütmek üzere beş kişilik bir idare heyeti oluştu-

rulması karar altına alınır. İki yıl boyunca (1918-1920) yapılan çalışmalar sonunda Türkiye Komünist Fırkası'nın alt yapısı şekillendirilir. Fırkanın oluşumunda özellikle Türkistan'da yapılan çalışmalar etkili olmuştur. Bununla birlikte teşkilat asıl gelişimini Bakü'de sağlamış,

teşkilatın Türkiye'ye yönelik çalışmaları bu şehirde yoğunluk kazanmıştır. Bu durum, 27 Mayıs 1920'de Taşkent'ten Bakü'ye gelen Mustafa Suphi'nin sözlerinde de açıkça görülür: “Bakü'ye gelir gelmez teşkilatımız ilk defa olarak Türkiye'ye yaklaştığını ve kendi kitlesi içinde

çalışmak imkânına malik olduğunu hissetmiştir.”

İki yıllık süre içinde Mustafa Suphi'yi komünist bir teşkilat oluşturmak için oldukça yoğun bir çaba içinde görüyoruz. Kırım, Kazan, Taşkent, Bakü, Moskova, Odesa ve hatta Kiev'deki bütün sosyalist ve komünist örgütlenmelerle ilişkiler geliştirip buralarda Türk Komünist Teşkilatı'nın şubelerini oluşturuyor. Bu süre içinde Yeni Dünya gazetesi yayına başlamış, Türk esirleri üzerinde sosyalizm düşüncesi yaygınlaştırılmış ve Kazan'da Türk esirlerinden oluşan Türk Kızıl Bölüğü de kurulmuştur. Kazanlı Müslüman Komünistlerin Kurultayı'na katılan Suphi, burada Birinci Bütün Rusya Müslüman Komünistleri Kurultayı'na delege seçilir. Ayrıca kurulan İlm-i Heyet'in ilk başkanı olur. 1919 Mart'ında yapılan Üçüncü Enternasyonal'in Birinci Kongresi'ne TKT delegesi olarak katılır.

1919 yazına gelindiğinde artık Mustafa Suphi, Sovyetlerin bütün bölgelerinde ve Kafkasların her yerinde ünlü bir Türk komünisti olarak tanınmaktadır.

Bakü'de 1920'de Komünist Kongresi

Türkiye Komünist Teşkilatlarının Birinci Kongresi'ne sunduğu bildirgede Mustafa Suphi, Bakü'ye geliş gerekçesini de açıklar: “Türkistan'da açılan teşkilatlar etrafında toplanan Türk komünistlerinin miktarı kırka baliğ olarak Bahr-i Hazar'ın düşmandan temizlenmesinden sonra bu arkadaşların 23'ü ile beraber Türkiye'ye ait faaliyetlerin Kafkasya'ya nakli kararlaştırarak 27 Mayıs 1920 tarihinde Bakü'ye gelindi. Bakü'ye gelir gelmez teşkilatımız ilk defa olarak Türkiye'ye yaklaştığını ve kendi kitlesi içinde çalışmak imkânına malik olduğunu hissetmiştir.”

Moskova'da düzenlenen Türk Sosyalistleri Konferansı'ndan itibaren sürdürülen çalışmaların belli bir olgunluk

evresine ulaşmasından sonra Bakü'de toplanan Türkiye Komünist Teşkilatları I. Kongresi'nde bütün sosyalist ve komünist gruplar birleşerek Türkiye Komünist Fırkası'nı oluştururlar.

Türkiye Komünist Fırkası ismi ilk olarak 15 Eylül 1920 tarihinde kayıtlara geçer. Partinin kuruluşu 15 Eylül 1920 olarak kabul edilir. TKF'nin Merkezi Heyeti'ne seçilen isimler ise şunlardır:

Mustafa Suphi, Mehmet Emin, Nazmi, Hilmioğlu Hakkı, İsmail Hakkı, Ethem Nejat, Süleyman Nuri.

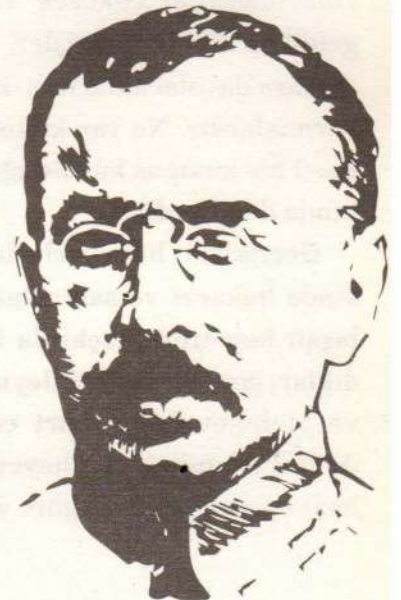
TKF Merkez Heyet Reisliğine Mustafa Suphi, kâtipliğine ise Ethem Nejat getirilir.

Mustafa Suphi'nin önderliğinde örgütsel bir yapıya kavuşan komünistler kısa bir süre sonra mücadelelerini asıl mecralarında, Anadolu topraklarında yürütmek üzere iki grup halinde Kars'a gelirler. İlk grup, Sovyetlerin Ankara sefiri Midivani'nin heyetiyle birlikte 28 Aralık 1920'de Kars'a ulaşır. Bu grupta Mustafa Suphi, Ethem Nejat ve diğer üç kişi bulunmaktadır. Birkaç gün sonra da 13 kişiden oluşan ikinci grup gelir.

Mustafa Suphi ve on yedi arkadaşı Kars'tan Erzurum'a 18 Ocak 1921'de hareket eder. 22 Ocak'ta Erzurum'a geldiklerinde aleyhlerinde tezahürat yapan, fiili saldırıda bulunan, saldırılarını linç girişimine dönüştüren bir kitle ile karşılaşılır.

Tertip işlemeye başlamış, kurulan planın ilk aşaması devreye sokulmuştur. Erzurum'a sokulmayan komünistler Trabzon'a doğru yola çıkartılır. Tertibin son sahnesi Trabzon'da tamamlanmadan önce Erzurum'dan Trabzon'a kadar birçok istasyonda TKF'liler lanetlenmiş, hakarete uğramış; güzergâhtaki yerleşim yerlerinde kendilerine ne yiyecek ne de yatacak yer verilmiştir. Bayburt, Gümüşhane, Torul ve Maçka kıskırtılmış kalabalıkların onları karşıladıkları ana duraklardan bazılarıdır.

Sovyetlerdeki
TKF'liler
Karadeniz'deki
komünist katliamını
o günün koşullarında
iki ay sonra
öğrenebilmişlerdir.
Nâzım, bu dönemde
henüz komünist
değildir fakat bu
yönde ilerleyen bir
gençtir. Nâzım,
Mustafa Suphilerin
katliamıyla ilgili
şiiirini yazdığında
ise olayın üzerinden
aşağı yukarı dört
yıl geçmiştir. Buna
karşın Nâzım
Hikmet bu kan
donduran trajediyi
sanki bir gün önce
yaşanmış gibi
taptaze ve sımsıcak
bir üslupla kaleme
almıştır.

Nâgım ile Vâlâ

Suphiler iki grup halinde geldikleri Kars'ta üç haftaya yakın kalmıştır. Burada Moskova'ya gitmekte olan TBMM hükûmetinin Moskova sefiri Ali Fuat Paşa ve Maarif Vekili Rıza Nur'la da görüşmüşlerdir.

Karadeniz'de

Komünistlerin Katledimesi

Kars'ta Kazım Karabekir tarafından karşılanan ve kendilerine gösterilen ilgiden oldukça memnun kalan TKF'liler eş, dost ve yakınlarına telgraflar çekerek Türkiye'ye geldiklerini bildirmişler, yakında Ankara'da olacaklarının müjdesini vermişlerdir. Ne var ki kendilerine nasıl bir kumpas kurulduğunun farkında değillerdir.

Geçtikleri her yerleşim bölgesinde hakaret ve saldırılarla karşılaşan heyetten Maçka'da hastalandıkları gerekçesiyle Süleyman Sami ve Mehmet Emin ayırt edilmiştir. Ayrıca Abdullah adlı heyet üyesi de bazı araştırmacılara göre yine Maç-

Mustafa Suphilerin faaliyetlerini Sovyetlerden Türkiye'ye nakletmek için hazırlık yaptıkları günlerde Nâgım Hikmet ile Vâlâ Nurettin de aynı gaye ile Millî Mücadele'ye katılmak için İstanbul'dan Ankara'ya ulaşmak için yola çıkmışlardır.

ka'da heyetten ayrılmıştır.

28 Ocak Cuma günü saat beş dolaylarında on beş kişilik heyet bir müfreze gözetiminde Trabzon'a yönlendirilirken bir taraftan da Trabzon'da ahali gelecek olanları karşılamak üzere tıpkı Erzurum'da olduğu gibi Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa ile Erzurum Valisi Hamit Bey'in emirleri doğrultusunda tertiplenmiştir. Heyet Trabzon'a saat bir sıralarında geldiğinde yolları Değirmendere'de kesilir. Üst yolda kendilerini bekleyen Sovyet konsolosu Bagirov'a gösterilmeden alt yoldan küfürlü hakaretlere maruz bırakılarak önceden hazırlanmış bir motora bindirilip Trabzon'dan uzaklaştırılırlar. Trabzon'da Mustafa Suphi'nin eşi alıkonulmuş, Karadeniz'e açılan motora bindirildiklerinde heyetin sayısı on dörde düşmüştür. TKF yönetici kadrosunun Karadeniz yolculuğu uzun sürmeyecek, Sürmene açıklarında kendilerine yetişen ikinci bir motordaki Kayıkçılar Kâhyası Yahya Kâhya'nın adamlarından Faik Reis ve etrafındakiler tarafından her biri öldürülerek denize atılacaklardır.

Yazılı dokümanlarını yanlarında getirmeleri, Kars'tan yakınlarına Türkiye'ye ayak bastıklarını bildirmeleri, onlara yakında Ankara'da olacaklarını müjdelemeleri TKF kadrolarının Ankara hükûmetiyle ilgili hiçbir kuşku beslemeden hatta ona karşı aşırı bir güven içinde Türkiye'ye geldiklerini göstermektedir.

Millî Mücadele'nin kan ve ateş

içindeki puslu ikliminde Ankara'nın tek dış destekçisinin Sovyetler olması, Sovyetlerle Ankara'nın sıcak ilişkiler içinde bulunması, TKF heyetinin bir bölümünün üstelik Sovyet elçisi Midivani ile birlikte Türkiye'ye gelmesi, varsa bile onların kuşkularını büyük ihtimal bertaraf etmiş olmalıdır.

Ataol Behramoğlu'nun kuru bir anlatımla kaleme aldığı "Mustafa Suphi Destanı"nda şöyle bir bölüm vardır:

"Ve Ankara'dan

Bir mektup

Ulaştı Bakû'ye:

'Aynı hedefe

Yürüdüğümüz Halk İştirakiyun

Fırkası'yla

tamamen işbirliği yapmak amacıyla tam yetkili

temsilcinizi gönderiniz."

Araştırmacıların genel kanısı da bu yöndedir. Mustafa Suphi, Anadolu'ya davet edilmiş veya izin verildiği için gelmiştir.

Öyle anlaşıyor ki destan şairi de TKF önderlerinin Ankara'ya aşırı bir güven içinde gelmeleri üzerinde düşünmüş ve destanın en duygulu bölümünü oluşturan şiiri, kuşkularını dillendiren "sevgili/kardeş"le "yolundan dönmeyen kararlı partili"nin konuşması biçiminde kurgulamıştır. Ayrıca şiir, bir partinin -bu kuşkusuz Mustafa Suphi olmalıdır- iç konuşması biçiminde de okunabilir. Her iki durumda da ulaşılabilecek olan aynı mesajdır. Yorum farklılıkları okuru başka bir içeriğe taşımayacaktır.

Gitme kal sevdiğim bu gece
Dışarda hain bir karanlık
Dışarda Taşnaksiyun çeteleri
Casuslar var içimizde

*Durmak olmaz ki bir kez
Halk için çıktın mı yola
Demiri tavında dövmek gerek
Ucunda ölüm de olsa*

Gitme kal yığdım bu gece
Erzurum'da Karabekir Paşa
Erzurum valisi deli Hamit
Yatmış beklerler pusuda

*Durmak olmaz ki bir kez
Halk için çıktın mı yola
Demiri tavında dövmek gerek
Ucunda ölüm de olsa*

Gitme kal kardeşim bu gece
Trabzon'da Barutçuzade
Kayıkçılar Kâhyası Yahya
Yatmış beklerler pusuda

*Durmak olmaz ki bir kez
Halk için çıktın mı yola
Demiri tavında dövmek gerek
Ucunda ölüm de olsa*

Şair bu şiirde, komünist önderlerin bir ocak gecesinin karanlığında Karadeniz'e yazılacak olan trajik hikâyelerini ihtimal dâhilinde gördüklerini fakat halkın var olma mücadelesinin içinde yer almak gibi tarihsel bir görevi her olasılığın önüne koyduklarını söylemektedir.

Suphi'lerle Aynı Günlerde Yola Çıkan Nâzım Hikmet

Trabzon Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Barutçuzade Hacı Ahmet Bey'in oğlu Faik Ahmet Barutçu tarafından çıkartılan İstikbal Gazetesi'nin 30 Ocak 1921 tarihli nüshasına göre katliam kurbanlarının listesi şöyledir:

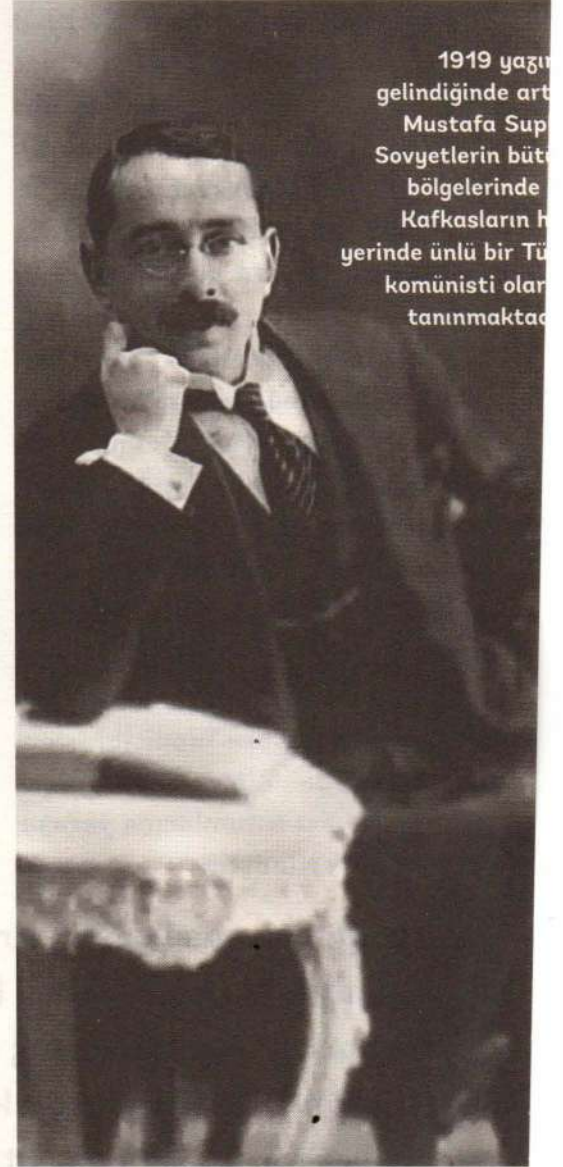
1. Samsun'un Hançerli Mahallesi'nden Mustafa Suphi
2. Üsküdar'ın Ahmet Çelebi Mahallesi'nden Ethem Nejat (İzmir Maarif Sadr-ı Sabıkı)
3. Erzincanlı Aşçıoğlu Bahaeddin (Muallim)
4. Uşak'ın Hacı Hüseyin Mahallesi'nden Kâzım Hulusi
5. Sürmene'nin Asu Kariyesinden Kıratioğlu Maksut
6. Cihangirli Hilmioğlu (İsmail) Hakkı (Doktor)
7. Van'ın Erciş kazasından Ahmetoğlu Hayrettin (Nefer)
8. Bandırma'nın Manyas nahiyesinden Hakkı bin Mehmet Ali (Topçu Yüzbaşısı)
9. İstanbullu Emin Şefik (Mühendis)
10. Kadıköylü Tevfik bin Ahmet (Tayyare Yüzbaşısı)
11. Manisalı Kâzım bin Ali (İhtiyat zabiti)
12. Erzincan'ın Akdağ Kariyesinden Hatipoğlu Mehmet
13. İzmir'in Tilkilik Mahallesi'nden Hacı Mutafoğlu Mehmet
14. Kandıralı Cemil Nazmi bin İbrahim (Elmalı Kaymakamı Sabıkı)
15. Mustafa Suphi'nin refikası bir Rus kadını

Katliamın en güzel şiirlerini, kuşkusuz kimseyi şaşırtmayacağı gibi Nâzım Hikmet yazmıştır. Nâzım Hikmet'in yazdığı şiirlerden biri Garip şiirini önceleyen bir biçimde oldukça kısa ve çarpıcıdır. Şöyledir:

15'LERİN KİTABESİ

Kazıdık onbeşlerin ismini,
kanlı kızıl bir mermere!..
bir çelik aynadır gözlerimiz,
onbeşlerin resmini
görmek isteyenlere...³

Millî Mücadele'nin kan ve ateş içindeki puslu ikliminde Ankara'nın tek dış destekçisinin Sovyetler olması, Sovyetlerle Ankara'nın sıcak ilişkiler içinde bulunması, TKF heyetinin bir bölümünün üstelik Sovyet elçisi Midivani ile birlikte Türkiye'ye gelmesi, varsa bile onların kuşkularını büyük ihtimal bertaraf etmiş olmalıdır.

1919 yazı gelindiğinde art Mustafa Sup Sovyetlerin büt bölgelerinde Kafkasların h yerinde ünlü bir Tü komünisti olan tanınmaktad

Nâzım Hikmet'in bu şiirinin altında "1925/Türkiye" ifadesi bulunmaktadır.

Mustafa Suphilerin faaliyetlerini Sovyetlerden Türkiye'ye nakletmek için hazırlık yaptıkları günlerde Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nurettin de aynı gaye ile Millî Mücadele'ye katılmak için İstanbul'dan Ankara'ya ulaşmak için yola çıkmışlardır.

TKF heyetinden ilk grup Sovyetlerin Ankara sefiri Midivani ile birlikte 28 Aralık 1920'de Kars'a gelmiştir. Bu grupta Mustafa Suphi ve Ethem Nejat'la birlikte üç kişi daha vardır.

Birkaç gün sonra (1 veya 2 Ocak) ise on üç kişiden oluşan ikinci grup Kars'a ulaşır.

Nâzım Hikmet'le Vâ-Nû ise 1920 yılının son gecesini Sultan Mahmut Türbesi'nin yanındaki Mahmudiye Oteli'nde geçirmiş, 1921 yılının ilk günü (1 Ocak) Sirkeci İskelesi'nden kalkan Yeni Dünya adlı vapurla yepyeni bir hayata doğru yola çıkmıştır.

Edebiyatımızda adları "Beş Hececiler" grubu içinde anılan Yusuf Ziya Ortaç ve Faruk Nafiz Çamlıbel de aynı vapurun yolcuları arasındadır.

Şairlerimiz ilk durakları olan Zonguldak'a güzel bir havada ulaşmıştır. Ayrıca ilk durakları bu şehirde gençler tarafından coşkuyla karşılanmış, bayraklarla süslenmiş kayık ve sandallara bindirilmişlerdir. Gece de kendilerine, misyonlarına ve idealist tutumlarına yaraşır bir ziyafet verilmiştir.

Ertesi günü İnebolu'ya geldiklerinde ise hem hava bozmuş hem de karşılayıcıların tavrı değişmiştir. Yusuf Ziya Ortaç'ın kıyıdaki bir kayayı vatan toprağı olarak öpmesinin hemen ardından karşılarına dikilen sivil giyimli polisler dört şairi karakola davet etmiş, orada da çoraplarına varıncaya dek aramadan geçirmiş ve üstelik karakolda dört saat beklettikten sonra ancak serbest bırakmışlardır. Fakat bu serbestlik onların Ankara'ya gidebilecekleri anlamına gelmemektedir. Çünkü o dönemin İnebolu'su, Kurtuluş Savaşı Anadolu'sunun giriş kapısı durumundadır. Millî Mücadele'nin karar-gâhına ulaşmak isteyenler burada bekletilmekte, haklarında yapılan inceleme sonucunda ya yolculuklarına izin verilmekte ya da geri dönmeleri istenmektedir. Bu prosedür dört şairimiz için de uygulanmıştır ve şairlerimiz sonuç belli olana dek on beş gün civarında İnebolu'da ikamet etmek zorunda kalmışlardır.

Yusuf Ziya Ortaç, *Alemdar* gazetesinin yazarı olduğu, Faruk Nafiz ise Ferit Paşa'dan nişan aldığı için Ankara'ya gelmeleri uygun bulunmamıştır. Bu durum grubun tüm üyelerinin moralini bozmuş ve aynı zamanda dört kişilik kafilenin sayısını ikiye indirmiştir.

İnebolu'da Spartakistlerin Nâzım'a Etkisi

Aynı gece kaldıkları otele dönen Nâzım ile Vâlâ bir de neyle karşılaşsın? Karşılarında iki polis onla-

rı beklemektedir. Onlar bir suçla suçlanacaklarını sanırken polisler kendilerine bir zarf uzatmıştır. Meğerse kendilerine harcırah adıyla Ankara'dan yol parası gönderilmiştir. Sonradan öğrendiklerine göre Dr. Adnan Adıvar ile Halide Edip bu işi organize etmiştir.

"Ve sonra, harcırah meselesine sevinmemize rağmen iki arkadaşımızın derdiyle gönlümüz hâlâ kırık, iskelenin yanındaki büyük kahveye gittik. Orada, İnebolu'ya gelir gelmez karşılaştığımız fakat o güne kadar dört kişilik bir grubumuz olduğu için kendileriyle pek kaynaşmak lüzumunu duymadığımız Spartakist ağabeyleri bulduk.

İşte bu ağabeylerden birisi mi desem, ikisi mi desem fakat muhakkak ki biri, dretnot bölmesinin netameli kapağını kapatmak hevesinde olan Nâzım'ı çok etkiledi. Onu şoven milliyetçilikten Blangui üslubuna yöneltti."

"İnançlarımızda büyük bir depresim oluyordu. Manevi bir sarsıntı geçiriyorduk. İki kutup arasında bocalamaktaydık. Spartakistlerin aşuladığı sosyalist fikirler ve o güne kadar kişiliğimizi yoğurmuş bulunan milliyetçi fikirler arasında..."

"Kısacası, İnebolu'da geçirdiğimiz günler süresince şoven milliyetçilik geleneğine bağlılıkla henüz pek esrarengiz, pek muammalı olan komünistlik anlayışı bizde çatıştı, çarpıştı durdu."⁴

Ocak ayının yirmisinde hava birden sertleşmiş, diz boyu kar yağ-

"Yolculuğunuz nasıl geçti? Ankara'yı nasıl buldunuz?" gibi basmakalıp laflara ihtiyaç duymaksızın Mustafa Kemal bizim için çok önemli bir sadede girdi: 'Bağı genç şairler modern olsun diye mevzusuz şiir yazmak yoluna sapıyorlar. Size tavsiye ederim, gayeli şiirler yazınız' dedi. Daha da konuşacaktı. Ama aceleyle yanına bir iki kişi yaklaştı. Bir telgraf getirdiler. Paşa göğ atınca telgrafla ilgilendi. Eliyle selamlayıp bizden uzaklaştı."

mıştır. Üstelik Spartakistler de kar yağmadan iki gün önce bir araba tutarak Ankara yoluna düşmüştür. İki şair önce pazardan yerlilerin “çapula” dedikleri mestimsi çizmeler almış, bunların üzerine galoş gibi yemeniler giymişlerdir. Vâlâ’nın kalpağı Mustafa Kemal’inkine benzerdir; astragan taklidi, yelpaze ve siyah; Nâzım’ınki ise Mevlevi külahını andırır biçimde ve uzun tüylüdür. Külot pantolonlarını da İnebolu’dan almışlardır. Sırtlarında palto, paltolarının altında ceketleri vardır. Sımsıkı giyinmişler ve üstelik hem kendilerine rehberlik edecek hem de eşyalarını taşıyacak bir katırcı bulmuşlardır. Yaşlıların “yola çıkmayın” uyarılarına rağmen kararlarından dönmezler. İnebolu, Kastamonu ve Çankırı yoluyla karlara bata çıka dinlenme süreleri hariç tam dokuz günde Ankara’ya ulaşırlar.

Nâzım ile Vâ-Nû 20 Ocak’tan itibaren canhıraş bir biçimde Ankara’ya ulaşmak için çabalarken Mustafa Suphi ve arkadaşları da 18 Ocaktan itibaren Erzurum’da içine sokuldukları linç iklimi içinde Trabzon’a doğru zorunlu bir istikamette yol almaktadır.

Nâzım ile Vâlâ’nın Ankara’ya ulaştığı sabahın gecesinde, aynı gaye ile Sovyetlerden Türkiye’ye gelen Mustafa Suphiler Karadeniz’de katledilmiştir.

Nâzım ile Vâ-Nû Ankara’da bir ay kadar kalmıştır. Bu süreçte İstanbul’dan tanıdıkları birçok kişiyle görüşmüş, ayrıca yeni kişilerle tanışmış, yeni dostlar edinmişlerdir. Onları Mustafa Kemal’e, Fazıl İsmail Paşa takdim etmiştir. Fazıl İsmail Paşa, Mustafa Kemal’in Harp Okulu ve Harp Akademisi’nden arkadaşları Ali Fuat Cebesoy’un babası-

dır. Mustafa Kemal’in çok hürmet gösterdiği Paşa, Nâzım Hikmet’in de akrabasıdır. Fazıl İsmail Paşa, Mustafa Kemal’le tanıştırmak için genç şairlere BMM’de randevu vermiştir. Bundan sonrasını Vâ-Nû’dan aktarayım:

“Kapıdan girdiğimizi fark edince İsmail Fazıl Paşa bize yürüdü. Ellerimizden tuttu. Birkaç adım attırdı. (...) Mustafa Kemal de konuştuğu gruptan ayrılmış bize yaklaşmıştı. Salonun tam ortasında buluştuk.

İsmail Fazıl Paşa isimlerimizi söyleyerek:

‘Genç şairler’ diye bizi takdim etti.

Mustafa Kemal elini ilk önce bana uzattı. Aklıma öpmek geldi. Sonra askeri bir eda ile sıkmayı üsluba daha uygun buldum. Yine balkonda gördüğümüz kılıktaydı. Külotluydu. Ve meşin getrleri vardı.

Elinin etkisini hiç unutmayacağım. Bir kadın eli kadar nahifti. Nâzım da aynı şekilde selamladı. (...)

‘Yolculuğunuz nasıl geçti? Ankara’yı nasıl buldunuz?’ gibi basmakalıp laflara ihtiyaç duymaksızın Mustafa Kemal bizim için çok önemli bir sadede girdi:

‘Bazı genç şairler modern olsun diye mevzusuz şiir yazmak yoluna sapıyorlar. Size tavsiye ederim, gayeli şiirler yazınız’ dedi.

Daha da konuşacaktı. Ama aceleyle yanına bir iki kişi yaklaştı. Bir telgraf getirdiler. Paşa göz atınca telgrafla ilgilendi. Eliyle selamlayıp bizden uzaklaştı.”⁵

Rotayı İhtilale Çevirmek

Demektir ki Mustafa Suphilere kurulan tertibin kare kare icra edildiği günlerde, onlarla ilgili en güzel şiiri yazan Nâzım Hikmet An-

ATAOL
BEHRAMOĞLUmustafa suphi
destanıVâlâ Nureddin
(VÂ-NÜ)bu dünyadan
Nâzım
geçti

Orada Spartakist
ağabeyleri
bulduk. İşte bu
ağabeylerden
birisini mi desem,
ikisini mi desem
fakat muhakkak
ki biri, dretnot
bölmesinin netameli
kapağını kapatmak
hevesinde olan
Nâzım'ı çok
etkiledi. Onu şoven
milliyetçilikten
Blanguî üslubuna
yöneltti."

kara'dadır. Üstelik Mustafa Kemal Paşa, nezaketle elini sıkıp hal hatır sorduğu bu genç şaire toplumla ilgili şiirler yazmasını tavsiye etmiştir.

Genç şairin Milli Mücadele'nin önderi Mustafa Kemal'in tavsiyesine layıkıyla uyduğunu söyleyebiliriz. Nâzım Hikmet, Mustafa Suphilerin katledilmesiyle ilgili iki şiirle yetinmiyor ayrıca Mustafa Kemal'in mücadelesini de destanlaştırarak Türk edebiyatının en seçkin ulusal numunesini ortaya koyuyor: "Kurtuluş Savaşı Destanı." Ayrıca Türkiye üzerinden dünya edebiyatına bir paragraf açıyor: "Memleketimden İnsan Manzaraları."

Nâzım "Kalbim" şiirini yazdığında yine çok genç, 22 ya da 23 yaşındadır. Fakat tecrübesi fazlasıyla yoğundur. 19 yaşında Mustafa Kemal'le el sıkışmış, sonra da pusulasını ihtilalin ana yurdu Sovyetlere çevirmiştir. Biyografisinde şöyle bir bölüm vardır:

"Eylül 1921'de yine Vâlâ Nurettin'le birlikte Batum üzerinden Moskova'ya gitti. Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'ne (KUTV) yazıldı. (...) 1924 Ekim'inde gizlice Türkiye'ye girdi. Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın yayın organları Orak Çekiç gazetesi ile Aydınlık dergisinde çalışmaya başladı. 1 Ocak 1925'te Dr. Şefik Hüsnü'nün Beşiktaş'taki evinde toplanan Türkiye Komünist Partisi 2. Kongresi'ne katıldı, TKP Merkez Komite üyeliğine seçildi. Komünistlerin tutuklanmaya başlamaları üzerine Haziran 1925'te yeniden Moskova'ya gitti."⁶

Sovyetlerdeki TKF'liler Karadeniz'deki komünist katliamını o günün koşullarında iki ay sonra öğrenebilmişlerdir. Nâzım, bu dönemde henüz komünist değildir fakat bu yönde ilerleyen bir gençtir. Nâzım, Mustafa Suphilerin katliamıyla ilgili şiirini yazdığında ise olayın üzerinden aşağı yukarı dört yıl geçmiştir. Buna karşın Nâzım Hikmet bu kan donduran trajediyi sanki bir gün önce

yaşanmış gibi taptaze ve sımsıcak bir üslupla kaleme almıştır:

KALBİM

Göğsümde 15 yara var!

Saplandı göğsüme 15 kara saplı bıçak!..

Kalbim yine çarpıyor

Kalbim yine çarpacak!!!

Göğsümde 15 yara var!

Sarıldı 15 yarama

Kara kaygan yılanlar gibi karanlık sular!

Karadeniz boğmak istiyor beni,

Boğmak istiyor beni

Kanlı karanlık sular!!!

Saplandı göğsüme 15 kara saplı bıçak.

Kalbim yine çarpıyor,

Kalbim yine çarpacak!..

Göğsümde 15 yara var!..

Deldiler göğsümü 15 yerinden,

sandılar ki vurmaz artık kalbim kederinden!

Kalbim yine çarpıyor,

kalbim yine çarpacak!!!

Yandı 15 yaramda 15 alev

kırıldı göğsümde 15 kara saplı bıçak...

Kalbim

kanlı bir bayrak gibi çarpıyor,

ÇAR-PA-CAK!!!⁷

¹ Türkîyeli komünistler, partinin kuruluş tarihini 10 Eylül 1920 olarak kabul ederler ve bu tarihte kutlama etkinlikleri düzenlerler-Editörün Notu.

² Behramoğlu Ataol, Mustafa Suphi Destanı, Cem Yayınevi, İstanbul, 1990.

³ Nâzım Hikmet, Güneşi İçenlerin Türküsü, Ortam Yayınları, 1. basım, İstanbul, 1978.

⁴ Vâlâ Nureddin, Bu Dünyadan Nâzım Geçti, Cem Yayınevi, 4. baskı, İstanbul, 1980.

⁵ Age.

⁶ Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, Cilt-2, YKY, 3. bası, İstanbul, 2010.

⁷ Nâzım Hikmet, Seçmeler, haz.: Ülkü Tamer, Ararat Yayınevi, 4. Baskı, İstanbul, 1972.

Not: Bu yazıdaki bütün bilgiler Yavuz Aslan'ın "Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi" adlı TTK Yayınları'ndan çıkan kitabından edinilmiştir.

KUŞLARDA VAR MI ADRESİN

Kamil Aydemir

sen yalnızlığın hangi şehrinde
kuşlarda var mı adresin
yoksa yağmurlar mıdır sesin
çocuklara söyleyeyim de
sevgilerini örtsünler üzerine
yüreğin üşümesin

kıştan berbattır
ayrılığın
yalnızlığın ayazı
anamın sütü gibi sevdim seni
sevdam gül beyazı

yaralarımızda kanar
hasretlerimizde yanar
ömrümüzün birazı
birazı da gidenle gider
deriz ki buymuş alnımızdaki yazı
oluruz kalana razı
ömür bizim ömrümüzün sahip çıkalım hepsine
kandırmışlar bizi
yoktur alnımızda yazı

TARİH BİLİNCİ VE ŞİİR

A. Kadir Paksoy

Tarihsel bilgi birikimine sahip olmak, tarih bilincine sahip olmak anlamına gelmez. Tarih bilinci, tarihsel bilgiyi bilimsel düşünce düzeyine ulaştırabilmek; yüzyıllar, binyıllarla anlatılan, sonsuz gibi görünen olgular yumağını akılcı bir yorumla çözebilmek, demektir. Tarih bilinci, yakıtı tarih olan bir aydınlatma aracıdır. Onun ışığıyla günümüzü daha iyi anlayabilir, geleceği daha iyi görebiliriz. Başka bir deyişle 'Tarih bilinci, tarihi aklın yolgöstericiliğinde anlamlandırma çabasıdır.'

Daha önce "Şiir ve Tarih" konulu bir yazı yazmış ve tarih bilincine kısaca değinip bunun ayrı bir yazı konusu olduğunu belirtmişim.¹

Evet, tarihi bir şiir gereci olarak kullanmak ayrı bir şey, tarih bilinci ve bu bilinçle şiir yazmak ayrı bir şeydir.

Önce tarih bilinci nedir, ona bakalım.

Tarih Bilinci

"Tarih bilinci nedir?" sorusunun yanıtı, 'tarih nedir?' sorusunun yanıtında gizlidir. Bir kişinin tarih

bilincine sahip olup olmadığını anlamamanın en kısa yolu, ona bir tarih tanımı yaptırmaktır. Eğer kişi, tarihi salt bir geçmiş olaylar ve olgular yığını olarak görüyorsa, tarih bilincinden yoksun demektir. Yani, tarihsel bilgi birikimine sahip olmak, tarih bilincine sahip olmak anlamına gelmez. Tarih bilinci, tarihsel bilgiyi bilimsel düşünce düzeyine ulaştırabilmek; yüzyıllar, binyıllarla anlatılan, sonsuz gibi görünen olgular yumağını akılcı bir yorumla çözebilmek, demektir. Tarih bilinci, yakıtı tarih olan bir aydınlatma aracıdır. Onun ışığıyla günümüzü daha iyi anlayabilir, geleceği daha iyi

görebiliriz. Başka bir deyişle 'Tarih bilinci, tarihi aklın yolgöstericiliğinde anlamlandırma çabasıdır.' Akli devreden çıkardığımızda, tarih de tarih olmaktan çıkar...

Tarih bilincine sahip bir kimse, tarihi ölü bir geçmiş olarak değil, yaşayan, yaşamı anlamlandıran ve güzelleştiren canlı bir varlık olarak duyumsar. Bu duyumsama yetkinliğine, dostlarımdan birinin bir tarih tanımıyla örnek vermek isterim:

1999 ilkyazıydı. Ankara'da, Gençlik Parkı'nda **Ümit Sariaslan**'la eski Göl Gazinosu, şimdi ise Sanat Kurumu olan derneğin havuz kıyısına konulmuş masaların

dan birinde oturuyor, Ankara'da şimdi piyasa ve rant kafasının ürünü çarpık yapılaşma ile kuşatılmış, zamana değil zamanelere direnen tarihi yapıtlardan biri olan **Mimar Kemalettin'in Evkaf Apartmanı**'na (şimdi Küçük Tiyatro) hüznüyle bakıyor, bir yandan usulca rakı-larımızı yudumluyor, bir yandan da tarih üzerine konuşuyorduk. Bir tarih tanımı yapmasını istemem üzerine şu tanımı yaptı dostum:

'Tarih, Mimar Kemalettin'in yapısına düşen ikinci ışığını masadaki rakıya, Gençlik Parkı'nın havuzunu dolduran suyun sesindeki hüznü kalp durmasıyla dünyamızı terk eden mimar Kemalettin'in acısına katmaktır.'²

Tarih Bilincinin Şiirle İlgisi

Tarih bilincinin şiirle ilgisi, bir ozanın, şiirin nasıl doğduğunu, nasıl geliştiğini ve bugüne nasıl geldiğini, yani şiir tarihini bilmesi, bilincinde olması ile ilgilidir.

Şiirin nasıl doğduğu ve bugüne nasıl geldiği ile ilgili olarak da daha önce yazmıştım.³ Yeri gelmişken burada kısaca yineliyorum:

Şiirin doğuşu ilkel toplumların kuttö-renlerine kadar uzanmaktadır. İlkel insanlar doğa ile mücadelelerinde, örneğin avcılık yaparken, avdan önce avlanma sahnesini oyunlaştırmışlar; tarlalarda ürünlerin boyvermesini vücut hareketleriyle yansılamışlar; bu dansları yaparken bir yandan doğa karşısındaki güçsüzlüklerini dansları ve türküleri ile gidermeye çalışmışlardır. Diğer bir deyişle yarılsamayayı gerçekliğe dayatmışlardır. Sonuçta gerçeklik değişirse de, insanlar gerçekliği eskisinden daha iyi karşılayabilecek duruma gelmişlerdir. Şiir, işte insanların bu ilk eylemlerinden, türkünün danstan ayrılmasıyla ortaya çıkmıştır. İlkel insan topluluklarında şiir dili ile konuşma dili arasındaki ayırım çok azdır. Bir yere kadar herkesin şair olduğu ilkel toplum-

larda, daha sonra esinlenme esrimede ustalaşan şamanlar (kamlar) ortaya çıktı. Tanrıya giden yol onlar ayin yaparken açılıyor, hastaların ruhlarına giren cinler onlar şiir söylerken kovuluyordu. Bu insanların sanat yapmak gibi bir kaygıları yoktu, doğaçtan söylüyorlardı...

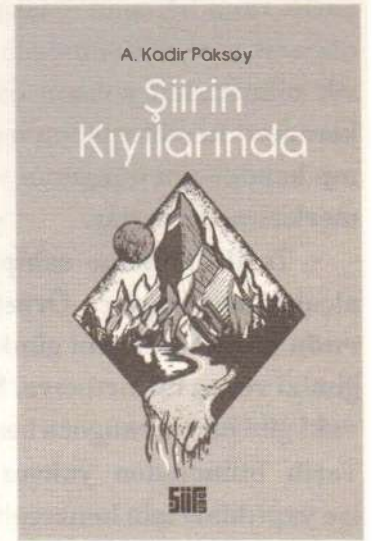
Sonra sınıflar ortaya çıktı. Ekonomik ilişkiler gelişti, karmaşıklaştı. Şiir yazıya dökülmeye başladı. Ama şiirin işlevi hiç değişmedi: İnsanın özüne inmek, doğa karşısındaki insanın durumunu dengelemek, yarılsamayayı gerçekliğe dayatmak...

Bugünkü insanın karşısında vahşi hayvanlar yok ama, onun yerine trafik canavarı, çevre kirliliği, insanın kirlenmesi, hayat pahalılığı, terör... var. Bugün insan kuyunun başında çıkrık çevirmiyor ama, her gün kendisi hızla dönen saatin akrebi ve yelkovanına çarmıha gerilir gibi gerilip zamanın tanrılarınca çevriliyor.

İşte, çağdaş şiir, insanın içgüdüsel olarak insanlığını anımsaması; insanlığın altın çağı gibi çocukluğuna dönerek (çocuklaşarak) bütün bu çağdaş canavarlara karşı yeni bir dünya yaratması olarak ortaya çıkıyor. Belki bugünkü şiirin, ilkel insanın şiirinden tek ayrımı sanat yöntemindeki, teknikteki parçalanmışlıktır.

Ama şiirin tüm tarihine baktığımızda, şiir tekniğindeki değişimin pek de önemli olmadığını söyleyebiliriz. Örneğin, bugün tüm dünyada geçerli olan özgür (serbest) koşuğun çok eskiden beri var olduğunu görüyoruz. Ama bu bilinçli olarak yapılmıyordu. Edebiyat tarihçileri bunu bilinçli olarak ilk yapanın **Walt Whitman** olduğunu söylüyorlar. Türkiye'de ise **Nâzım Hikmet**'tir...

Ben bu bağlamda **Gombrich**'in *Sanatın Öyküsü*'nde yaptığı genellemenin şiir için de geçerli olduğunu düşünüyorum: "Sanatın tüm tarihi, gittikçe gelişen teknik yetkinleşmenin tarihi değil, değişen kafa yapılarının ve gerekliliklerinin tarihidir."⁴

İlkel insan topluluklarında şiir dili ile konuşma dili arasındaki ayırım çok azdır. Bir yere kadar herkesin şair olduğu ilkel toplumlarda, daha sonra esinlenme esrimede ustalaşan şamanlar (kamlar) ortaya çıktı.

Tarih Bilincine Sahip Olan ve Olmayan Ozanlar

• Tarih bilincine sahip ozanlar, her çağın ya da dönemin şiirini o çağın ya da dönemin koşulları ve beğenisi ile değerlendirirler; tarih bilincinden yoksun olanlar ise önceki çağların ya da dönemlerin şiirini kendi yaşadıkları dönemin bakış açısıyla değerlendirip ya tamamen yadsırlar ya da göklere çıkarırlar.

• Tarih bilincine sahip ozanlar, yaptıkları işin yaşadıkları dönemin şiirle tanıklığından başka bir şey olmadığını bilincindedirler. Tarih bilincinden yoksun olanlar ise kerameti kendilerinden menkul sanıp kendilerini dünyanın ve tarihin merkezine koyarlar.

• Tarih bilincine sahip ozanlar, alçakgönüllüdürler. Örneğin, **Neruda** gibi kendilerini günlük ekmeğimizi veren bir fırıncıya, **Mayakovski** gibi bir marangoza benzetirler. Tarih bilincinden yoksun olanlar ise yaptıkları işin benzersiz olduğunu savlarlar ve kendilerini bir tanrı ya da tanrıça gibi görürler.

• Her iki grup ozanın ortak özelliği ise gerçekliği olduğu gibi değil de söz sanatları aracılığı ile vermesidir. Ancak, birinciler gerçekliğin özüne bağlı oldukları ve sanatsal değişikliği de çarpıtma olarak görmedikleri için, yaratılarının sağbeğeni (zevkiselim) ve işlevsel olma amacını güderlerken, ikinciler ise gerçekliği pervasızca çarpıtarak ilginç olma amacı güderler.

• Tarih bilincine sahip ozan *şiiressellik* peşinde iken, tarih bilincinden yoksun olanlar ise *şairanelik* peşindedirler.

Son Söz

Kısaca benim *Şiirin Kıyıları*nda⁵ betimlediğim ozan tipi tarih bilinci-

Pablo Neruda

ne sahip ozan ve şiiri şiirle anlatan şiirler de o ozana yakışan şiirlerdir diyebilirim.

O halde bu kitaptan bir ozanlık, bir de şiiri şiirle anlatan şiirle söyleyelim son sözümüzü:

OZAN

Kimdir ozan

*Belki biraz fazla pay almış olandır
fırtınadan*

Belki güneşe biraz daha yakın

Ya da bir sokak lambasıdır

Gündüz de yanan

*Belki göğün sevgisini biraz daha
çok kazanmıştır*

*Bu yüzden onun damına yağmur
bir başka yağar*

*Sözcüklerin uyumu bozulmasın diye
Daha bir usludur damlalar*

*Göğe güneşe yakındır da Yalvaç
değildir ozan*

*Çağırılmaz kendi yoluna kimseyi
Belki daha yalnızdır Tanrı'dan*

Yani sözün kıyası

Bizden biridir ozan

Tek farkı

Kıtlık günlerinde

İçten bir gülümseme karşılığında

“Ekmek arası şiir” satan

YALIN SÖZÜN YALIMI

Ben de bilmem nasıl çıkar yalın

sözün yalımı

Nasıl parlar güneşsiz günlerde

Umudu kesmişken dünyadan ve

insandan

Yanıp söner bir fener sisler içinde

Alacasında ağılı akşamların

Ağır gecelerin karanlığında

*Her yan kirlenmiş / çürümüşken her
şey*

Başlar ipildemeye apansız

Bir ışık içinizde

Işır bir dost yüzü

Tam anımsayamadığımız

Gülümser baba erenler

Bağnazlığın kara göklerinden

Çakar zekânın şimşeği

Aydınlanır düşünce

Kamaşır gözleri zamanın

Düşer elinden tığı

Örerken ölüm ağını bir yaşam

ustasına

Geçer boz atlı Hızır gibi

düşlerinizden

Saçarak altın tozlarını sabahın

Yalın sözün yalımı birdenbire

¹ Afrodisyas Sanat Dergisi, Temmuz-Ağustos 2009, Sayı: 12.

² A. Kadir Paksoy, Ulus Devlet ve Tarih Eğitimi. Öğretmen Dünyası Yayını, s. 36-37.

³ Şiir, Şair ve Ben, Pencere Dergisi, Mart-Nisan 1998, Yeni Digi: 9.

⁴ E. H. Gombrich, Sanatın Öyküsü, Çeviren: Bedrettin Cömert, Remzi Kitabevi, 1980.

⁵ A. Kadir Paksoy, Şiirin Kıyıları, 1. Basım: Tan Edebiyat 2017, 2. Basım: Şiirden Yayınları 2019.

PANARLÖVİZYON

Ahmet Kurtlutepe

Sanırım 1994 yılıydı. Paris'in La Défense semtinde bulunan Otomobil Müzesi'nin merdivenlerinin basamaklarını tırmanırken, içimde en ufak bir heyecan yoktu. Neden olsun; içeride karşılaşacağım manzara hakkında henüz bir fikrim yoktu ki?

Hikâyeyi baştan anlatmakta yarar var. Yetmişli yıllarda, seksen yaşını çoktan geçmiş olan büyük babam Nazif Bey'in ağzından hiç düşmezdi: "Oğlum" derdi, "Sultan Aziz'in oğlu Veliaht Yusuf İzzettin Efendi'nin şoförlüğünü yaptığım sıra kullandığım arabayı Fransızlar alıp götürdü, şu anda Paris'te bir müzede duruyormuş. Adı da **"Panarlövizyon, san supap, bas 1 kaldır 2"**.

Bu konuşma, çocukluk yıllarımdan delikanlılık yıllarıma kadar, Nazif Bey yaşadığı müddetçe adeta ezberlediğim, kanıksadığım cümlelerdi. Yıllar içerisinde, bu "gizemli" cümlelerin bir kısmını çözebilmiştim. Sondan başlarsak: "Bas 1, kaldır 2": Yani, araçta bildiğimiz gibi bir vites sistemi yok; debriyaj pedalı yerinde bulunan bir pedal, basılı tuttuğunuzda birinci vitesi, pedaldan ayağınızı çektiğinizde ikinci vitesi sağlıyor. Şifrenin ikinci kısmı, "*San supap (sans soupape)*"; bu da kolay; supapsız demek. Fakat gelin görün ki, şu "*Panarlövizyon*" kelimesinin gizemi, çözülebilecek gibi değil.

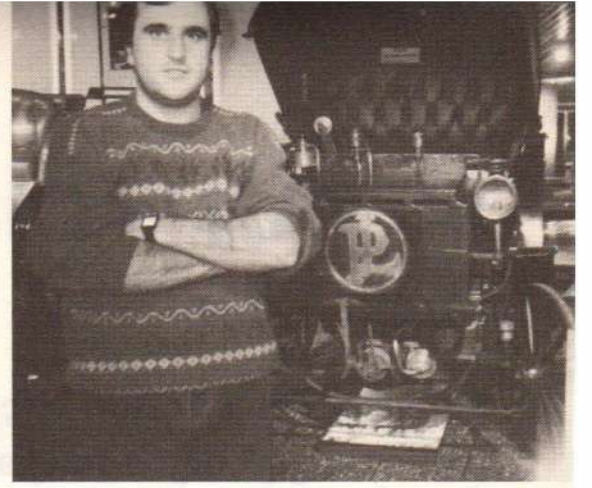
Hani herkese olur, kanıksadığınız şeyleri artık duymazsınız; bunlar da benim için böyle bir söz dizisiydi adeta. Aradan uzun yıllar geçmiş, Nazif Bey bu dünyadan göçmüş ve

ben de büyük bir Fransız otomobil firmasında işe başlamıştım. Teknik Fransızca'nın "daniska"sının konuşulduğu bu ortamda, Nazif beyin şifresel sözü aklıma geliverdi yine: "*Panarlövizyon*". Sohbet ortamında, değme Fransızca uzmanı iş arkadaşım bu sorumu cevaplayamadıkları gibi, Fransız vatandaşı olup da bizde çalışan birkaç kişiye sormama rağmen de yanıt alamamıştım bu gizemli Panarlövizyon'a. Anlaşılan Nazif Bey, çözülemeyecek bu sırrını mezara götürmüştü.

Üzerinden yıllar geçmiş, bu konuyu çoktan unutmuştum artık. Paris'teki Otomobil Müzesi'nin merdivenlerinden çıkarken aklımda ucunda bile olmaması doğaldı. Biletimi alıp içeriye girdikten sonra, ilk olarak müzenin yapısı beni etkilemişti. Birkaç katlı olan müze binası, gezi yönünde kronolojik bir sıra takip ediyordu. İlk katta tekerleğin icadından başlıyorsunuz, en üst katta son model otomobillerle müzeyi terk ediyorsunuz.

Buharlı araçların bulunduğu bölümü geçtikten sonra, daha modern motorlara sahip araçların atalarıyla tanışıyorsunuz. İşin başka ilginç ve güzel bir yanı, her otomobilin yanında, otomobilin üretim tarihine karşılık gelen gazetelerden bir sayfayı aracın hemen yanbaşımda görüyorsunuz. Örneğin, 1915 yılında üretilmiş bir aracın yanında, I. Dünya Savaşından bahseden bir gazete sayfası bulunması gibi.

Tarih ve teknoloji denizinin derin ve mistik sularında keyifle ilerlerken; hani olur ya, siz deyin yıllardır

görmediğiniz eski bir dostu görünce, ben diyeyim yıllar önce yollarınızı ayırdığınız eski sevgiliyi görünce, nasıl bir şimşek çakar içinizde; işte tam da böyle bir şok yaşadım. Öüne geldiğim otomobilin yanında, **Yusuf İzzettin Efendi**'nin aracı yazıyordu. Bir süre öylece kaldım.

Yazılanları okumaya başladığım sıra, yılların gizlediği sır perdesi de birdenbire aydınlandı. Otomobilin markası, hemen yanındaki levhada yazıyordu: **Panhard et Levassor Sans Soupap**. Anlamam uzun sürmedi; Panhard et Levassor - okunuşu, Panar e lövasor - Nazif beyin dilinde "*Panarlövizyon*"a dönüşmüş ve işte sır da çözülmüştü. Sesli olarak güldüğümü ve bunu garipseyen müze ziyaretçilerini anımsıyorum.

Peki kimdi bu Panhard ve Levassor?

René Panhard ve Emile Levassor iki Fransız mühendisiydiler. Kendi isimlerini verdikleri ve alametifarikası P ve L harflerinden oluşan fabrikalarında, 1891 yılında ve Paris'i baştan başa geçen ilk benzinli otomobili yaptılar.

Aracın başında ne kadar kaldım hatırlamıyorum. Müzenin her tarafında, "Araçlara dokunmayınız" şeklinde uyarılar vardı. Sağıma soluma bakındım; gözüme çalınan bir görevli yoktu etrafta. Otomobiller ile ziyaretçileri ayıran kırmızı kordonun üzerinden uzanıp "*Panarlövizyon*"a dokundum. Sanırım, anılara dokunmak olmalıydı bu.

BU YAZI “ACİL” NOTU İLE YAZILMIŞTIR!

Ekrem Ataer

Sonuçta Grup Yorum birçok coğrafyada örneği olduğu gibi politik ve kendine “devrimciyiz” diyen müzisyenlerden oluşmuş bir gruptur. Kanaatimce 80’li yılların ortasında kurulan grubun bugünlerde hâlâ devam ediyor olmasının arkasındaki en önemli sebep, grubun kurulduğu yıllardaki toplumsal parametrelerin ve buna dayalı taleplerin hâlâ devam ediyor olmasıdır.

Sevgili dostlarım, geçen sayıda Fikret Kızılok ile bir yolculuğa çıkmış ve bu yolculuğun devam edeceğini de yazının sonunda duyurmuştum. Devam edeceğim konusunda bir değişiklik yok, fakat o kadar değişken bir gündem ve hızlı günler yaşıyoruz ki bazen planlamalarınızın dışına çıkmak zorunda kalıyorsunuz. İzniniz olursa Fikret Kızılok konusuna önümüzdeki sayıda devam edip bu sayıyı bence daha da aciliyeti olan başka bir konuya ayırmak istiyorum:

Grup Yorum’a.

Evet, Grup Yorum’a...

Bu yazıda; çok dik, teorik, literatür zorlamaların ağırlaştırdığı cümleler, politik çözümlemelerle kurgulanmış bir üslup sakın beklemeyin. Öylesine satırlardan ve dilden uzak durup sizlerle bu yüzyılda yaşamış bir müzisyen, yazan çizen, radyo tv programları yapan, öğrenciler yetiştiren, hem türküler hem de Klasik Batı Müziği üzerine çalışmalar yapan, bir birey olarak buluşmayı kurguladım.

Grup Yorum’un adını ilk duyduğunuzda uyanan izlenimin ne oldu-

ğunu tahmin ediyorum; politik söylemi olan muhalif bir müzik grubu. Doğrudur, Grup Yorum benim de kurulduğundan beri tanıdığım ve çizgisini hem müzikal hem de içerik olarak bildiğim bir topluluktur. Hatta kurucularından süreç içinde birçok tanıdığım da olmuştur. Grup Yorum kimine göre iyi müzik yapar, kimine göre kötü, kimine göre yaptığı müzikten ziyade önemli olan politik söylemidir; kimine göre doğrudur, kimine göre yanlıştır... Kimi grup yorumun çaldığı, söylediği ezgileri tehlikeli bulur; kimi derdine

derman olarak görür. Kimi Grup Yorum'un çarka soktuğu çomaktan rahatsız olur; kimi de o çomağın daha da ısrarla sistemi zorlamasını diler. Kısacası bu böyle sürer gider. Sonuçta Grup Yorum birçok coğrafyada örneği olduğu gibi politik ve kendine "devrimciyiz" diyen müzisyenlerden oluşmuş bir gruptur. Kanaatimce 80'li yılların ortasında kurulan grubun bugünlerde hâlâ devam ediyor olmasının arkasındaki en önemli sebep, grubun kurulduğu yıllardaki toplumsal parametrelerin ve buna dayalı taleplerin hâlâ devam ediyor olmasıdır.

Grup Yorum'u farklı kılan yegâne unsur ise zaman içinde sürekli ve sürdürülebilir olma özelliğidir. Bunun sebebi ise salt bir müzik grubu, orkestra vs. olmaktan ziyade, nesiller arasında bir sonrakine emanet edilebilir yapısı, kadrolarının değişken olmasıdır. Aslına bakarsak bu kurgu Grup Yorum'u ve yaptığı müziği zamanda dikey, mekânda yatay bir konuma yerleştiriyor. Bunun karşılığı ise düpedüz "türkü"dür. Kısacası Grup Yorum yüzyıl türkülerinin kolektif ozanıdır. Grup Yorum bestelerinin türküleşme (zamanda ve mekânda yayılma) stratejisi de budur.

Grup Yorum kendini sürekli yeni kadrolarla yenileyen bir kolektivizmi savunur. Ayrıca bu topluluk refleksi bizi, yeni yeni "Grup Yorum"lara, korolara, orkestralara, ses ve enstrüman öbeklerine götürür. "Grup Yorum Halktır" söyleminin tam karşılığı da budur. Korist, solist ve enstrumentalistler herkes olabilir. 250.000 kişilik Bakırköy Meydanı Konseri'nde 250.000 kişilik "koro"dan çıkan ses, bunun görkemli ispatıdır. Grup Yorum; sahne, perde, son sistem tesisatlar,

ışıklar vs. olmasa da mekânda yatay yayıldığı için her alanı konser ve düşüncesini söyleme mecrasına çevirebilir. Bu, bazen bir piknik alanı, grev çadırı, hastane, hapishane önü, kampüs, mahkeme kapısı, pazar yeri vs. de olabilir. Çünkü öncelik yüksek sanat duyguları ile arzı endam etmek değil, sanatın örgütleyici, sorgulayıcı, neden-nasıl ilişkisine dayalı muhalif yönünü öne çıkartarak, estetik değerleri göz ardı etmeden sunmaktır.

1- Grup Yorum Yüzyıl Türkülerinin Kolektif Sesidir...

Biraz iddialı bir arabaşlık diyebilirsiniz ve bu düşüncenizde haklı da olabilirsiniz. Ben tarihi boyunca Grup Yorum'u hep "yüzyılın türkülerini" olarak dinledim. Çok mu beğendim? Hayır!

Söyledikleri, politik öngörülleri, çözümlemeleri, müzikal tarzı, sahne performansları, benim düşündüklerimle ve hayal ettiklerimle bire bir örtüşüyor mu?

Hayır.

Peki, o zaman?

Grup Yorum son 35 yıl içinde ciddi bir olgudur ve sürekliliği yakalamış bir sestir.

Grup Yorum kelimenin tam anlamıyla gerçektir ve kendi gerçeği ile yaşadığı toplumun ve hatta dünya

halklarının birçok gerçekliği ile bire bir örtüşen bir çizginin temsilcisidir.

Grup Yorum' a şu sebeplerden dolayı "Yüzyıl türkülerinin kolektif sesidir" diyorum:

2- Toplumsal Yönelimleri Yansıtır

Grup Yorum'un yüzyıl türkülerinin temsilcisi olduğu iddiasını biraz açmamız için türkülerin tanımlamasını açmamız gerekir. Feyzan Göher "Türkülerde Motifler" başlıklı makalesinde şöyle bir tanımlamada bulunuyor: **"Türküler, çeşitli duygu ve durumları ifadenin yanı sıra, tarihsel olaylar, sosyo-ekonomik şartlar, kültürel değişimler ve toplumsal yönelimleri de yansıtır."**¹

Bu tanımlama Grup Yorum'un süreç içerisindeki misyonunu ve üretim şeklini işaret ediyor gibi. Grup Yorum ve üretimleri, belki toplumun tamamının olmasa da ciddiye alınacak bir kısmının ve hatta çoğunluğunun farkında olduğu ya da olmadığı yönelimlerini ve değişimlerini açıkça ifade eder. Ve hatta bu değişimlere karşı çözümü de sunar, tıpkı bu eserde olduğu gibi;

**"Zulüm ejderha olsa da
Telli duvaklı yurdunda
Bir oğul büyütmeğisin
Kavgada yiğit olmalı"**²

3- Toplumsal Değer Taşıyıcısıdır Göher'in "Toplumsal yönelimleri de yansıtır" tezine bir de "toplumsal değer taşıyıcı" olma özelliğini de eklemek gerekir. Bu konuda en sağlam tanımlamalardan biri de İlhan Başgöz'e aittir: **"Türküler çok önemli birer değer taşıyıcısıdır. Sosyal değerler, türkülerle insandan insana, kuşaklardan kuşaklara aktarılır. Türküler, bu değerlere açık veya dolaylı olarak destek verir ya da karşı çıkar."**³

Türküler toplumda olumlu ya da kimilerine göre olumsuz ama kökleşmiş değerler üzerine özgürce sözü olan üretimlerdir. Başgöz'ün tanımında söylediği gibi destek vermekle birlikte karşı durmasını da bilir.

Grup Yorum Hasan Hüseyin Korkmazgil'in sözleri üzerine bezediği eserinde, değerler üzerinde sözünü türkü refleksi ile söyler.

**"Övünsek de güvenssek de çalışsak da olmuyor ki
'Türk'ük deyin övünüyok
açlık 'Türk'ü bilmiyor ki**

**açlığın dini olmaz
yoksulluğun vatani
körolasın körolasın
kahpe devran"**⁴

4- Başka Kaynaklarda Rastlayamayacağınız Temaları ve Olayları İşler.

Yine Başgöz diyor ki; **"Tarih kitapları, kocasını Sarıkamış'ta, Allahuekber Dağları'nda donarak ölmeye gönderen gelinlerin, baş başa verip sabahlara kadar ağladığından, kızın ve gelinin tarla sürmek zorunda kaldığından söz etmez."**⁵

Bu ancak türkülerde dile gelir:

**"Adam(ı) olan hergediyor,
On yedili harbediyor,
Her nereye vardığıysam,
Kız gelin çifte gidiyor"**⁶

Sanatın işlevi resmi tarih yazıcılarından çok daha hızlı ve yaşadığı ana tanıklıkla başlar. Grup Yorum'un üstlendiği misyon da budur. Gecekondu ailenin başına yıkıldıysa bunun yasal süreci, karşılığı, ihbarı ve mahkemesi sanatı ve sanatçıyı ilgilendirmez. Sonuçta bir veya birçok ailenin başına evi yıkılmıştır, asl'olan buna tanıklık etmektir. Her türlü bedele rağmen bunu anlatmaktır. Kırılıp, dökülmeden, savrulup, saçılmadan... Hani hep diyoruz ya tarihe tanıklıktır asl'olan diye... Grup Yorum türkülerini ya da türkülerde bulunan şarkıları öyledir işte:

**"Keskin bıçak yarasıdır
Büyür yoksulluk sancısı
Çivisi çıkmış düzenin
Kim yolcusu kim hancısı**

**Gül solarsa kalır diken
Alevlenir damarda kan
Bu memleket cennet iken
Bu cehennem azabı ne**

**Biri yerken binler bakar
Yiyenler insan avcısı
Adaletsiz bu düzenin
Kim hakimi kim savcısı"**⁷

Sonuç

1980'in üzerinden henüz altı yıl geçmişti ki Grup Yorum ilk notaları yan yana getirmeye ve ilk mısraları alt alta dizmeye başlamıştı. Zordu o yıllarda, darbenin ve Kenan Evren'in nefesi hâlâ ülkenin üzerindeydi.

Yıl 2019, bu yazı yayınlandığında belki de 2020 olacak. O yıllardan bu yıllara 30 yıldan fazla geçmiş.

Grup Yorum'un günümüz üyelerinden bir kısmı tutuklu, müzikle-

ri şüpheli, notaları şaibeli, sözleri tehlikeli. Ve hepsi açlık grevinde. En dayanıklısının bedeninden 35 kilo uçup gitmiş.

Açlık grevi mi? Kesinlikle karşı olduğum bir eylem modeli. Hiçbir eylem insan hayatını pey sürecek noktada olmamalı! Bu, benim fikrim ve özgür iradem. Kaldı ki bir insanın bu eylem modelini nasıl seçebileceğini yargılamak değil onları buna iten şartları tartışmak gerekir diye de düşünüyorum.

"Bize çare bırakmadılar", diyorlar.

O zaman bundan sonrasına bakılacaktır.

Ortada ihtimal var ama somut iddianame bildiğim kadarıyla hâlâ yok. Tanıklar bile yüzünü, kimliğini saklıyor...

Yıl 2020!

Peki, niye yazdım bu yazıyı?

Hem de Fikret Kızılok yazısının ikinci bölümünü yazmam gerekirken, nedir bu telâşım?

Korku ve güvensizliğin üzerimizde kol gezdiği bir süreçte; bu, benim önce insan, sonra da sanatçı olarak görevimdir. Çünkü şu dakikadan sonra zamana karşıyız. Peki, aynı şey Grup Yorum değil de ideolojik olarak tamamen karşısındaki bir müzik ya da sanat ekibinin başına gelseydi, ne yapardım?

Bu yazıyı, bu satırları ikiye katlar yine yazardım.

¹ Göher, F. (2010) "Türkülerde Motifler", Türk Yurdu Dergisi, Cilt:30 (62) Sayı: 269 (630) s.173.

² Grup Yorum, Cemo Albümü, 1989.

³ Başgöz, İ. (2008) Türkü, İstanbul: Pan Yayıncılık, s.144.

⁴ Grup Yorum, Cemo Albümü, 1989.

⁵ Age, s.40.

⁶ Ögdemir, Ahmet; 1994, Öyküleriyle Ağlar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.40.

⁷ Grup Yorum, Yürüyüş Albümü, 1993.

TİKSİNİYORUM!

Hızır İrfan Önder

yılların yorgunluğu var
isli lâmbaların gözlerinde
banklarda sabahlıyor yıldızlar
yanaklarında şebnem...

vefasız gecelerimi
buz kesiyor zemheri
sabahçı kahvesinde
kanıyor yalnızlığım!

duydukça
mazlumların göğsüne yükselen ahını
paramparça oluyor ansızın
yüreğimin çeperi!

hüznümün tanığı çok
anılarına sığdıramıyorum çocukluğumu
savaşı hayat edinen iğrenç dünyadan
tiksinıyorum!

aylak bulutlar uğramıyor semtime
kızgın güneşe bakamıyorum
kan kaybından geçtim artık
sevgi kaybından ölüyorum!

Fotoğraflar: Ali Öz

NE FÜSUN ETTİN RUHUMA BÖYLE...
(KAZDAĞI'NDAN MEKTUPLAR)

ESKİ BİR YAZ KOKUSU

Mecit Ünal

Hawking'in giderayak dikkat çektiği gerçek; sanırım, dünyadan başka dünyanın var olmadığı ve dünyasal yaşamın ancak köklü, tüm yaşam formlarını birbirine eşit, aynı ölçüde önemli, değerli ve vazgeçilmez gören bir önlemler bütünüdür, bir devrimin gerekliliğiydi.

1. Ağaç Kanı

Yeri göğü sarsan homurtularla çalışan grayderlerin açtığı geniş yollar boyunca yerlere serilmiş yüzlerce, binlerce ceset. Çam, göknar, kestane meşe... Gövdeleri köklerinden ayrılmış, dalları yaprakları budanmış tomruklar halinde yatıyorlar, hepsi ölü. Toz, toprak ve çamura bulanmadan az önce bir ormanın bulunduğu bu koyakta, aşağılara indikçe nemli, keskin toprak kokusuna baş döndürücü bir koku daha karışıyor: Kan kokusu! Yemyeşil ağaç kanı

kokusu...

Az yukarda, tomrukların istiflendiği düzlükte ayaklarının dibinde büyük motorlu testereler bulunan elleri yüzleri kapkara, üstleri başları toz toprak içindeki bir takım adamlar, şiddetli bir silahlı çatışmadan sağ çıkıp hayatta kalmayı başarmışçasına neşe içinde, büyük yük kamyonlarının duldasında oturmuş konuşuyor, çay ve sigara içiyorlar.

İnişin başladığı yerde bir yaban eriği cesedinin yaprakları arasın-

dan başını çıkarıp etrafı kolaçan eden sincap, duyduğu hışırtı üzerine, yine aynı hızla kayboldu. Uzun uzun acı bir böğürtü yankılandı karşı yamaçta, sonra taşlar yuvarlandı ard arda. Susup böğürtüye döndü adamlar, anlamlı anlamlı birbirlerine baktılar. “Hadi git, hadi git” diye seslendi sigarasını atıp doğrulan adamlardan biri. Bir diğeri yerden bir taş alıp fırlattı sesin geldiği yana. Havayı yırtan bir tüfek sesi işitildi birden. Böğürtü daha da uzun sürdü bu kez. Şoförlerden biri nasıl hızla aldıysa pompalıyı kamyonundan, saydırdı peş peşe. Ağzında yavrusuyla bir tilki görüldüğü gibi kayboldu, aşağıda, çırılçıplak kalmış kayalığın orda. Kapkara bir yılan, ıslıl ıslıldır sırtı, aktı gitti budanmış dalların arasından.

2. O Orman, O Ağaçlar

O Uğultu, O Doldurulmaz Boşluk

5 Ağustos (2019) günü Çanakkale’de Kirazlı-Balaban tepesindeki altın madeni sahasına giren yaklaşık yirmi bin kişi, binlerce ağaç kesilerek atık siyanür havuzları için kazılmış devasa çukurları çıplak gözle gördüklerinde ne diyeceklerini bilemediler. Aşağıda, tepenin yola bakan cephesine kurdukları çadırlarda “su ve vicdan nöbeti” tutan gençler, çukurlardan birinin içinde çamura saplanmış bir keçi yavrusu buldular. Zavallı oğlak kimbilir kaç gündür o çamurun içinde yaşam mücadelesi veriyordu. Kendisini bir anda onlarca kişinin arasında bulan yavru korksun mu, sevin sin mi kurtarıldığına bilemedi. Ama oracıkta bir cep telefonu ile çekilen fotoğrafı, birkaç gün içinde -şu meşhur petrole bulanmış karabatak kadar ilgi çekmese de- sosyal medyada sınırlı bir çevrede hayli yaygınlaşmayı başardı. Sen bir de yüz doksan beş bin (rakamla 195.000) ağacın kesilmesiyle yok edilmiş, hiçbir yerde fotoğrafları yayımlanmamış yüzlerce binlerce büyük-küçük, gözle görülür-görülmez yaşam ünitesini ve aylardır kendilerine

yeni bir yurt arayan binlerce/on binlerce kurdu kuşu, börtü böceği düşün.

Aynı günlerde sosyal medya ortamlarında paylaşılan kesilmiş bir ağacın kütüğü üzerinde büzülüp kalmış bir baykuş yavrusu fotoğrafı da vardı ki, bir takım troller bu fotoğrafın Finlandiya’da bir ormanda çekilmiş olduğunu buluverdiler şıppadanak! Benzer görüntülere ancak Finlandiya’da filan rastlanabilirdi, bizim ormanlarımızda asla! Böylesine hunharca katledilmiş bir doğal hayatı anlatan çıplak gerçeklik karşısında, o ya da bu fotoğrafın, dünyanın orasında ya da burasında çekilmiş olmasının hiçbir önemi yoktur. Hiçbirimiz aynı gemide değiliz elbette ama, hepimizin aynı gezegende -dünyada- olduğumuz kesin.

Yüz doksan beş bin ağaca gelince, o sayı çoktan üç yüz elli bine dayandı ve kesilen o koca koca çamlar, göknarlar, meşeler, kestaneler, yaban erikleri odun ve kereste olarak orman depolarını boylamış durumda. Zihinlerimize kazınan o keçi yavrusu gibi nice zavallı yaban hayvanını, yavrusunu yitirmiş ceylanı, kurdu-kuşu, yılanı... nice karınca, yaban arısı kolonisini artık ancak hayal edebiliriz.

Ama orman hâlâ orada, o ağaçlar hâlâ oradalar. Hiç değilse geride bıraktıkları o korkunç, o doldurulmaz, o bir daha geri gelmez boşluk ve uğultuyla birlikte oradalar.

3. Bu Dünyadan Başka Gidecek Dünya Yok!

Stephen Hawking, yüz yıl biçtiği insan merkezli dünyasal yaşamın ömrünü ölmünden kısa bir süre önce yarıya indirmişti.

Elli yıl içinde dünyasal yaşama elverişli bir başka gezegen bulamayan insanlığın yok olup gideceğine ilişkin bilimsel bir öngörüydü bu. Astrolojiye, kahve falına ve kehanetlere inandığı kadar bilime inanmayan insanlık, işçisinden burjuvasına tüm toplumsal sınıflarıyla elbirliği

5 Ağustos (2019) günü Çanakkale’de Kirazlı-Balaban tepesindeki altın madeni sahasına giren yaklaşık yirmi bin kişi, binlerce ağaç kesilerek atık siyanür havuzları için kazılmış devasa çukurları çıplak gözle gördüklerinde ne diyeceklerini bilemediler. Aşağıda, tepenin yola bakan cephesine kurdukları çadırlarda “su ve vicdan nöbeti” tutan gençler, çukurlardan birinin içinde çamura saplanmış bir keçi yavrusu buldular. Zavallı oğlak kimbilir kaç gündür o çamurun içinde yaşam mücadelesi veriyordu. Kendisini bir anda onlarca kişinin arasında bulan yavru korksun mu, sevin sin mi kurtarıldığına bilemedi.

Dibinden kesilmiş ağaçlar
gibiyiz aslında her birimiz;
bıraktığımız ne bir geçmiş
var arkamızda sanki,
ne de gelecek diye bir
şeyi ümit edebilirmişiz
gibi bir ruh hali içinde
sonsuz sandığımız bugüne
hapsolduk. İçinden çıkılmaz,
üstünden atlanmaz bir
çember-labirentte dolanıp
duruyoruz.

etmiş, durmadan kendi mezarının
kazıcısı durumunda aslında böyle
bakınca. Gözlerinden başka hiçbir
uzvu hareket etmeyen bu olağanüs-
tü öngörüye sahip “müneccim”in
geliştirdiği teori, dünya dışında bir
yaşamın belki mümkün ancak ona
ulaşmanın olanaksızlığına ilişkin
de bir saptamaydı.

Dünyanın paraya ve güce çevri-
lebilecek her şeyini ele geçirmekte
gözünü kan bürümüş bir avuç em-
peryalist-kapitalistin aklından ne-
ler geçtiğini bilemeyen bizler, “tan-
rının aklından geçenleri” nereden
bilebiliriz ki, dünyasal yaşamın var
olabileceği yeni bir gezegen bulabi-
lelim?

Hawking’in giderayak dikkat
çektiği gerçek; sanırım, dünyadan
başka dünyanın var olmadığı ve
dünyasal yaşamın ancak köklü, tüm
yaşam formlarını birbirine eşit,
aynı ölçüde önemli, değerli ve vaz-
geçilmez gören bir önlemler bütü-
nünün, bir devrimin gerekliliği.

Peki nasıl olacak bu? Var mı böy-
le bir devrimin olanağı?

Bir gezegen tüm canlılarıyla bir-
likte ayaklanabilir mi, dur diyebilir
mi böyle bir gidiş?

4. Dibinden Kesilmiş Ağaçlar Gibi

Çalışma masasının gözlerini çı-
karıp ters yüz ettim kaç kez, kitap-
ları raflarından indirip baktım kaç
kere.

Elbise dolapları, sandıklar, tavan
arası, odunluk, mahzen...

Birden hatırlamış gibi kalkıp
ceplerimi yokluyorum gece.

Ya da daha önce bakmadığımı
sandığım bir yere bakıyorum sabah
uyanır uyanmaz...

Paslı çiviler geliyor elime, cam
kırıkları, eski gazeteler, parça par-
ça iplikler, eski bir yaz kokusu ve
acı...

Çırpınıp durduğum bir deniz bu
içinde; ne boğulabiliyorum dalgala-
rına kapılıp, ne kurtulabiliyorum.

Dibinden kesilmiş, dalı yaprağı
budanmış bir ağaç gibiyim, unut-
tukça hatırladıklarım ile hatırladık-
ça unuttuklarım arasında kaybol-
dum.

Dibinden kesilmiş ağaçlar gibi-
yiz aslında her birimiz; bıraktığı-
mız ne bir geçmiş var arkamızda
sanki, ne de gelecek diye bir şeyi
ümit edebilirmişiz gibi bir ruh hali
içinde sonsuz sandığımız bugüne
hapsolduk. İçinden çıkılmaz, üstün-
den atlanmaz bir çember-labirentte
dolanıp duruyoruz. Hiç bitmeyece-

ğini sandığımız bir bugün bu, içinde
gündelik heyecanlarla zaman geçi-
riyoruz. Dibinden kesilmiş ağaçta
yaşam ne kadar sürerse bizim sahip
olduğumuz süre de o kadar aslında.

5. Tümünden, Yekpare Acı Oluncaya Dek

“Acı da iki türlüdür”, diyor Hay-
rettin Hoca, “Düşündüşlemler” adlı
aforizmalar kitabında; “Başkala-
rının bize biçtiği, bizim kendimize
biçtiğimiz acı”. Açıklanmaya hayli
muhtaç bu sözde bizim kendimize
biçtiğimiz acı çok daha önemli ge-
liyor bana. Başkalarının bize biçtiği
acıya katlanılabilir. Üstesinden ge-
lebiliriz böyle bir acının. Bizim ken-
dimize biçtiğimiz acının bize tekrar
geriye dönüşüdür başkalarının bize
biçtiği acı. Bizim kendimize biçtiği-
miz acı ise her döngüde büyüdükçe
büyür içimizde, biz tümünden yekpare
acı oluncaya dek.

“Acısızlık da acıdır.” diyor ya
Hoca (Hayrettin Ökçesiz), “Yaşa-
maya yetecek denli acısı olmalı in-
sanın”.

Evet mutlaka olmalı! Olmalı ki,
hiç değilse anlamlı bir boşluk bıra-
kabilsin geride.

Boşluğumsun benim; tümünden,
yekpare acı oluncaya dek sol ya-
nımda hep sen varsın,☺.

Ruhan Mavruk'un Toplu Şiirleri: "İncinmesin Kuyılarımız"

Ruhan Mavruk, İncinmesin Kuyılarımız, Aysad Yayınları, 2019

Aysad Yayınları, 2019 Mayıs ayında Ruhan Mavruk'un diğer kitaplarından derleyip yeni şiirlerini de eklediği "İncinmesin Kuyılarımız" adlı bir seçkisini yayınladı.

Şairin, ilk kitabı, "İda Dağı Çöz Beni" 1994 yılında Berfin Yayınları'ndan, "Derinliğin Serinliği" isimli aforizmaları ve felsefe alıntıları 1996'da Ulusal Yayıncılık'tan çıkmıştı. İkinci şiir kitabı Gerçek Sanat Yayınları'nda hayat bulan "Leyla'dan Beri" 1998'de yayınlandı. Bunu Daima Yayıncılık'ın 2005'te yayınladığı "Fiyortlar" adlı anlatı-şiir kitabı ve Ayışığı kitaplığından 2017'de çıkan "İssiz Ada ve Savaş Zirhlisi" adlı denemeleri izledi.

2018 Aralık ayında Aysad Yayınları "İda Dağı Çöz Beni"nin üçüncü, "Fiyortlar"ın ikinci baskısını yayına hazırladı. Ruhan Mavruk Radyo Umut, Çevre Radyo ve Özgür Radyo'da kültür-edebiyat programları yaptı. Tıp, Biyoloji, Eczacılık Fakültelerinde Tıbbi Çeviri, TOEFL, ÜDS, KPDS dersleri verdi. İnsancıl, Önsöz, Berfin Bahar, Öğretmen Dünyası, Sanat ve Hayat gibi dergilerde yağı ve şiirleri yayınlandı.

Bir ömrün toplamı olan bu seçkide yer alan şiirlerde her sözcük ve imgenin yaşamda karşılığı var. Yorgundur kimi zaman şair; "kırık bir tekerle bir orman sürür gibi anne ve şair olmak", der (Leyla'dan Beri, s.103). Bilim adamları kavramlarla, şairler imgelerle düşünür. Ruhan Mavruk gerçeği gerçeklik düzeyinde sunarak etkileyici kılıyor imgelerini: "kör bir kuzum/ kaybettim kardeşlerimi, ya-

nan yıkılan göğbebeklerinde kentin/ çöktü bir roma karanlığı hesapsız sevmelerime/ sonrası tuzak/ sonrası kuzey ötesi/parsel parsel görkemli yalnızlıklar..." (Kimlik, s.8).

Şiirlerde estetik ve edebi düzeyde akışkanlık var. "kadınım /satır aralarında sus işareti/ ben asmadım nihavent şarkılarla işli bu demir perdeleri güneşe karşı..." (Kadınım, s.8). "Dışavurum, gizdeş yaşantı şiiri" gibi olanaklardan yararlanılmış, felsefi ve mitolojik öğeler kullanılmış.

Şiir, özünde felsefeyi içerir, fikirler de toplumsal yaşamın birikimini oluşturur. Bir yapının felsefi değerini sanatçı bireyin birikimi kadar dünya ve toplumdaki gelişmeler de belirler. "Benim için yağmış dedim atinalı düşünür /serin tutmak için / sabahında kırk yaşıma / göğüsleyeceğim geceyi" (Eylül ve Mecra, s.96).

Mitoloji, estetik düzeyde verildiğinde etkili olur. "İncinmesin Kuyılarımız"da ise matematiksel bir yeri var adeta, bağı kahramanların "çarpıtılmasıyla" ilginç bir yaratma çabası seçiliyor: "artemisi satıyorlardı /dün karşı sokakta / bu ne iş phenelope dedim / ucuz iş abla dedi / şikâyet dilekçesi düşünüyörüz esnaf tanrılar adına".

Ruhan Mavruk'la Osmaniye'de bir etkinlikte tanışmıştım. Bir şiir okumuş ve ben çok etkilenmişim. Standa yaklaştım, uzun uzun sohbet ettik. Kitabını imzaladıktan sonra, "Şiir ne ifade ediyor sizin için" diye sordum. "Benim varoluş biçimim" dedi ve sürdürdü: "Ne değil ki? Yalnızlığımız, çoğulluğumuz, varsıllı-

ğımız, yoksulluğumuz, utkumuz, yenilgimiz, çılgınlığımız, dengemiz... Kurşuna dizilmeye götürülen bir mahkûmun çamura saplanıp kalmış ayakkabısı... Doğa ve tarih katliamı, kurşunlanan kadınlar, sokak hayvanları, akla gelen her şey..."

Mavruk, "şiir, düşüncenin duygusal karşılığıdır" diyen şiirler yaşıyor, yaşamı ve kitapları doğrudan okuyarak... Sanat emeği taşımayan hiçbir ürünü sanat eseri olarak iletmiyor, somuttan aldığı soyutunda biçimleyip insana sunuyor yeniden. "Ağrılı düştü gün ışığı / yaralı günlerin üzerine / bizi hatırla diye diye / geldi üşüştü ellerime pervaneler / döküldü bir iç çekiş / kan bulaştı mısraya yine / ama öyle evcil bir hikâye değil ki bu / her acı sığmıyor işte şiire".

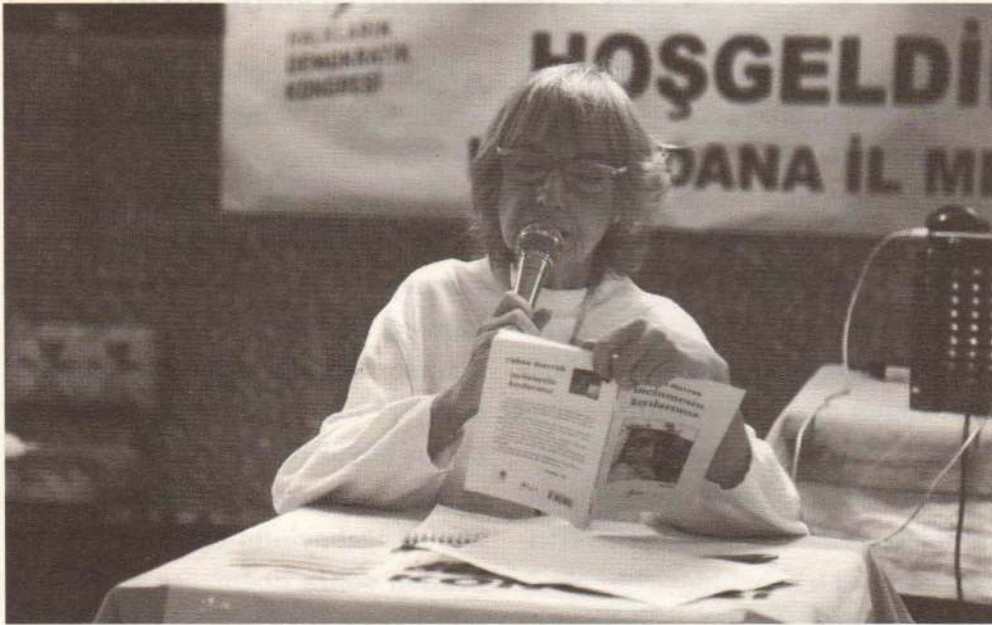
Eduardo Galeano'nun tüm sanatçılar için önemi olan bir görüşünü aktarmak istiyorum: "Burjuvazi seni alkışlamaya başladıysa kork, senin için onun başlangıcıdır o nokta." Bilindiği gibi ABD'de McCarthy döneminde, muhalif sanatçılar tam bir kuyıma uğratılmış, tutuklamalar hatta intiharlarla gelişen süreç sanat tarihinde önemli bir yer almıştır. Charlie Chaplin de baskı gören aydınlar arasındadır. Kültür hegemonyasının sanatın üzerindeki etkilerini bilen şair, bu piyasadan ısrarla uzak durmuş, ödün vermektense dışlanmayı yeğlemiş ve yalnızlığı göze almıştır. "Bırak sonsuz seferi kalayım aysız steplerde" diyerek acılı bir not düşmüştür tarihine.

Ruhan Mavruk insan hakları konusunda etkin bir savaşım vermiş, grev çadırlarında işçileri desteklemiş, kadın sorunu konusunda inandıklarını savunmuştur. Kadın sorunun altında yatan sosyoekonomik faktörleri göz ardı etmeyerek, burjuva kültür hegemonyasının feodal kültürleri nasıl kullandığına değinmiştir: "kanlı bir lekeden ibarettim kimine göre / kimine göre aşiretler tarihinde bey ana..."

"Fiyortlar" adlı anlatı-şiir kitabında ise sokak insanlarını yazmış, çılgın denizlerin kayaları derinden derine biçimlendirdiği gibi, acının da insanları nasıl güzelleştirdiğini anlatmıştır. Lümpen öyküleri mi? Hayır! Onlara dayatılan çıkarıcı mantığı, sığılığı reddedip çocuksu bir düş kurmuşlar, bir yalnızlık ülkesi yaratmışlar kendilerine.

Hepimizin içinde bir "Fiyort" var aslında, yalnızca sokaklarda değil, evlerin yalnızlığında, bürokrasinin tuzagında, sığ ve kimliksiz üretimlerle az çok yaşıyoruz bu ayrışılığı ve ne onurlu yalnızlıklar ne de burjuva hümanizmi bu çelişkiyi aşmaya yeterli. Temel çelişkiyi ortadan kaldırmak için evrensel düğümde somut, güçlü bir mücadele gerek... İnsanı sahiplenip yüceltmek, düşüncüyü geliştirmek, derinleştirmek, iletişimin kanallarını açmak ve yabancılaşmayı kırmak gerek....

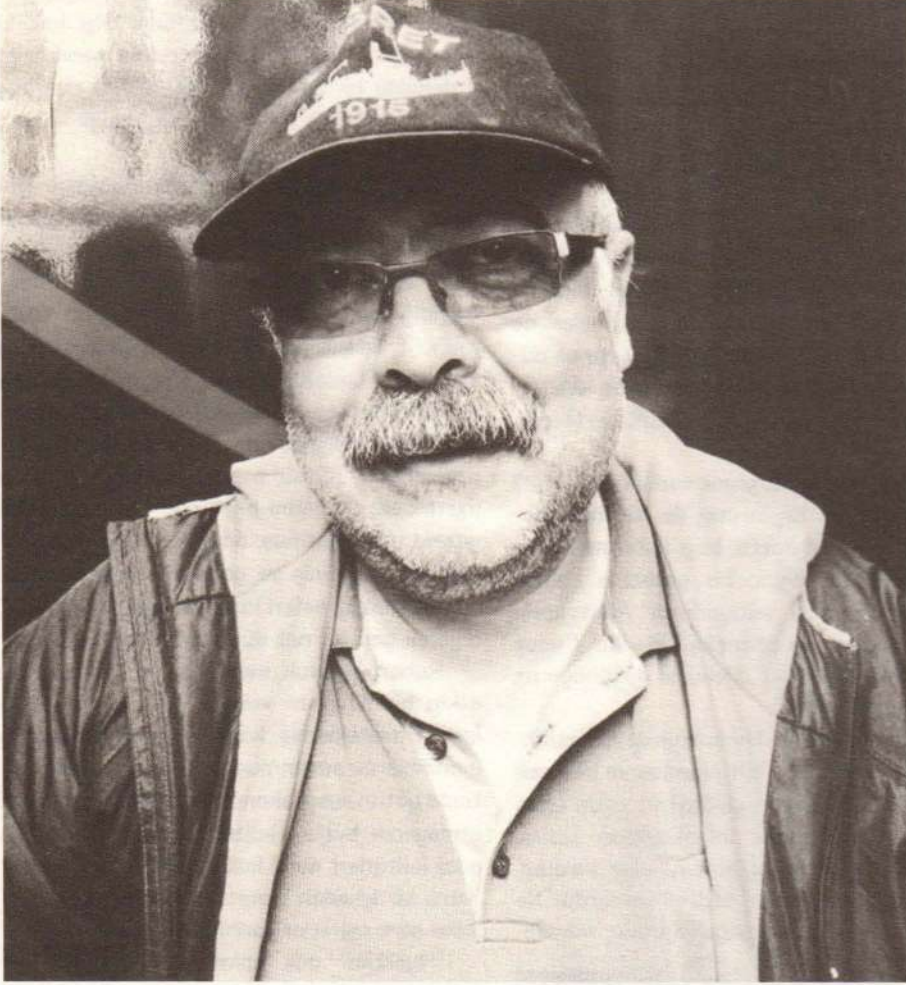
TÜRKAN SÖĞÜTGEZER

GÜLE GÜLE EVİMİZİN HAYDUT OĞLU

ÇANAKKALE'DEN DEVRİMCİ BAŞOL ÖZYAYLA GEÇTİ

Hayrettin Geçkin

Başol'la her şey konuşurduk: İnsanı, doğayı, edebiyatı, sanatı, sinemayı, devrimi, Çanakkale'yi... Başol bir öğretmen çocuğu, iyi eğitim almış, kendisini iyi yetiştirmiş önemli bir devrimciydi. Dağların, denizlerin soyundandı adeta. Mitoloji, sinema, Çanakkale'nin tarihi konusunda oldukça derinleştirmişti kendisini. Çanakkale hakkında çektiği belgesellerin, çektiği fotoğrafların hemen hemen hepsini gördüm. Bence o Çanakkale'nin gizli tarihiydi... Tek başına arşivdi ayrıca.

Çanakkale'ye yerleşmenin üstünden kısa bir süre sonra, onun üniversiteden arkadaşı dostum Fikri Yılmaz, telefonumu verip, ondan beni arayıp bulmasını istemeseydi, Başol ile tanışamayacaktık belki de. Ne büyük kayıp olurdu. Gerçi Çanakkale küçük yer. Bir şekilde insanlar yüz yüze gelebilir. Ama tanışıp arkadaş ya da dost olabilmek bir gerekçe ister.

Çok kısa sürede bizim oldu, bizden biri oldu Başol. Hatta Zeynep

Başol'a "evimizin haydut oğlu" diye bir yakıştırmada bile gecikmedi. Yaklaşık dört yıllık süre içinde her gün aramasa bile 2 günde bir aradı beni Başol. Bazı günler birden fazla aradığı da olurdu. Son bir buçuk ayı saymazsak düzenli olarak her hafta evimize uğrayarak ziyaret etmiştir bizi. Zaten uğramasaydı bir endişe kaplardı bizi. Benim telefonum devreye girerdi bu kez. Kendi yapımı rakıları, kıyıdaki balıkçı teknelerinden satın aldığı balıkları hiç eksik etmedi bizden. Zeynep'le birkaç kez

Kangırlı'daki küçücük taşevinde de ağırladı bizi. Yalnız başıma gittiğim de çok oldu o eve.

Zeynep'in yaptığı kahvenin tiryakisi olmuştu. O bahçede otururken, Zeynep de başka bir işle meşgulse kahveyi ben yapar önüne koyardım. Anında "Bu ablamın kahvesi değil" deyiverirdi. Zeynep'e Zeynep'ten bir iki yaş büyük olsa da "abla" derdi. Bu çelişkiyi anımsattığımda, "bana ne o benim ağabeyimin eşi" der, "ayrıca benden sonra doğmuşsa suç benim mi" diye de sözüne söz ilıştırirdi.

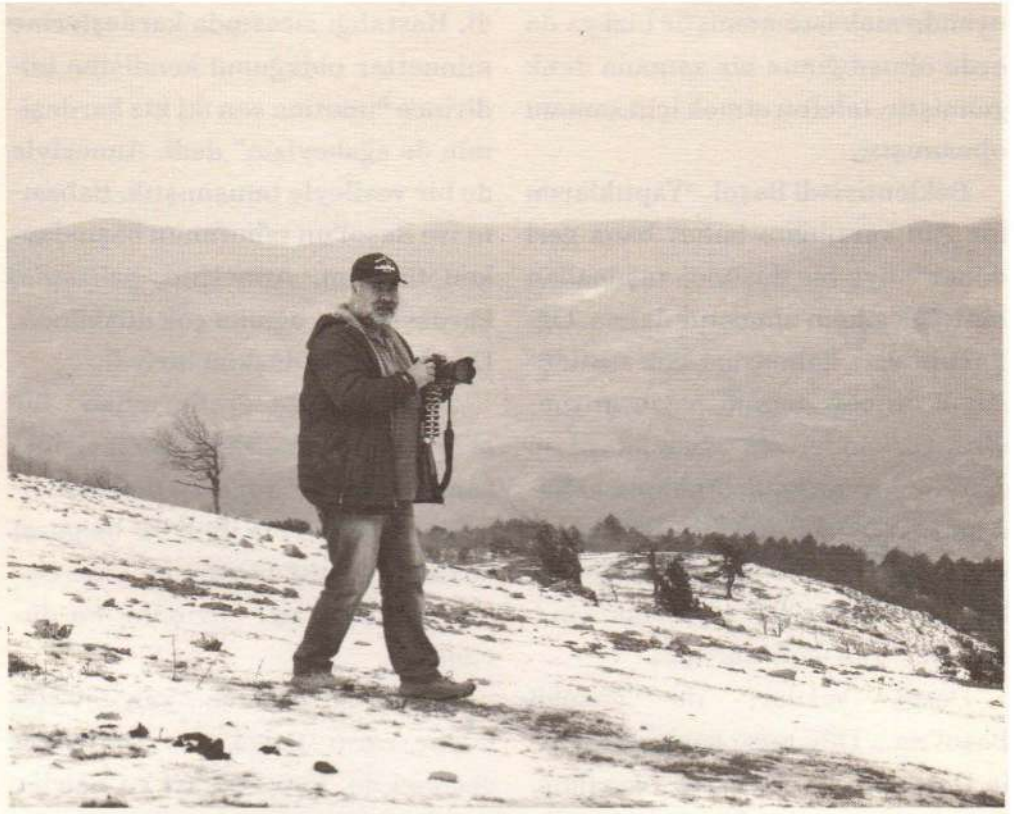
Kangırlı'dan şehir merkezine gitmek üzere aracıyla yola çıkmışsa Kangırlı Çanakkale Yolu'nun 3. Km.'sinde Polis Noktası'ndan geçmemek için dolambaçlı sahil yolunu kullanarak tekrar ana yola çıkardı Başol. Kullandığı bu yol bizim evimizin önünden geçerdi. Ehliyetini emniyete kaptırmış olmasından ötürü başvurduğu bu yöntemden sık sık görüşmemize vesile olduğu için ikimiz de memnunduk. Sık görüşmemizin emniyetiydi bu durum.

Evimize gelen konuklarımızın büyük bir çoğunluğu tanıdı Başol'u. Her tanıyan çok sevdi. Daha sonra aradıklarında ona selam iletmeyi eksik etmedi hiçbirisi.

Çanakkale'nin Arşivi

Başol'la her şey konuşurduk: İnsan, doğayı, edebiyatı, sanatı, sinemayı, devrimi, Çanakkale'yi... Başol bir öğretmen çocuğu, iyi eğitim almış, kendisini iyi yetiştirmiş önemli bir devrimciydi. Dağların, denizlerin soyundandı adeta. Mitoloji, sinema, Çanakkale'nin tarihi konusunda oldukça derinleştirmişti kendisini. Çanakkale hakkında çektiği belgesellerin, çektiği fotoğrafların hemen hemen hepsini gördüm. Bence o Çanakkale'nin gizli tarihiydi... Tek başına arşivdi ayrıca.

Başol'un bütün hayatını sonradan ama detaylarına kadar öğrenen biri olarak Çanakkale onun yeterin-

ce değerini bildi mi sorusuna kesin bir yanıt vermem mümkün değil. Bir tek şeyi çok iyi biliyorum, seveni çoktu.

Kent merkezinde oturmasına rağmen zamanının büyük çoğunluğunu Kangırlı Köyü'ndeki küçük taş evinde geçirirdi. Hatta hastalığından önce evi yeniden restore bile ettirdi. Daha çok zamanı geçecekti o evde. Evi küçük kuzine bir sobayla ısıtıyordu kışları. Bahçemizin kenarındaki ormandan çuvallara topladığımız kozalaklar o evi fazla fazla ısıtmaya yetiyordu.

Başol göbeği'nden ötürü eğilip kozalak toplayamayacağı için bu işe gönüllü olmuştum. Bana getirdiği 15 un çuvalının birkaçını soğuklar bastırmadan doldurup bahçemizin bir köşesine yerleştirmiştım. Dün kozalak dolu çuvalları, toprağa vermek için Kangırlı Köyü'ne gitmeden önce Şair-Yazar dostum Halil İbrahim Özcan'a gösterdim. Rüzgârdan mı, başka bir şeyden mi hepsi devrilmmişti.

Troia Dergisindeki Yazıları

Bahçemizdeki üç ayva ağacının ikisi onundu. Çok da ayva vardı bu yıl üzerlerinde. Rakı yapacaktı ayvalardan. Bu sabah uyandığımda ayvaların yanına indim. Başol'un ölümünden haberleri yoktu.

Kangırlı'dan şehir merkezine gitmek üzere aracıyla yola çıkmışsa Kangırlı Çanakkale Yolu'nun 3. Km.'sinde Polis Noktası'ndan geçmemek için dolambaçlı sahil yolunu kullanarak tekrar ana yola çıkardı Başol. Kullandığı bu yol bizim evimizin önünden geçerdi. Ehliyetini emniyete kaptırmış olmasından ötürü başvurduğu bu yöntemden sık sık görüşmemize vesile olduğu için ikimiz de memnunduk. Sık görüşmemizin emniyetiydi bu durum.

Bahçe kapımızın demirlerine bir poşet asılmışsa ki içinde yerine göre rakı, yerine göre gazete-dergi, kavun karpuz vb. vardır, bunu buraya kim astı diye bir tereddüde kapılmazdık. Başol ya sabahın erken saatinde evimizin önünden geçmiştir,

uyandırmak istememiştir bizi ya da evde olmadığımız bir zamana denk gelmiştir, telefon etmek için zamanı olmamıştır.

Beklentisizdi Başol. “Yaptıklarım bir gün karşılığını bulur, bana geri döner” diye bir düşünce taşımadan bir iyilik adamı olmuştur daima. Oğlumun işsiz kalmasına çok üzüldüğümü en çok onunla paylaşmışımdır. Girişimlerinin farkındaydım. Ama sonuçsuz kalmıştı hepsi. Oğlumun iş bulduğunun haberini ilk yine onunla paylaştım. Çanakkale’den çıkıp geldi sevincimi çoğaltmak için o akşam. Uzun uzun sarıldık.

Dergi yazıları da güzeldi Başol’un... Dili, tarzı başkaydı. Troia Dergisi... Çok severek okurdum. Dergi onun aracılığıyla benimle söyleşi bile yaptı bir sayısı için. Dergide yayımlanacak söyleşi için gerekli fotoğrafları da o çekmişti. Benim son on-on beş yılımın ruh halini dışa vurması bakımından en güzel fotoğraflarım o fotoğraflardır.

Sıra dışı olduğunu hep bildim Başol’un... Duyarlı, derinlikli... Kimi zaman savurduğu küfürler sanki sıradan görünmek içindi. Ama onlarda bile bir derinlik, estetik vardı. Bazen öyle olurdu ki o küfrü cümlelerin içine sokmasa kurduğu cümlede anlatım bozukluğu olacaktı. Zeynep’in yanındayken küfür müfür yapmazdı, dikkatliydi. Kibardı.

Çanakkale’nin Fotoğrafçısı

Evimize oğlu Tonguç’la geldi bir keresinde “Bu senin amcan, bu avukat hanım da yengen” diye tanıttırdı bizlerle. Başol iki kız kardeşini değişik zamanlarda aynı inceliği gösterip bizimle tanıştırmayı, onları kendi evine davet eder gibi evimize davet etmeyi ihmal etme-

di. Hastalığı sırasında kardeşlerine minnettar olduğumu kendisine bildirince “unutma sen iki kız kardeşimin de ağabeyisin” dedi. Annesiyle de bir vesileyle tanışmıştık. Babasını ise Başol’un tabutunun başındayken tanıdım. Annesine, babasına, kardeşlerine, oğluna çok düşkündü. Dostlarına da düşkün biriydi.

Başol’un fotoğraflarından bir sergi açmayı önerdim gazeteci dostumuz Cemal Oral’a... Önerime sıcak baktı. Başol’la ilgili bir belgesel çekimi düşünüldüğünü de yine Cemal’den duydum. Sevindim bu duruma.

Sinemacı, gazeteci, sanatçı çok dostu vardı Başol’un... Gemicilik geçmişi de. Kaz Dağları ve Şairler Çılgılık Çılgılığa Etkinliği için Çanakkale’ye gelen bütün yazar ve şair dostlar tanıdı Başol’u... Dün de pek çoğu aradı, ailesine ve bana baş sağlığı dileklerini bildirdiler. Onlarla çok sayıda fotoğrafımızı çekmişti Başol.

Başol’u unutmamız mümkün değil. Yaz günlerinde bahçemizde her zamanki oturduğu yerde arayacak gözlerimiz onu yine. Onun evimize, balkonumuza, kitaplarımıza, mutfağımıza ve ruhumuza sinmiş kokusu hiç geçmeyecek. Esprileri daim neşe kaynağımız olacak.

Kemoterapisi Nisan sonu bitecekti Başol’un. 1 Mayıs’a birlikte gidecek ve aynı sloganları atacaktık. O zamana kadar sık sık buluşacaktık onunla. Kente her inişimde onu haberdar edecektim. Son aradığımda bunları konuşmuştuk Başol’la.

Zeynep 20-25 gündür Almanya’daydı. 11 Kasım 2019 tarihinde ben de Almanya’ya gidip bir süre sonra onunla birlikte dönecektik. Başol’a durumu telefonla bildirmiştim konuşmamız sırasında. “Ne

Kemoterapisi Nisan sonu bitecekti Başol’un. 1 Mayıs’a birlikte gidecek ve aynı sloganları atacaktık. O zamana kadar sık sık buluşacaktık onunla. Kente her inişimde onu haberdar edecektim. Son aradığımda bunları konuşmuştuk Başol’la.

olur gitme ağabey” dedi. Gitmedim. Zeynep de üç beş gün sonra döndü zaten. Çanakkale’deyiz diye haber verdiğimde çok sevinmişti. Onun babasının evinde kalması ve tedavisi nedeniyle az görüşür olmuştuk. Korktuğum sonla karşılaşmamak için adeta kendimden de ondan da kaçıyordum.

Yaşamımda ilk kez iki bidon sofralık zeytin yaptım bahçemizdeki zeytinlerden. Biri Başol’undu. İzmir’den ameliyat dönüşü bilgi vermek için bize uğradığında zeytinini götür kardeşim demiştim. “Sende emanette” demişti. Son görüşmemizdi onunla. Dostum Alper Usta duyurdu Başol’u yitirdiğimizi. Derin bir acı ve derin bir boşluk bıraktı bizde. Oysaki biz ona tutunmuştuk. O da bize. Birbirimize yurt olmuştuk.

Güle güle “evimizin haydut oğlu”... Seni çok ama çok özleyeceğiz.

6 Aralık 2019

DÜŞ AĞRISI

Evin Okçuoğlu

sarkacında aşkın salınır durur düşler
özlem kayıkları çekeriz
anı öbeklerinden olma adalarda
öyle bir sızı sarkar durur canımızdan
diz boyu hüznün yapraklarına aldırmayız

rüzgârdır eser aşkı duyumsama
her esişi alır hevesleri
düş ağrısı bırakır ardında

güller derer mi erkek
uğruna söylenmemiş dizeler döker mi
yapraklar mı çiçekler mi
güneşte şımaran yoksa sen misin
kalp kalbe çiçekleri mi başına taç ettiğin
hiç sorma kaç düşten düşerek yer ettin

güneştir ısıtır yakar aşkı duyumsama
her yakışı alır yılları
düş ağrısı bırakır ardında

yıllar sellere kapılır gider
aşk olanca hızıyla iner gün batımında
denize değer değmez yanağı pembe sular
yayılır sandallara martılara ufka
kucak kucak anı taşıyan
akşam sefalarına aldırmayız

kara bir tohumdur aşk
arsız bir tohumdur
düş ağrısı bırakır ardında

BİR KİTAP BAĞIMLISININ NOTLARI-2020/OCAK

ÇANAKKALE SAVAŞLARINI ANLATAN MÜTHİŞ BİR KİTAP

Dr. Ulvi Özdemir

Son yayınlanan Çanakkale Savaşı Ateş Altında Komuta adlı kitap çıkar çıkmaz aldım ve hemen okudum. Çok ustaca yazılmış bir kitap. Erickson, Çanakkale Savaşları'nda her iki tarafın komuta heyetinin karar alma süreçlerini, eğilimlerini, tepkilerini olayların akışı içinde çok güzel ortaya koyuyor ve bu gerçekleri yorumlamaktan çekinmiyor. Hakkında yüzlerce belki de binlerce eser yazılmış bir konuda "ben yeni bir şey söyleyeceğim" diyerek bir kitap yazmaya girişmek başlıbaşına bir cüret.

Edvard J. Erickson, Türk tarihiyle ilgili çok önemli eserler vermiş iyi bir askeri tarihçi. Kendisi de asker kökenli zaten. İnternette kitaplarının tanıtıldığı bir sitede hakkında şunlar söyleniyor:

“Edward J. Erickson Amerika Birleşik Devletleri Ordusu’ndan saha topçu yarbayı olarak emekliye ayrılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Ortadoğu’da; 1991’de Körfez Savaşı’nda 3. Zırhlı Tümen’de; 2003’te Irak işgalinde 4. Piyade Tümeni’nde, topçu sınıfında ve genel kurmayda vazife yapmıştır. 2007’de Bağdat’a dönmüş ve Savunma Bakanlığı Eğitim ve Geliştirme Enstitüsü’nde Siyasal Bilimler Profesörü olarak görev almıştır. İngiltere’de Leeds Üniversitesinde doktora yapmıştır. İki yüksek lisans derecesine sahiptir.”

Görüldüğü gibi oldukça deneyimli ve eğitimli biri. Türkçeye çevrilmiş kitaplarının hepsini daha önce okumuştum. Bunlar arasında Kitap Yayınevi’nden çıkmış *Size Ölmeyi Emrediyorum, Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Ordusu* (1. Baskı Eylül 2003), Türkiye İş Bankası Yayınları arasından çıkmış *1. Dünya*

Savaşı’nda Osmanlı Ordusu, Çanakkale, Kutü’l Amare ve Filistin Cephesi (1. Baskı Nisan 2009) ve yine aynı yayınevin-den çıkmış ve Balkan Savaşlarını anlatan *Büyük Hezimet, Balkan Harplerinde Osmanlı Ordusu* (2013) ile Timaş Yayınları arasından çıkan *Osmanlılar ve Ermeniler* (2015) okuduğum ve çok beğendiğim kitaplardı. Erickson bu eserleriyle, Türk tarihi açısından askeri tarihçilik alanında çok önemli bir boşluğu kapatıyordu.

Son yayınlanan *Çanakkale Savaşı Ateş Altında Komuta* adlı kitap çıkar çıkmaz aldım ve hemen okudum. Çok ustaca yazılmış bir kitap. Erickson, Çanakkale Savaşları’nda her iki tarafın komuta heyetinin karar alma süreçlerini, eğilimlerini, tepkilerini olayların akışı içinde çok güzel ortaya koyuyor ve bu gerçekleri yorumlamaktan çekinmiyor. Hakkında yüzlerce belki de binlerce eser yazılmış bir konuda “ben yeni bir şey söyleyeceğim” diyerek bir kitap yazmaya girişmek başlıbaşına bir cüret. Erickson, bu cüretli girişimin altından alınının aklıyla çıkıyor. Daha önceki kitaplarında da bu yönünü görebiliyorduk. Bu eserde de bize kesinlikle yeni bilgiler vermeyi başarıyor. Yani

SİNA AKŞİN

İSTANBUL HÜKÜMETLERİ
VE MİLLİ MÜCADELE

MUTLAKİYETE
DÖNÜŞ
1918-1919

SON MESRUTİYET
1919-1920

İÇ SAVAŞ VE
SEVR’DE ÖLÜM

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

birbirine benzeyen ve çoğu hama-
setle yüklü Çanakkale Savaşı kitap-
larından biri değil. Türk Ordusu'nu
ve komuta kademesini her aşamda
çok bilgili, yetenekli, becerikli ve
esnek düşünebilen, çok iyi organize
olabilen bir yapı olarak değerlendi-
rirken, birleşik İtilaf Ordusu'nu bir
türlü organize olamayan, komuta
yetenekleri sınırlı, gelişen duruma
gecilmeksizin tepki veremeyen,
zaman zaman da önünü göreme-
yen, hatta ne yapacağını bilemeyen
bir oluşum olarak resmediyor. Eric-
kson, bu eserinde kesinlikle bize
hikâye anlatmıyor ve tarih yazımı-
nın hikâye anlatmak olmadığını da
ortaya koyuyor. Çıkardığı sonuçları
da cesurca kitabın sonunda veriyor
bize. Su gibi akan bir kurgu da ki-
tabın bir diğer artısı. Ancak askeri
tarihçilik alanında yüz yıldır bizim
kendi tarihimiz için yapamadığı-
mızı bir yabancı yapmış oluyor -ki
birazcık düşünmek zorunda oldu-
ğumuz bir konu bu. Tıpkı Osmanlı
tarihi için Suraiya Faroqi'nin yap-
tığını Türk askeri tarihi için Erick-
son yapmış oluyor. Bize de biraz
utanma düşüyor.

**Hâlâ Yağan, Üreten, Düşünen,
Gerçek Bir Aydın Olarak Sina
Akşin ve Efsane Eseri: İstanbul
Hükümetleri ve Milli Mücadele**
İstanbul *Hükümetleri ve Milli*

Mücadele, Sina Ak-
şin Hoca'nın belki
de en önemli eseri.
Sina Akşin'in bu dizi-
nin bendeki ilk kitabı
Cem Yayınevi'nin 1974
yılında yayınladığı bir
baskı, 1983 yılına ait.
Bu baskıdaki bilgilere
göre eserin ilk cildi 1974
yılında Sina Akşin'in

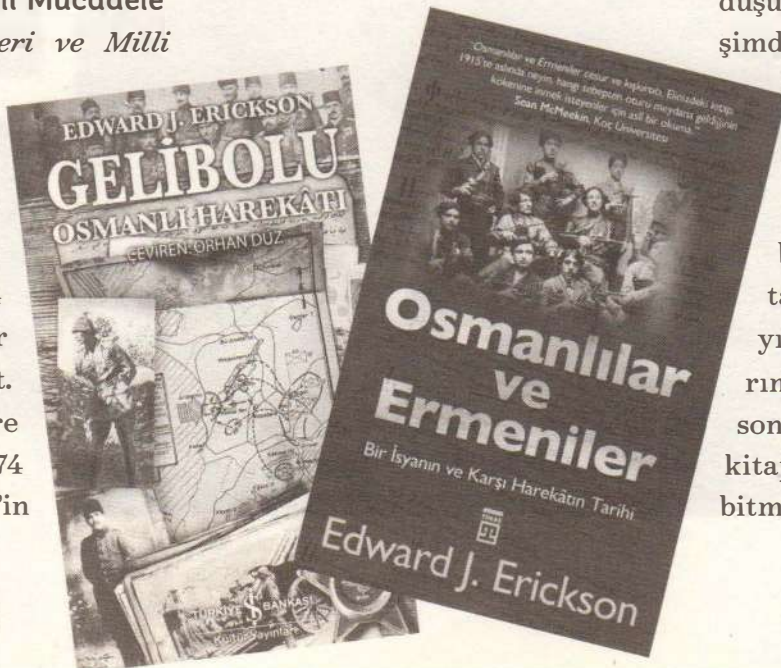
Doçentlik Tezi olarak başladığı bir
çalışmaya dayanıyor. İşte şimdi bu
eserin 4. Cildi *Savaş ve Etnik Te-
mizlik Yumuşatılmış Sevr Dönemi*
adıyla yine İş Bankası Yayınları
arasından çıktı (1. Baskı, İstanbul,
Eylül 2019).

Sina Akşin Hoca, Mülkiye Tarih
ekolünün en önemli temsilcilerin-
den biri. İlber Ortaylı, Korkut Bo-
ratav, Mete Tunçay, Yahya Sezai
Tezel, Yalçın Küçük, Taner Timur,
Baskın Oran, Oral Sander, Fikret
Başkaya gibi isimler ilk aklıma gelen
diğer Mülkiyeli tarihçilerimiz ve bu
isimleri okumadan Osmanlı-Türki-
ye Cumhuriyeti tarihi için bir şey
bilmiş sayılmayız. Bunu hiç abart-
madan söyleyebilirim. Bu isimleri
çıkartın geriye Halil İnalcık, Doğan
Avcıoğlu ve birkaç birikimli ve yet-
kin tarihçinin yazdıkları dışında
tarih adına pek de bir şey kalmaz.
Yine hakkında yüzlerce binlerce
kitap yazılmış olan Milli Mücadele
hakkında büyük ölçüde aynı kay-
nakları kullanarak sadece cesaret,
kurgusal ve kavramsal bakabilme
gücü ile farklı ve yeni şeyler söy-
leyebilmenin önemli bir örneği bu
4 ciltlik (şimdilik!) eser. Yayınlan-
dığında ilk iki cildi okumuş, ama
3. Cildi, *İş Savaş ve Sevr'de Ölüm*,
(İş Bankası Yayınları 2010) henüz

okumamıştım. Bu vesileyle 3. Ve
4. Ciltleri art arda okuma fırsatım
oldu. Cumhuriyet Tarihi alanında
görev yapan bir üniversite hocası
olarak çok şey öğrendiğim bir dizi
olduğunu söyleyebilirim. Örneğin
Milli Mücadele dönemini tıpkı Yal-
çın Küçük Hoca'nın yaptığı gibi "İç
Savaş" olarak ele alması ve yeni
kavramlarla (3. ve 4. Meşrutiyet
Kavramları gibi) olayları değerlen-
dirmesi, her fırsatta kendi yorum
ve çıkarımını geliştirmesi, Sina Ak-
şin'in ne kadar önemli bir tarihçi
olduğunu ortaya koyuyor. İlerlemiş
yaşına rağmen örneğin İlber Ortay-
lı'nın kolaycılığından kaçınarak her
gerçek bir bilimsel eserde olduğu
gibi dipnotlarla zenginleştirilmiş
sayfalarda yeni kaynaklara ulaştı-
ğını, okuduğunu bize gösteriyor. Bu
kaynaklarla yeri geldiğinde tartışı-
yor ve söylediklerinin dayanakları-
nı belgeliyor Sina Akşin Hoca.

Sanıyorum bir 5. Cildi de bek-
leyebiliriz, çünkü 4. Cilt, Sakarya
Meydan Savaşı ile bitiyor. Sina Ak-
şin'in Milli Mücadele'nin son evresi
ve Mudanya Mütarekesi ve Lozan
ile ilgili de bu dizi çerçevesinde
söyleyeceği şeyler mutlaka vardır.
Dolayısıyla bu dönemi de ele alma-
dan İstanbul *Hükümetleri ve Milli
Mücadele* dizisinin bitmeyeceğini
düşünüyorum. Türk tarihçiliği için
şimdiden abide bir eser olduğunu
söyleyebilirim.

2019'da birçok kitapla
tanıştım, nicesini okudum,
daha fazlasını satın aldım ve
birçoğu da yarım kaldı. Bu ki-
taplardan ve genel olarak 2019
yılında kitaplarla olan maceralar-
ımdan uzun uzun söz etmek daha
sonraki sayılara kaldı. 2020'de de
kitaplarla olan dostluğunuzun hiç
bitmemesi dileğiyle.

ÖRGÜT LİDERİM, YOLDAŞIM, AĞABEYİM TESLİM TÖRE

Hamza Demir

Ilk öğretmenlik yaptığım 1975-77 yılları arasında, (Divriği- Birestik köyünde) öğrencim, şimdi de yakın dostum olan Sadık (Albayrak) benden Teslim için "Yeni Gelen" dergisine bir yazı istediğinde, "benim gözümle Teslim'i kısaca yazmamın en uygun olacağını düşündüm. Hayatı ve yaptıkları ile ilgili -özellikle ölümünden sonra- çokça yazılar yazıldı zaten.

Benim kişi olarak Teslim Töre ile bağım iki türlü oldu: Birincisi, 1975-1986 yılları arasında Türkiye'deki örgütlü sosyalist mücadele dönemimde, içinde çalıştığım örgütte/partide (Önce THKO-Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, sonra THKO-MB (Mücadele Birliği), sonra da TKEP-Türkiye Komünist Emek Partisi) liderim ve yoldaşım Teslim; ikincisi de 2000'li yıllarda Avrupa'da, karşılıklı ziyaret ve sohbetlerde oluşan dostum ve ağabeyim Teslim.

Siyaseten değişik zamanlarda fıkren ve örgütsel olarak değişik yerlerde durmasına rağmen Teslim Töre'nin hiç değişmeyen bir

çizgisi vardı: Kapitalizme karşı sosyalizmi son nefesine kadar savundu, onun mücade-

lesini verdi. Hep ezilenlerin yanında oldu. Yol ve yöntemlerde fikri değişti ama prensipleri hiç değişmedi. Korkusuzca inandığı yolda gitti. Ne devletten korktu ne de sol içerisindeki -hatta kendi örgütü içindeki- eleştirileri ve yargılardan korktu. Sosyalizm mücadelesini -gerek örgüt/parti lideri olarak, gerek bağımsız bir birey olarak- yürütürken sadece fikirleriyle liderlik/yol göstericilik yapmadı, her türlü faaliyetin bizzat içinde oldu. Adıyaman-Antep-Malatya-Tokat yörelerinde yoksul köylülerle; İstanbul, Adana, İskenderun gibi sanayi kentlerinde işçilerle doğrudan ilişkiler kurdu, onları örgütledi.

Okuduğum Kırşehir Öğretmen Okulundan ya da öğretmenlik yaptığım yerlerden tatilde memleketim Adıyaman-Tut'a giderken, yol üzerindeki Burunçayır köyündeki tarlalarda yüzlerce köylünün topluca ekin derdiğini görür, genç bir sosyalist olarak çok etkilenirdim. Teslim, dağlarında kaldığı köylerin halkıyla geceleri sohbet eder, onlara sosyalizmi anlatır, sonra da yazılarını yazdığı yeraltındaki mahzenine dönerdi.

"Şef" Değil "Yoldaş"tı

İriyarı yapısıyla, kalaşnikofu ile, gür sesi ve kahkahasıyla insanları çok etkilerdi. Karşısındakine güven veren bir kişiliği vardı. İlkokul mezunu olmasına rağmen bilgisi, doğallığı, yiğitliği, mütevazılığı, sadece konuşan değil dinleyen ve yapan da olması etrafındakilere güvenilir, samimi ve inançlı insan duygusu veriyordu. Hiçbir zaman "şeflik" taslamadı. Sohbet ettiği, tartıştığı insanlar ister

örgütün merkez komitesi üyesi olsun, ister üye, ister bir başkası, evde aile içinde konuşuluyor-tartışılıyorymuş gibi herkes

her şeyi, ne düşünüyorsa onu söyleyebiliyordu. Resmiyet, alt-üst ilişkisi hiç yoktu, yoldaşlık vardı. Ortadoğuda uzun süre onunla birlikte yaşamış arkadaşlarım, Ortadoğudaki diğer sol örgütlerin liderlerinin bazılarının -en çağdaş/entelektüel görünenleri dahil- nasıl şeflik tasladıklarını, kendi örgütlerinin merkez komitesi üyeleri de dahil nasıl "şefleri"nin yanında hazırda durduklarını anlatmıştı. Teslim böyle bir şeye asla tenezzül etmedi. Partisinin genel sekreterlik görevini bıraktığında çoğu yol arkadaşları "örgütü dağıttı" diye ona çok kızmıştı. Ama ben daha çok sevmiştim. Çünkü onun için sosyalizm davası değil de kendi "ego"sü, "şefliği" önemli olsa idi o da fraksiyonculuğa devam eder, gerçek hayatta karşılığı olmayan şimdiki 40'a yakın sol örgütten birinin lideri olmaya devam edebilirdi. Ama o kişi olarak solun birliği için çalışmaya karar verdi.

Teslim'in bu doğallığını, mütevazılığını ben de tanıştıktan sonra yakinen gördüm. Görüşmelerimizde, ziyaretlerimizde uzun uzun hayata dair her konuda sohbetler ettik. Tanıdıkça onu daha çok sevdim. Son yıllarda o benim liderim değil dostumdu, ağabeyimdi.

Teslim'i anlatırken bir yanını daha belirtmem lazım: O tam bir enternasyonalistti. Hem Türkiye içinde hem bütün dünyada. Bir söyleşisinde aşağı yukarı şöyle diyordu: "Babam Kürd, anam Türk. Ben hiçbir zaman amcalarımı dayılarıma ya da tersinden dayılarıma amcalarıma öncellemedim. Sınıf mücadelesini öncelledim ve haksızlık nerdeyse ona karşı mazlunun yanında durdum". Ve söylediği gibi de yaşadı.

Onu hoş sohbetleri ve gür kahkahasıyla hatırlayacağım.

Göteborg, 19 Aralık 2019

ZEBERCET'İN HZ. İSALİĞİ

Halil Şahan

Yusuf Abi (Atılğan) filmin hazırlık aşamasında çok sevinçli, çok coşkuluydu. Senaryo çalışmalarında ve bazı çekim sahnelerinde kendisine danışıldığından söz etmişti köye bir gelişinde. Sonraları coşkusu söndü, kendisi de suskunlaştı. “Parası az mı geldi Yusuf Abi?” demiştim; “Yok, o değil.” diye yanıtlamıştı beni. Daha fazlasını söylemeyeceğini bildiğim için üstüne varmamıştım, ama filmin beğenmediği yanlarının olduğunu düşünmekten de alamamıştım kendimi.

Yusuf Abinin dinlerle inanç düzeyinde bir ilgisi yoktu. Ama hem Tevrat (Kitab-ı Mukaddes) hem İncil elinden düşmezdi. Özellikle İncil'de Varoluşçu bölümler olduğunu söylerdi.

Yusuf Atılğan'la ilgili Facebook paylaşımlarıma aldığım dönütler yüreklendiriyor beni. Yenilerini de yazmak istiyorum. Üstelik bunların Yusuf Atılğan'ı anlamada, yorumlamada işe yaradığına da tanık oluyorum. Giderek aktardığım bazı bilgilerin ilginç incelemelerin kaynağı olduğunu da gördüm. Örneğin Prof. Semiramis Yağcıoğlu, Yusuf Atılğan'da yabancılaşmayla ilgili bir incelemesinin girişinde buna değindi.

Sayın Semiramis Hanım'ın, yeni okuduğum bir yazısının anımsatıp çağrıştırdıklarından söz etmek istiyorum.

Semiramis Hanım, Psikesinema dergisinin Temmuz – Ağustos 2019 sayısında Ömer Kavur'un “Anayurt Otel” filmiyle ilgili nefis bir inceleme yayımladı. Lacancı anlayışla Zebercet ırasını (karakter) çözümlüyor. Ayrıca filmin birçok özelliğini de sergilemiş Semiramis Hanım.

Yusuf Abi (Atılğan) filmin hazırlık aşamasında çok sevinçli, çok coşkuluydu. Senaryo çalışmalarında ve bazı çekim sahnelerinde kendisine danışıldığından söz etmişti köye bir gelişinde. Sonraları coşkusu söndü, kendisi de suskunlaştı. “Parası az mı geldi Yusuf Abi?” demiştim; “Yok, o değil.” diye yanıtlamıştı beni. Daha fazlasını söylemeyeceğini bildiğim için üstüne varmamıştım, ama filmin beğenmediği yanlarının olduğunu düşünmekten de alamamıştım kendimi.

Aradan 33 - 34 yıl geçmesine karşın "Anayurt Otel" filmi sakın bir ortamda, kendimi vererek seyretme olanağı bulamadım. TV kanallarında yarım yamalak seyredebildim ancak. O nedenle de ne üstünlüklerini ne kusurlarını biliyorum doğru dürüst. Romandan önemli farklılıklar taşıdığından ise yakın zamana kadar bilgim yoktu. Oysa Semiramis Hanım'ın yukarıda andığım yazısından öğrendiğime göre varmış.

Romanda, Zebercet'in doğum tarihi 1930'dur.

O; toplumumuzun yeni bir aşamaya girdiği, devlet desteğiyle çarpık bir kapitalizmin semirtilmeye çalışıldığı ve toplumumuzun eski ile yeni değerler arasında bocaladığı bir dönemin ürünüdür. Uyumsuz ve yabancılaşmış bir kişilik. Ve de bunların acısını çeken.

Romanda Zebercet'in ölüm tarihi de 10 Kasım 1963'tür. Diyesim Zebercet Hz. İsa gibi 33 yaşında ölmüştür. Üstelik Atatürk'ün ölüm gününde...

Filmde ise Zebercet'in doğum tarihi 1950 imiş. Ölüm tarihi kesin olarak verilmemiş, ama olayların geçtiği dönemin 1980'li yıllar olduğu seziliyormuş.

Burada önemli olan Zebercet'in öldüğünde 33'ünde olup olmadığıdır. Bu konudaki küçük bir kuşku ya da belirsizlik Zebercet'in İsalığını zedeler. Bunun ne önemi var denebilir. Yusuf Abinin ona İsalık yüklediğini biliyorum. Konuşmuştuk bunu. Acı çekmesiyle ve ölümüyle Hz. İsa gibi bir kurban olduğunu söylemişti.

Roman Estetiğiyle Tarihsel Dönem

Yusuf Abinin dinlerle inanç düzeyinde bir ilgisi yoktu. Ama hem Tevrat (Kitab-ı Mukaddes) hem İncil elinden düşmezdi. Özellikle İncil'de Varoluşçu bölümler olduğunu söylerdi.

Zebercet'in İsalığı konusuna "Zebercet'ten Cumhuriyet'e Anayurt Otel" adlı kitabında Murat

Belge de değiniyor, ama bir kesinlemeye gitmiyor.

Yusuf Abinin okumam için salıklaştığı ilk kitaplardan biri de Kitab-ı Mukaddes idi. Kitap masasının üstündeydi. Almaya niyetlendim, ama çok eskiydi.

Dedi ki: "Bu, On altıncı yüzyılda Alibey tarafından çevrilmiş bir Kitab-ı Mukaddes. Dili, anlatımı çok az güncellenmiş. Kekre bir tadı var. Ondan vazgeçemiyorum. İyisi mi sen Manisa'ya Kitapçı Kemal'e uğra."

Uzun sözün kısası, romandaki Zebercet'le filmdeki Zebercet'in aynı olmadığı anlaşılıyor. Filmdeki Zebercet'in İsalığı silinmiş. Oysa romanda Zebercet hepimiz adına acı çeken, kokuşmuş, şiddet dolu, sevgisiz bir toplumun utancını taşıyan bir yalvaç. Gerçek sevgiyi arayıp durması da bundan.

Ayrıca filmde Zebercet'in yabancılaşmasına neden olan toplumsal, tarihsel ve kültürel koşullar da belirsiz. Oysa Anayurt Otel'i değerli kılan, 124 yılı kapsayan (1839 - 1963) tarihsel dönemin somut koşullarını roman estetiği içinde sunmasıdır.

Yusuf Abiyle ilgili bir anımı belirtmek istiyorum yazımı. Gerçi yukarıdaki metinle ilgisi yok ama olsun.

Anayurt Otel'i'nin zamansal yapısını ilk yazan Ahmet Oktay olmuştu. Oysa durum sanıldığı gibi değildir. Yusuf Abi anlatmıştı: Yusuf Abi yazması için zamansal kurguyu Enis Batur'a anlatmış. Enis Batur da Ahmet Oktay'a anlatmış. Ve Ahmet Oktay çabuk davranıp dergide yayımlayıvermiş. Nitekim başka bir yazıya yama gibidir Ahmet Oktay'ın o yazısı. Yusuf Abi: "Eniş çok kızdı." demişti.

TOPE ÇO

Hüseyin Özdemir

Kistikli Doktor Mamad, askerliğini sıhhiye eri olarak yapmıştı. Hekimlik pratiğini orda öğrenmişti. Hasta muayene ediyor, iğne yapıyor, ateş düşürücü ilaçlar veriyordu. Yörede hastaların kurtuluş umudu Doktor Mamad idi. At sırtında bir o köye, bir bu köye koşardı; Hızır gibi... Köyünün ismiyle anılırdı: Kistikli Doktor. Kistik köyü, Köro'nun köyüne hızlı bir yürüyüşle yarım saatlik bir uzaklıktaydı. Köro'nun ikinci büyüğü Raşo, Pape Huri'yi duydu. Bir koşu tutturdu Kistik'e. Doktor evdeydi, Reşo sevindi, Köro kurtulacaktı.

Her yıl kışın eşiğine girildiği günlerde develer gelirdi köye. Yılda bir defa gelirdi. Tuz satılırdı develerle. Develerin geleceği gün iple çekilirdi. Kimi çocuklar ilk kez görüyorlardı böyle bir yarattığı. Bildikleri hayvanların hiçbirisine benzemiyorlardı. Develerin gelişiy-le köy yeri adeta panayıra dönerdi. Alırdı çocukları bir neşe, bir telaş, bir heyecan... Fır dönerlerdi develerin etrafında. Öyle fır dönmeleri sadece develeri görme merakından değildi; bir de develerden tüy yol-malıydılar. Devecilere çaktırmadan avuç avuç tüy yoluyorlardı. Sonra yolunan tüyler tükürükle ıslatılıp, el ve ayakla iyice sıkıştırılıp top yapı-lıyordu.

“**Tope Ço**” oyunu, deve tüyün-den yapılan toplanlarla daha bir çe-kışmeli oynanırdı. Tope Ço, zevkli, heyecanlı, çekişmeli bir oyun. Ame-rikalıların Beyzbol'una benzeyen bir oyun.

Bir de ille deve sidiğiyle elleri-ni ovacaklardı. Her bahar ellerinin üzerinde “Ballükler” çıkardı çocuk-ların... Dolardı ellerinin üzeri bal-lüklerle. Ballük, nohut büyüklüğün-de, çirkin iğrendiren bir tür siğil.

Yaygın inanışa göre kurbağa öldü-renlerin, ya da daha çok kurbağa-larla oynayanların ellerinde çıkardı ballükler... İnanışa göre deve sidi-ğiyle eller ovulursa bir daha ballük çıkmazmış. İnanmışlardı çocuklar bu tür bir inanışa. Bu yüzden ço-cuklar develerin çiş yapmasını kol-luyorlardı. Gözlerini ayırmazlardı develerin apış aralarından; pür dik-kat! Başladı mı deve çiş yapmaya, hep birden ok gibi fırlıyorlardı de-venin kıcının dibine. İtişe kalkışa ovuyorlardı devenin sidiğiyle elle-rini...

Gelecek bahar artık ballükler çıkmayacaktı...

Giysileri tek bir fistanlı çocukla-rın. Çok tez kirlenirdi fistan. En çok da sümükten kirlenirdi. Soğuk ha-valarda daha çok akardı çocukların burunları; su gibi. Başa çıkmak zor. Böyle havalarda sümükleri fistanın yeni ile silmek bir başka kolayına gelirdi çocukların. Kollar kurgulan-mış gibi, durmadan burunlara gidip gelirdi. Fistanın yeni kurumuş sü-mükten kirli deriye dönerdi.

Kışın eşiğine geldiği günlerden bir gün, anası **Köro**'nun Fistanını yıkamış, sıkarak suyunu çıkarmış,

kurumaya bırakmıştı. Köro yatakta, fistan'ın kurummasını bekliyor. La-kin aklı dışarıda, oyunda...

Bulutlar güneşi kucaklamış, kö-yün üzerinde yuvarlana yuvarlana akıp gidiyorlardı. Gökyüzü kurşun gibi; hava donmaya gebe. Köro ya-takta fistanın kurummasını bekliyor. Fistan daha kurumaya bile bıra-kılmamış, karşısında yaş tahtanın üzerinde kıvrılmış kalın bir yılan gibi duruyordu.

Derken Köro'nun arkadaşı Ali, ok gibi daldı içeriye. “Köro, Köro dava hatın, dava hatın!” (develer geldi, develer geldi) dedi ve kaybol-du. Köro, develerin geldiğini duydu, artık duramazdı. Kurumaya bırakı-lan ıslak fistanı kapıldığı gibi dalına geçirdi. Islak fistan Köro'nun sıca-cık bedenine yapıştı. Köro, ürperdi-ğini bile hissetmedi. Start alan bir koşucu gibi develerin geldiği yöne koştu. Koştukça ıslak fistan kamçı gibi çarpıyordu bacaklarına. Köro, yalınayaktı, koşarken yere değil, sanki peynire basarak koşuyordu.

Bir iki koşu tutturdu develer'in etrafında; tüy yolacaktı, deve sidi-ğiyle ellerini ovacaktı. Durmadan fır dönüyordu develerin etrafında. Koştukça develerin etrafında, soğuk

işliyordu fistan'ın dokularına. Çok geçmedi, soğğun zulmüne daha fazla dayanamayan fistan donarak yılan gibi sardı Köro'nun çelimsiz bedenini... O, daha top yapacak kadar tüy toplamamıştı. Ellerine de daha deve sidiği değmemişti. Kolluyordu devenin çış yapmasını...

Mamo, köyün afili delikanlılarından. Sol kulağının üstüne eğdiği şapkasının altında Köro'yu izliyordu. Köro'nun titrediğini gördü. Hızla koştu yakaladı.

Anası Pupuş, okşar gibi arada bir elinin tersiyle Köro'nun alına dokunarak ateşini yokluyordu. Her dokunuşta, "Oyy oyy! Daşavtiye, daşavtiye" (Yanıyor, yanıyor) diyordu. Köro kaç derece ateşle yatıyordu? Otuz, kırk, kırk bir... Bilmek ne mümkün... Köro'nun sayıklaması durdu. Dudağının kenarında minik bir kan lekesi belirdi. Pupuş, Köro'nun ateşini düşürmek için kâğıt inceliğinde kesilmiş çiğ patatesleri alına dizerken gözlelerinden inen yaşlar burnun ucundan Köro'nun çıplak göğsüne damla damla düşüyor, sonra dağılıp sönüyorlardı.

Pupuş çileliydi; beş çocukla dul kalmıştı. Kocası Saydo Toros'lar da kömür torluğunda ölürken Köro henüz üç aylıktı. Saydo, bedenini toprağa, çileyi ve çağaları Pupuş'a emanet etmişti.

Köyün eke Anası Pape Huri, Köro'nun ateşini yokluyordu. Yüzünü yapıştırdı Köro'nun yüzüne... Köro'nun nefesi alev gibi yaladı yüzünü. Pape Huri, korku ifade eden bir çığlıkla, "Amannn, lavık daşavtiye!.." (Oğlan yanıyor,) dedi, "Çalaca Kistik'liyi çağırın."

Kistikli Doktor Mamad, askerliğini sıhhiye eri olarak yapmıştı.

Hekimlik pratiğini orda öğrenmişti. Hasta muayene ediyor, iğne yapıyor, ateş düşürücü ilaçlar veriyordu. Yörede hastaların kurtuluş umudu Doktor Mamad idi. At sırtında bir o köye, bir bu köye koşardı; Hızır gibi... Köyünün ismiyle anılırdı: **Kistikli Doktor.**

Kistik köyü, Köro'nun köyüne hızlı bir yürüyüşle yarım saatlik bir uzaklıktaydı. Köro'nun ikinci büyüğü Raşo, Pape Huri'yi duydu. Bir koşu tutturdu Kistik'e. Doktor evdeydi, Reşo sevindi, Köro kurtulacaktı.

Doktor Mamad, telaşsız oturdu Köro'nun yatağının kenarına. Ağta hazır, ağıtçılar hep birden burunlarını çekerek sessizliğe çekildiler. Hüzünlü bir sessizlik esti yüzlere... Doktor, şapkasını çıkarıp bir kenara bıraktı. Sonra siyah tombul çantasını açtı, içinden bir şey alacakmış gibi yokladı, lakin eli boş döndü. Sağ kulağını Köro'nun göğsüne dayadı, sonra çevirip sırtına dayadı, uzun uzun dinledi. Köro'ya öksür demiyordu. Köro'nun göğsüne ve sırtına fiskeler vuruyordu. Umuda tutulu Pupuş, "Mamad" diyordu, "Mamad kurbanın olayım kurtar çağamı." Doktor Mamad, Köro'nun karnına sırtına bir iki fiske daha vurdu, sonra gözlerinden akan çaresizliği gizlemeden "Bu çocuğu derhal şehire, hastahaneye yetiştirin" dedi.

Pupuş'un umudu yıkıldı. Torosları ve Saydo'yu anıladı, inleyerek güç anlaşılır bir sesle "Saydo" dedi, "Saydo, emanetin geliyor..."

Develer gideli çok olmuştu. Bahar, kışı ötelemiş, çayırılar toprağı henüz örtmüştü. Çocuklar Tope Ço oynuyorlardı. Köro'nun oyundaki yerini arkadaşları Ali almıştı.

Doktor, şapkasını çıkarıp bir kenara bıraktı. Sonra siyah tombul çantasını açtı, içinden bir şey alacakmış gibi yokladı, lakin eli boş döndü. Sağ kulağını Köro'nun göğsüne dayadı, sonra çevirip sırtına dayadı, uzun uzun dinledi. Köro'ya öksür demiyordu. Köro'nun göğsüne ve sırtına fiskeler vuruyordu. Umuda tutulu Pupuş, "Mamad" diyordu, "Mamad kurbanın olayım kurtar çağamı." Doktor Mamad, Köro'nun karnına sırtına bir iki fiske daha vurdu, sonra gözlerinden akan çaresizliği gizlemeden "Bu çocuğu derhal şehire, hastahaneye yetiştirin" dedi.

PROMETHEUS İLE PANDORA'NIN TAŞIDIĞI UMUT

B. Sadık Albayrak

Prometheus, İlkçağ'da sanki bir bilim felsefesi deneyi yapmaktadır ve görünüşe aldanıp seçim yapan Zeus'u aptal yerine koymaktadır. 19. Yüzyılda, "öz, görünüşle aynı olsaydı, bilime gerek kalmazdı" diyen Marx'ın neden en sevdiği mitoloji kişinin Prometheus olduğunun ipuçları bu deneyde saklı olsa gerektir.

Peter Paul Rubens - Prometheus, 1636

Insanlığın en eski hikâyelerinden biridir. Mitolojik düşünüş çağlarından kalmış, felsefi bilincin doğuş koşullarında yazıya geçirilmiştir. Milattan Önce yedinci yüzyılda, ilk şairlerden Hesiodos, Thegonia ile İşler ve Günler’de birbirini bütünleyen iki bölümcede Prometheus ile Pandora’nın hikâyesini anlatır. Birinde geniş anlattığını ötekinde bir iki dizeye sığdırmıştır.

Yeryüzündeki kavganın bir benzeri de gökyüzünde hüküm sürer. Genç kuşak tanrılar, iktidarı zorbalık ve yok etme politikası üstüne kurulu eski kuşağı yıkararak iktidara gelirler. Titanları indirir Zeus’un hükümdarlığında yeni bir gök-sel düzen kurarlar. Kendi evlatlarını yiyen Kronos’u iktidardan indiren savaşta Zeus’un en önemli bağlaşıklarından biri, Prometheus, şölende kıvrak zekâsıyla yeni iktidara bir tuzak kurar. Kurban edilen bir öküzün etini iç organlarından ve kemiklerinden ayırır. Etini, görenin midesini bulandıracak bağırsakların ve işkembesinin içine saklar. Geriye kalan kemiklerini ise, görenin ağzını sulandıracak beyaz içyağı tabakasıyla kaplar. Her iki öbeği, birini seçmesi için Zeus’a sunar. Baştanrı Zeus hiç düşünmeden, iştah açıcı içyağları kaplı kemik yığınına seçmiştir ve yaptığı düşüncesizliğin sonucu ortaya çıkınca rezil olmuştur. Öfkeyle Prometheus’a büyük bir ceza arar.

Prometheus’tan Marx’a

Prometheus, İlkçağ’da sanki bir bilim felsefesi deneyi yapmaktadır ve görünüşe aldanıp seçim yapan Zeus’u aptal yerine koymaktadır. 19. Yüzyılda, “öz, görünüşle aynı olsaydı, bilime gerek kalmazdı” diyen Marx’ın neden en sevdiği mitoloji kişinin Prometheus olduğunu ipuçları bu deneyde saklı olsa gerektir.

İapetosoglu Prometheus’un iki kardeşi daha vardır. Güçlü kuvvetli oluşuyla tanınan Atlas ile düşüncesizlik ve aptal-

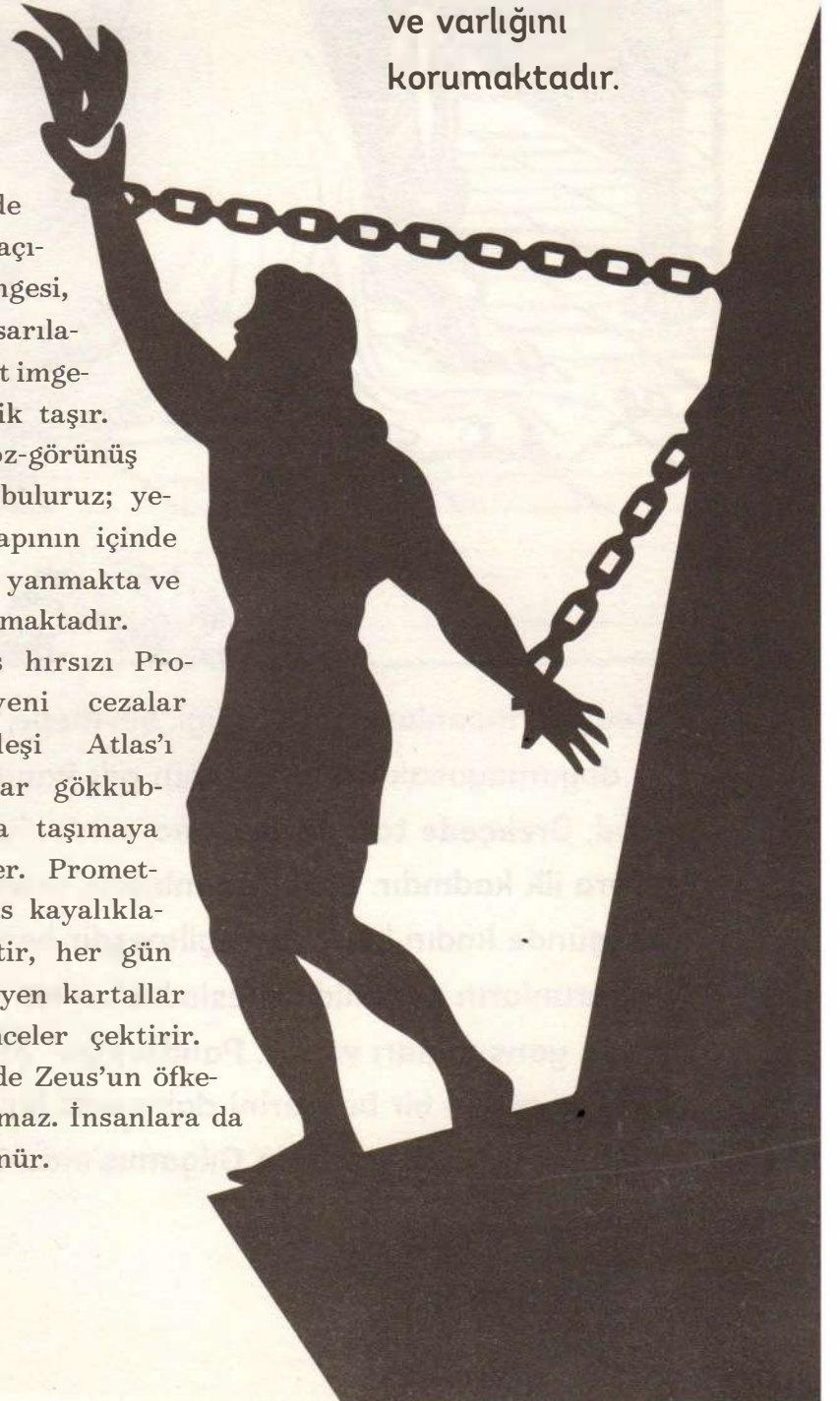
lığıyla bilinen Epimetheus. Prometheus ise zekâsıyla ve insanseverliğiyle ünlüdür. Zeus, insansever Prometheus’a en büyük cezanın insanları ateşsiz bırakmak olduğuna karar verir, insanları soğuk ve karanlığa mahkûm eder.

Aklın simgesi Prometheus bu zorbalığa boyun eğecek değildir. İnsan sevgisi köklüdür. Ateşi çalar, Narteks sapının içinde saklayarak insanlara götürür. Ateşle karanlıktan kurtulan insanlık, akli ve emeğiyle ateşi kullanarak yaşamın bütün güçlüklerini alt edecek çözümler geliştirir. İnsanı ateşe kavuşturan Prometheus mitinde, bilim ve sanatların kurucusu simgelenir. Koşullara teslim olmayıp akıyla ve eylemiyle mücadele eden ilk insan ve ilk aydın da Prometheus’ta simgelenir diyebiliriz.

Narteks sapının içinde saklanarak kaçırılan ateş imgesi, bağırsaklara sarılarak gizlenen et imgesiyle benzerlik taşır. Bir kez daha öz-görünüş diyalektiğini buluruz; yeşil narteks sapının içinde ateş, için için yanmakta ve varlığını korumaktadır.

Zeus, ateş hırsız Prometheus’a yeni cezalar verir. Kardeşi Atlas’ı sonsuza kadar gökkub-beyi sırtında taşımaya mahkûm eder. Prometheus’u Kafkas kayalıklarına zincirletir, her gün ciğerlerini yiyen kartallar sonsuz işkenceler çektirir. Bunlar yine de Zeus’un öfkesini yatıştıramaz. İnsanlara da bir ceza düşünür.

Narteks sapının içinde saklanarak kaçırılan ateş imgesi, bağırsaklara sarılarak gizlenen et imgesiyle benzerlik taşır. Bir kez daha öz-görünüş diyalektiğini buluruz; yeşil narteks sapının içinde ateş, için için yanmakta ve varlığını korumaktadır.

Zeus'un insanlara gönderdiği, sevmeye, okşamaya doyamayacakları bu belânın adı Pandora'dır. Bu ad, Grekçede tanrıların armağanı anlamına gelir. Pandora ilk kadındır. Eski Yunanlıların ataerkil dünya görüşünde kadın hem vazgeçilmezdir hem de bütün sorunların nedenidir. Hesiodos'un her iki şiirinde bunun yansımaları vardır. Pandora'ya "belâ" anlamı yüklenmesinin bir benzerini daha eski bir destanda, Sümerlerin Gılgamış'ında da buluruz.

Kadını Belâyla Özdeşleştirmek

Hesiodos'un İşler ve Günler şiirinde Zeus, Prometheus'a şöyle seslenir:
*İapetosoglu, sivri akıllı kişi,
Seviniyorsun, ateşi çaldın, beni aldattın
diye,*

*Ama bil ki dert açtın kendi başına da:
Çaldığın ateşe karşılık bir belâ,
Öyle bir belâ salacağım ki insanlara,
Sevmeye, okşamaya doyamayacaklar bu
belâyı.*

Zeus'un insanlara gönderdiği, sevmeye, okşamaya doyamayacakları bu belânın adı Pandora'dır. Bu ad, Grekçede tanrıların armağanı anlamına gelir. Pandora ilk kadındır. Eski Yunanlıların ataerkil dünya görüşünde kadın hem vazgeçilmezdir hem de bütün sorunların nedenidir. Hesiodos'un her iki şiirinde bunun yansımaları vardır. Pandora'ya "belâ" anlamı yüklenmesinin bir benzerini daha eski bir destanda, Sümerlerin Gılgamış'ında da buluruz. Gılgamış, kendisiyle evlenmek isteyen tanrıça İştâr'a, bütün kötülüklerin anası olduğunu sayıp döker. Burada da öz-görünüş ilişkisinin ortaya çıkması ilginçtir; Gılgamış'ın gözünden İştâr, hep görünüşte vaat ettiklerinin tersini yapan biri olarak gösterilir. En az bin yıl daha eski Mezopotamya destanından, yedinci yüzyılın Yunan destanına ulaşan esintiler buluruz. Daha sonraki kutsal kitaplarda insanı belâyı düşüren kadın mitini Adem ile Havva hikâyesinde de okuruz.

Çeviri yapan Azra Erhat ile Sabahattin Eyüboğlu, Hesiodos'un kuru dilinin kadını anlatırken birden canlandığını, şiirsellik kazandığını belirtiyorlar. Sanki kadını betimlemeye doyamıyor. Hesiodos Thegonia'da evrenin oluşumunu ve tanrıların tarihini, İşler ve Günler'de ise insanların tarihini ve günlük yaşamını yazar. Tarihe, görünüşteki mitosları sıyırarak ulaşırız. İnsanın tarihine Prometheus ve Pandora ile başlaması, bu mitosların ilk insanları simgelediğini düşündürür. Hesiodos, ilk kadın

ile ilk erkeğin öyküsüyle Prometheus ile Pandora efsanesini anlatarak başlar, yaşamını topraktan çıkaran, tarım ve hayvancılık yaparak ilk uygarlığı kuran sıradan insanın öyküsüne gelir. Eskiçağ günlük yaşamının eşsiz bir belgesini bırakır. Bu yaşam dersleri şiiirinde, hangi işlerin hangi günlerde yapılması gerektiği, evlilikte nasıl davranılacağı, komşularla ilişkiler, akrabalar arasındaki çatışmalar, kayığın hangi ağaçtan nasıl yapılacağı, tohumun tarlaya nasıl ekileceğine kadar inen ayrıntılar buluruz.

Pandora'nın Ortaklaşa Yaratılışı

Zeus, tanrıların armağanı Pandora'nın yaratılışı için herkesi seferber etmiştir:

*Namlı şanlı Hephaistos'u çağırdı hemen:
Bir parça toprak al, suyla karıştır, dedi,
İçine insan sesi koy, insan gücü koy,
Bir varlık yap ki yüzü ölümsüz tanrıçalara benzesin,*

Bedeni güzelim genç kızlara.

Athena, sen de ona el işlerini öğret.

*Nur topu Aphrodite, sen de büyüleriyle
kuşat onu,*

İstekler, arzularla tutuştur onu.

*Yüz gözlü devi öldüren Hermeias, sen de
Bir köpek yüreği, bir tilki huyu koy içine.
Böyle dedi Zeus, onlar da yaptılar*

dediğini:

Koca Hephaistos, topal tanrı hemen

Bir kız biçimine soktu toprağı.

Gök gözlü Athena süslü kuşağını

sarıverdi beline,

O canım Kharit'ler ve o güzelim Peitho

Altın gerdanlıklar taktılar boynuna

Hora'lar bahar çiçekleriyle donattılar

saçlarını,

Hermeias doldurdu göğsüne yalan dolanı,

Uzaktan gürleyen Zeus'un oluyordu

istediği,

Ses koydu içine o tanrılar kılavuzu

Ve Pandora adını taktı.

Pandora bütün tanrıların armağanı

demekti. (Hesiodos, 59-80)

Yunan tanrıları insanbiçimli tanrılardır. Yunan dini de, bu mitlerin gerisinde büyük ölçüde budünyacı, yaşamın zevklerini yadsımayan bir özellik taşıyordu. Feuerbach'ın 19. Yüzyılda ortaya çıkarcığı dinin özünü burada daha açıklıkla görebiliyoruz. İnsanın temel nitelikleri, en ideal, kusursuz biçimde soyutlanarak tanrılara yansıtılmıştır. Pandora'nın yaratılışında bu özelliklerin yeniden ona yüklendiğini görüyoruz. Kadının sevmeye okşamaya doyulamayan biri olmasıyla, göğsünde yalan dolanı taşıması, erdemleri ve zaaflarıyla gerçek insanın yeniden ortaya çıkarılmasıdır diyebiliriz.

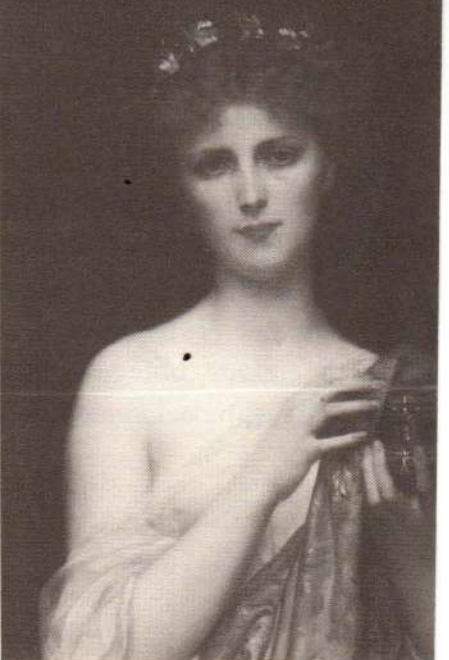
İnsanlığın Saklı Umudu

Jean-Pierre Vernant, ileri görüşlü ve akıllı Prometheus ile kardeşi öngörüsüz, aptal Epimetheus'un birlikte tek bir insanı simgelediğini yazıyor. İnsanın olumlu ve olumsuz özellikleri bu iki kişiliğe dağıtılmıştır. Nitekim, tanrıların armağanı Pandora, kılavuz tanrı Hermias'la Epimetheus'a gönderilince, zincire vurulmaya götürülürken, "Sakin Zeus'tan armağan alma, alırsan insanların başını büyük derde sokarsın" diyen Prometheus'un bütün öğütlerini unutmuştur. Nasıl unutmasın ki, kapıda kadının büyüleyici güzelliğiyle Pandora durmaktadır. Pandora'nın elinde bir kutu vardır, o günün koşullarını düşündüğümüzde bugün kutu dediğimizin topraktan yapılan bir çömlek olması daha mantıklıdır. Büyüleyici armağan Pandora'nın armağanı çömlekte ne vardır; Epimetheus çömleğin kapağını açınca, insanlığın başına gelen belaları anlar. Hastalıklar, acılar, dertler, insanlığa yıkım getiren savaşlar Pandora'nın kutusundan çıkıp yeryüzüne dağılırlar.

Hesiodos, "Bir tek umut kaldı dışarı çıkmadık" der. İnsanın Pandora'nın kutusunda saklı kalan umudu, dünyayı saran dertlere, hastalıklara, kıtlıklara,

Gilgamiş, kendisiyle evlenmek isteyen tanrıça İştara, bütün kötülüklerin anası olduğunu sayıp döker. Gilgamiş'in göğünden İştara, hep görünüşte vaat ettiklerinin tersini yapan biri olarak gösterilir. En az bin yıl daha eski Mezopotamya destanından, yedinci yüzyılın Yunan destanına ulaşan esintiler buluruz. Daha sonraki kutsal kitaplarda insanı belâyaya düşüren kadın mitini Adem ile Havva hikâyesinde de okuruz.

Alexandre Cabanel
(1823-1889),
Pandora (1873)

yoksulluğa, iktidar zulmüne dayanmasının, direnmesinin ve başkaldırmasının temel dayanağı olacaktır.

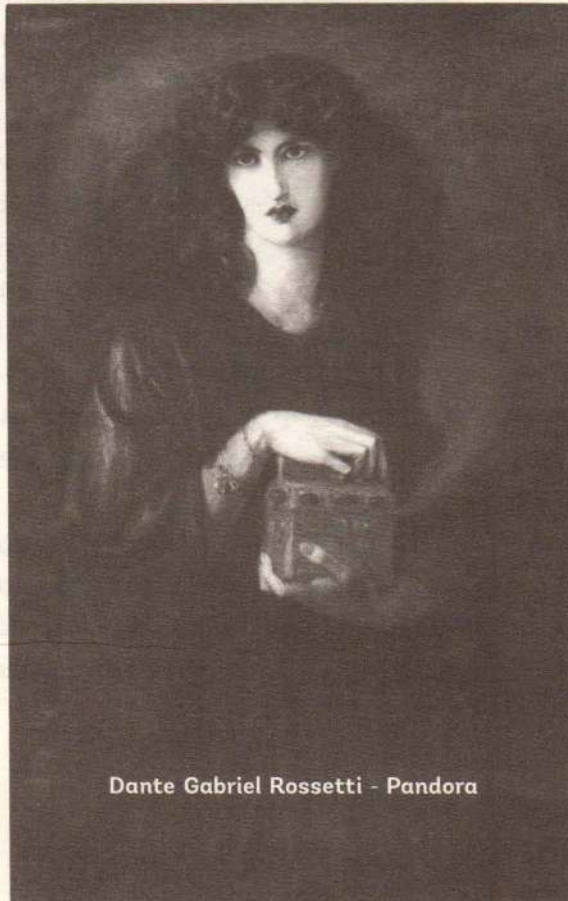
Pandora miti, kadına bağlanan belâ ve dertlerden daha çok, insanlığın kendini hep koruyan, saklı umudunu simgeler. Kadın, zaten insanın anası olarak her doğurduğu yeni bebekle, dünyaya bu umudu taşıyan yeni bir gizilgüç, insan armağan eder. İnsanın uygarlaşma süreci, karşısına çıkan hastalıkları, toplumsal haksızlıkları, sömürü ve zulmü yenme, insanca bir yaşama kavuşma mücadelesidir. Bu mücadelede umut, yaklaşıldıkça ulaşılmaz olan, hep saklı ve yol gösteren ilkedir.

Kör Umutlarla Yaşamak

Hesiodos'tan iki yüzyıl sonra, Prometheus'u tragedya şairi Askülos, insanlığın kurucusu niteliğini daha da açıklığa kavuşturarak Zincire Vurulmuş Prometheus tragedyasında işler. Bir üçlemenin günümüze kalan tek parçası olan bu oyunda, Prometheus, ateşi çalarak insanlığa bilim ve sanatlarla kazandırdığı iyilikleri sayıp dökerken, "Peki, insanlardaki ölüm korkusunu nasıl yendin?" sorusuyla karşılaşır.

Prometheus, bu soruyu şöyle yanıtlar: "Kör umutlar saldım içlerine." İnsandaki ölüm korkusuna rağmen, yaşama sarılma gücü, hiç ölmeyecekmişçesine, çalışma, sevme, mücadele etme ve yaratma gücü eskiçağın şairine göre içindeki umuda bağlıdır. Ama bu umut, ölüm gerçeği karşısında hep bir eksiklik taşır, şair "kör" umutlar derken bu ince diyalektiği duyurur. Bizi yaşama ve mücadeleye bağlayan umudumuz hep vardır ama İrvin Yalom'un benzetmesiyle söylersek, gözümüzü çevirip bakmadan hep tepemizde olduğunu bildiğimiz güneş gibi, arkamızda er geç bizi

Pandora miti, kadına bağlanan belâ ve dertlerden daha çok, insanlığın kendini hep koruyan, saklı umudunu simgeler. Kadın, zaten insanın anası olarak her doğurduğu yeni bebekle, dünyaya bu umudu taşıyan yeni bir gizilgüç, insan armağan eder. İnsanın uygarlaşma süreci, karşısına çıkan hastalıkları, toplumsal haksızlıkları, sömürü ve zulmü yenme, insanca bir yaşama kavuşma mücadelesidir.

Dante Gabriel Rossetti - Pandora

bu dünyadan koparacak ölüm de vardır.

Bizim Karacaoğlan'ımız da bu gerçeği harika bir diyalektikle duyurmuştur:

Ölüm ardıma düşüp de yorulma

Var git ölüm bir zaman da gene gel

Akıbet alırsın komazsın beni

Var git ölüm bir zaman da gene gel

Umutlarımızın peşinde, bu gerçeği, daha az duyumsar, yaşam koşusunu sürdürürüz.

Prometheus miti, insanlık kavramıyla, insan türünün başarı ve yaratıcılığını simgelemesiyle, bireysel ölümlülüğümüzün acısını türümüzün umutlarına bağlayarak azaltmamızın da ipuçlarını taşır. İlk kadın Pandora, doğurganlığıyla insanın sürekliliğini sağlarken, kendisiyle getirdiği umut çömleğiyle de yaşamda ayakta kalma ve savaşımı sürdürmemizin dayanağıdır.

Burada yeniden Kranos'a dönebiliriz; adı Grekçe zaman anlamına gelen bu titan kendi evlatlarını yemektedir. Bu mitte de İlkçağ insanının gerçekçi bir simgeleştirmesini buluyoruz. Zaman bir bebek olarak yaşama başlayan erginleşen, olgunlaşan, yaşlanan insanı ergeç yok eden gerçekliktir. Ölümden kaçarken, zamanın hükmünden kaçmaya çalışıyoruz. Yeni bir yılı kutlarken, zamanımızın

bitişine biraz daha yaklaşıırken, Pandora'nın kutusundaki umuda tutunuyoruz.

Artık Pandora'nın kutusunu da parça parça ettikleri, Prometheus'un ateşinin kurmak ve yaratmak için değil, öldürmek ve yıkmak için kullanıldığı bir emperyalist çağdayız. İnsanın kendi türünün, kardeşlerinin yok edicisine dönüştürüldüğü bir zamandayız. Günümüzün tiranlarına karşı mücadele ederken, bu sömürü, zulüm, yalan ve savaş çağında her şeyden çok umudumuzu korumamız gerekiyor.

ELEŞTİRİ ANLAMAK VE DEĞİŞTİRMEK İÇİNDİR! B. SADIK ALBAYRAK 30 YILDIR ELEŞTİRİ YAPIYOR...

KİR TEORİSİ

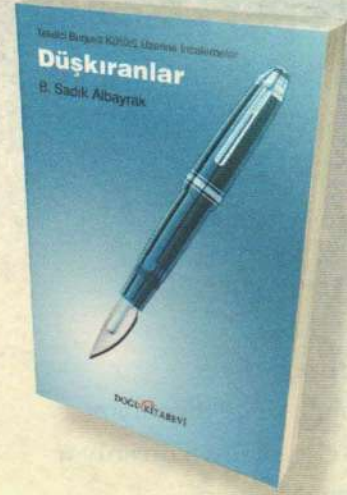
Yalçın Küçük, B. Sadık Albayrak, Taylan Kara'nın üç kuşağı bir araya getiren ortak kitabı.

Kir Teorisi, darlık içinde insan imalathanesi Tekeliyet düzeninin kültürel yapısını anlamayı ve anlatmayı deniyor.

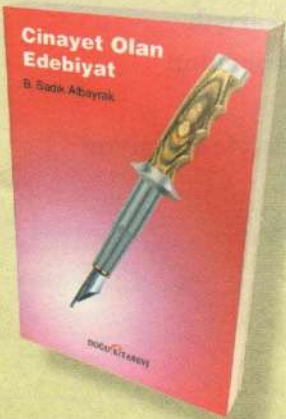
BESTSELLER OKUMA KILAVUZU

Edebiyatımızda hasar tespit çalışmaları... Vaazlar nasıl edebiyat oluyor (Ahmet Altan)? Ölüm yazıcılarını ödüllendirenler (Hamdi Koç)... TV dizilerine benzeyen romanlar (Zülfü Livaneli)... Devrimcilere karalama "Elveda"lar (Ahmet Ümit)...

DÜŞKIRANLAR

Tekelci burjuva kültürü üzerine incelemeler. İnsanın düşlerini bile ele geçiren kültürel hegemonyanın somut örnekler üzerinden eleştirisi. Tekellerin ortaçağında hortlayan skolastik ve mistisizm... Bankaların yayıncısı olduğu edebiyat... Sinemanın ışığında silinenler...

CİNAYET OLAN EDEBİYAT

Toplumsallığın çöküntüye uğratıldığı bir sömürü çağında edebiyat, insancıl değerlere nasıl yabancılaştı ve karşısına dönüştü. 90'lardan günümüze kapitalist güdümlü edebiyatın şeceresi...

OKUMA YAZMANIN IZDIRAPLARI

Anlamak ve anlatmak istemeyen bir insanlık ve toplum gerçeğine karşı okur yazar olmanın acı ve sevinçleri... Karınlardan ibaret bir insanlık gerçeğine karşı bir "umut ve öfke atlası"...

FIRTINA İKLİMİNDE

Fırtına ikliminde devrim gündemdedir. Gezi'nin heyecanıyla yazılmış deneme ve eleştiriler; isyanın fotoğraflarını bugüne taşıyor. "Şeriat mühendisliği"ne karşı sanatın yaratıcılığı...

KOPUŞ SAHNELERİ

Brecht'in "Bir gün gelecek zaman bizim olacak bizim" dizeleriyle başlayan kitap, sermayenin sinema, edebiyat ve sanatından külliye kopmak zorundayız diyerek bitiyor.

HEIDE DEYİŞLERİ

Hayrettin Ökçesiz

Yapma çiçek değil ki aşk
O da solar

Sarmallardayız
Dibe doğru
Korku
Çekiyor döne döne
Umudun inanç sevgi direniyor
Çılgılık çılgılığa Dünya direniyor
İyi şeyler olacak mı

Ağızlarının içlerine baktıklarımız
da böyle soytarı çıkınca anlıyoruz
ki, safdilliğimizi bırakıp kendi göbe-
ğimizi kendimiz keseceğiz. Kendi-
miz araştırıp kendimiz öğreneceğiz
ve kendi aklımızı kullanacağız. Zor
bir iş, ama başka yolu yok. Olanağı
olan tembellik etmesin.

Akademik unvanlı medya meddahlı-
ğıyla kamuoyunun aklının karıştırıl-
ması işi başarıyla yürütülmektedir.
Bunu kısıtlamak olanaksızdır. Bu da
bir metanın pazarlanması gibi piyasa
yasalarına tabidir.

Azımız verdiğinden fazlasını alır.
Çoğumuz aldığından fazlasını verir.
Biri gelir herkese gereksindiğini
verir. Sonra herkes verdiğinden
çoğunu alır.

Hayatın ne olduğunu öğrenmek için
kitaplar devirmeyin. İdama giden
devrimcilerin son mektuplarını
okuyun.

Bir ülkede yargı kararlarına uyul-
maması o ülkenin siyasi varlığının
sonudur. Sokrates baldıranı ne için
içti sanıyorsunuz!

İnsan özüne ya döner ya da varır.
İki oluş aynı değildir.

Bir hayat hayal etmeliyim
Tüm hasretin dindiği bir yer

Çocukça safça inanmalıyım
Kendime vereceğim söze

Oturup ağlamalıyım her akşam
Loş ışıkta görünen gölge bir aşka

Efsunlanıp eflatun geceden önce
Yürümeliyim bozkırlarına düşlerin

Geldim dediğim eşikte sevinçle
Yüzümü sürmeliyim yüzüne

Değerli olan şey değerini bulmuyor-
sa bu onun kusuru değildir.

Hatasız devrim olmaz. Haltsiz karşı
devrim olmaz.

Hitler'in Alman'lık uğruna yedi-
ği herzeler yüzünden kimse ben
Almanım demesin mi? Türk olmayı,
kimileri ırkçılık yaptı diye aşağıla-
mak da öte yandan başka bir ırkçı-
lık değil mi? Bırakın bu ülkede yazgı
birliği yapan insanlar ne mutlu
Türküm desinler.

İki türlü duruşumuz olabilir: Yurt-
taşlık ve kulluk... Yurttaşlık özve-
riyle bezenmiş onurlu ve gururlu,
cesurane bir duruştur. Kulluk ben-
cil, miskin ve korkuludur. Biz Cum-
huriyet'ten yurttaşlığı öğrendik.

İki direk arasında geriliyim
Ruhum bir ip cambazı

Bir başa bir sona

Bir başına

Koşup duruyor

Denge sırtının aklı karışık

Bir çocuk bağılıyor aşağıdan

Cambaz çıplak

Cambaz çıplak düşleriyle sevişiyor

Hayat bir tahterevallî

Bir ucunda sen

Ötekinde

Acımasız ne varsa

Ağır ağrıtan acıtan

Yerden kesen ayaklarını

Daha ağır gelmek istersen

Yürekten bir türküyü başlamlısın

Seçimlerin demokrasi olmadığını
sanırım tüm dünya iyi öğrendi.

Resimlerime yüksek fiyat
koyuyorum. Ayrılırken
çektığım acıyı alan da çeksinsin
diye.